

GVERNUL REPUBLICII MOLDOVA

**PROGRAMUL NAȚIONAL
„SATUL MOLDOVENESC”
(2005-2015)**

**НАЦИОНАЛЬНАЯ ПРОГРАММА
«САТУЛ МОЛДОВЕНЕСК»
(2005-2015)**

Chișinău, 2005

CUPRINS:

I. INTRODUCERE	5
1.1. Necesitatea elaborării Programului Național „Satul Moldovenesc” (2005-2015).....	5
1.2. Principiile elaborării și implementării Programului Național „Satul Moldovenesc”	7
1.3. Caracteristica teritoriului național	8
II. OBIECTIVELE ȘI PRIORITĂȚILE PROGRAMULUI NAȚIONAL „SATUL MOLDOVENESC” (2005-2015)	9
III. POLITICI DE DEZVOLTARE ECONOMICĂ ȘI A INFRASTRUCTURII RURALE	15
3.1. Agricultura	15
3.2. Silvicultura	19
3.3. Industria.....	21
3.4. Energetica	23
3.5. Transporturi și comunicații	25
3.6. Infrastructura informațională	27
3.7. Turismul rural. Diversificarea serviciilor turistice	29
3.8. Dezvoltarea antreprenoriatului. Întreprinderile mici și mijlocii	31
3.9. Intensificarea proceselor investiționale	34
3.10. Dezvoltarea comerțului. Cooperația de consum	36
3.11. Aprovizionarea cu apă potabilă și canalizarea	41
3.12. Construcția locuințelor	42
3.13. Dezvoltarea cercetărilor statistice în agricultură și mediul rural	43
3.14. Suportul științific și inovațional al implementării Programului Național „Satul Moldovenesc” (2005-2015)	44
IV. DEZVOLTAREA SOCIALĂ	46
4.1. Piața muncii și migrațiunea forței de muncă	46

4.2. Politica salarială	49
4.3. Asigurarea și asistența socială	51
4.4. Protecția familiei și copilului. Asigurarea egalității de șanse pentru femei și bărbați	52
4.5. Ocrotirea sănătății	53
4.6. Educația	55
4.7. Cultura, accesibilitatea la cultură, protejarea patrimoniului cultural	58
4.8. Politica de tineret, promovarea culturii fizice și a sportului	59
V. PROTECȚIA ȘI AMELIORAREA MEDIULUI, UTILIZAREA DURABILĂ A RESURSELOR NATURALE	61
VI. FORMAREA PROFESIONALĂ CADRELOR DIN SERVICIUL PUBLIC	66
VII. COSTURILE ESTIMATIVE ȘI REZULTATELE PRINCIPALE ALE IMPLEMENTĂRII PROGRAMULUI NAȚIONAL „SATUL MOLDOVENESC” (2005-2015)	67
VIII. PLANUL DE ACȚIUNI PENTRU IMPLEMENTAREA PROGRAMULUI NAȚIONAL „SATUL MOLDOVENESC” (2005-2015).....	69
IX. ANEXE.....	138
Anexa nr.1. Indicatorii principali social-economici de monitorizare a implementării Programului Național „Satul Moldovenesc”	138
Anexa nr. 2. Dinamica suprafețelor plantațiilor viticole de producție-marfă și a producerii vinurilor materie-primă	147
Anexa nr. 3. Extinderea infrastructurii de dezvoltare a antreprenoriatului	149
Anexa nr.4. Diversificarea produsului turistic în localitățile rurale	151
Anexa nr. 5. Crearea și dezvoltarea întreprinderilor de prelucrare a materiei prime agricole	153
Anexa nr. 6. Crearea oficiilor locale complexe pentru prestarea serviciilor zooveterinare (însămânțarea artificială, deservirea zooveterinară, colectarea laptelui)	155
Anexa nr. 7. Crearea și dezvoltarea centrelor de achiziție a producției agricole	157
Anexa nr. 8. Crearea stațiilor tehnologice de mașini	159

Anexa nr. 9. Crearea și dezvoltarea întreprinderilor de profil non-agricol	161
Anexa nr. 10. Reparația drumurilor de acces la localitățile rurale, finanțate din Fondul Rutier	163
Anexa nr. 11. Construcția, modernizarea și repararea sistemelor de asigurare cu apă și a rețelelor de canalizare	164
Anexa nr. 12. Construcția rețelelor de distribuție a gazelor naturale	166
Anexa nr. 13. Dezvoltarea și fortificarea spitalelor, instituțiilor medicale, primare și urgență	168
Anexa nr. 14. Construcția și reparația stadioanelor, terenurilor sportive și zonelor de recreație	172
Anexa nr. 15. Construcția și reparația băilor	174
Anexa nr. 16. Dezvoltarea și fortificarea școlilor și grădinițelor	176
Anexa nr. 17. Dezvoltarea și fortificarea caselor de cultură, bibliotecilor, muzeelor.....	180
Anexa nr. 18. Dezvoltarea rețelelor telefonice	184
Anexa nr. 19. Crearea azilurilor pentru bătrâni	186
Anexa nr. 20. Crearea centrelor pentru acordarea asistenței sociale pentru copii orfani și/sau cu dezabilități.....	188
Anexa nr. 21. Protecția și dezvoltarea unui mediu ambiant sănătos	190
Anexa nr. 22. Lucrări antierozionale de protecție a solurilor	230

1. INTRODUCERE

1.1. Necesitatea elaborării Programului Național „Satul Moldovenesc” (2005-2015)

1. Programul Național „Satul Moldovenesc” reprezintă cadrul politic suprem pentru dezvoltarea rurală durabilă a Republicii Moldova pentru anii 2005-2015. Acest document este elaborat întru implementarea Strategiei de Creștere Economică și Reducere a Sărăciei (SCERS) și va servi drept bază pentru realizarea obiectivelor prioritare ale acesteia în mediul rural.

2. Abordarea problemei dezvoltării rurale este condiționată de starea grea a satului. Volumul producției agricole globale a scăzut cu circa 35% în prima jumătate a anilor 90 și cu 20% în a doua jumătate, constituind actualmente mai puțin de jumătate din nivelul anilor 1989-1991. Productivitatea muncii în agricultură este de 3,6 ori mai joasă decât în industrie. Se atestă creșterea importurilor de produse agroalimentare.

3. În procesul privatizării, în multe cazuri, s-a produs o puternică fărâmițare a exploatațiilor agricole. Actualmente doar circa jumătate din suprafețele agricole sînt cultivate de întreprinderi medii și mari, deseori aparținînd unui număr mic de proprietari, care consolidează terenurile micilor proprietari prin contracte de arendă de diferit tip, iar a doua jumătate din suprafețe se află în proprietatea micilor fermieri independenți, fapt care, în majoritatea cazurilor, nu permite utilizarea tehnologiilor moderne avansate la cultivarea plantelor agricole.

4. În primii zece ani de tranziție a avut loc o puternică degradare a bazei tehnico-materiale a ramurii, a sistemelor de management, financiare, de resurse umane și a celor de integrare orizontală și verticală între verigile complexului agroalimentar. O problemă importantă este insuficiența cunoștințelor și gradul scăzut de pregătire în domeniile economic, agronomic, zootehnic, juridic etc. a multor fermieri individuali și a conducătorilor noilor exploatații agricole formate în urma privatizării și reorganizării întreprinderilor colective.

5. Insuficiența resurselor financiare reprezintă unul din principalele obstacole în dezvoltare pentru majoritatea întreprinderilor agricole. Programele de asistență financiară pentru agricultură în Moldova, comparativ cu alte țări, sînt foarte modeste, subvențiile bugetare pentru agricultură nedepășind nivelul de 3% din totalul cheltuielilor bugetare ale statului.

6. În mediul rural există probleme acute ce țin de: (i) accesul limitat la echipament și mijloace de producție; (ii) rata înaltă a dobînzii la credite și accesul limitat al acestora pe termen lung; (iii) lipsa experienței de planificare a afacerilor; (iv) insuficiența canalelor de comercializare, precum și a serviciilor de păstrare și transportare a produselor; (v) insuficiențele considerabile ale sistemului de transfer tehnologic, implementare a tehnologiilor moderne și a realizărilor științei, de extensiune a cunoștințelor, precum și a serviciilor de marketing, informaționale și de consultanță.

7. Infrastructura la sate este la un nivel critic. Peste 40 de localități nu au drumuri cu îmbrăcăminte care le-ar permite accesul la rețeaua publică de transporturi și în condiții atmosferice dificile devin, practic, izolate. Numai 17% din locuitorii rurali dispun de sisteme centralizate de aprovizionare cu apă, majoritatea apeductelor necorespunzînd cerințelor igienice. Instalațiile de epurare a apelor reziduale din localitățile rurale nu funcționează din cauza deconectării lor de la sistemul de aprovizionare cu energie electrică, a distrugerii sau sustragerii echipamentului. În mediul rural nivelul de acces la rețeaua telefonică constituie doar 12,6%.

8. În sate criza socială este mult mai profundă și mai dramatică decât cea economică. În urma reducerii locurilor de muncă, precum și din cauza inflației înalte și a micșorării în termeni

reali a volumului cheltuielilor de stat pentru nevoile sociale, s-au redus atât sursele de venit ale populației rurale, capacitatea acestora de cumpărare, cât și posibilitățile de obținere a ajutorului social din partea statului sub formă de prestații și servicii sociale fără plată. Se observă tendința îmbătrânirii populației, iar procesul migrațional a determinat într-o oarecare măsură depopularea satelor. În multe zone rurale sporul natural este mai redus în comparație cu rata emigrațiilor. Se estimează că în unele sate circa 40% din populația activă a plecat peste hotare sau în localitățile urbane. A continuat să crească numărul populației inactive. Peste jumătate din populația rurală se află sub pragul absolut al sărăciei, patru din zece copii sub vârsta de zece ani trăiesc în sărăcie extremă.

9. Mediul natural din arealul rural este într-o degradare continuă, din cauza utilizării neraționale a resurselor naturale, exploatarea intensă a terenurilor agricole, utilizării în agricultură a tehnologiilor nocive din punct de vedere ecologic, poluarea apei și a aerului. În rezultat s-a redus productivitatea potențialului natural și au avut de suferit resursele acvatice, solurile și biodiversitatea. Peste jumătate din populația rurală consumă apă ce nu corespunde standardelor, ceea ce conduce la un nivel înalt de morbiditate. Continuă, în ritm accelerat, procesul de degradare a solurilor, ceea ce diminuează considerabil oportunitățile de dezvoltare a agriculturii, deoarece bonitatea terenurilor agricole este în descreștere.

10. În anii 2001 - 2004 au fost înregistrate îmbunătățiri substanțiale ale indicatorilor economici și sociali. În această perioadă, în termeni reali, Produsul Intern Brut a crescut anual cu 6-7%, volumul producției agricole, comparativ cu cel al anului 2000, a crescut cu 14,6%. Aceasta a permis soluționarea multor probleme sociale, inclusiv în domeniile prioritare, cum ar fi gazificarea (în ultimii 4 ani au fost gazificate 256 localități, comparativ cu 127 gazificate în perioada 1991-2000), aprovizionarea cu apă potabilă, reparația și construcția drumurilor, reparația și construcția școlilor, spitalelor, caselor de cultură etc.

11. Ameliorarea situației social-economice în mediul rural are loc în urma adoptării și implementării programelor guvernamentale respective: de restabilire și dezvoltare a viticulturii și vinificației, de gazificare, de alimentare cu apă și canalizare etc., dar aceste programe sunt insuficient de corelate între ele. Programul Național „Satul Moldovenesc” va asigura coordonarea între toate programele existente, dar și cele viitoare, în domeniul dezvoltării agriculturii și mediului rural, asigurând astfel eficiența acestora.

12. Starea dificilă a sectorului rural implică necesitatea acordării unei atenții primordiale aplicării noilor forme și metode de planificare strategică, de management, de monitorizare și evaluare a implementării prezentului Program Național și a programelor sectoriale în domeniul agriculturii și mediului rural, schimbări esențiale în politica de stat la sate, de schimbări profunde în acest domeniu a cadrului legislativ și instituțional.

13. Agricultură are o mare însemnătate pentru economia Republicii Moldova, deoarece: (i) actualmente și în viitorul previzibil sectorul productiv al economiei naționale va avea un caracter preponderent agroalimentar, iar pentru o bună parte din populația țării activitatea agricolă reprezintă principala sursă de existență, majoritatea locuitorilor fiind amplasați în mediul rural; (ii) ponderea agriculturii împreună cu industria prelucrătoare de materie primă agricolă constituie circa 33% din PIB și 65% din volumul total al exporturilor; (iii) în mediul rural sînt peisaje naturale și cultural-istorice atractive, favorabile unui agroturism modern, ce ar putea fi dezvoltat pînă la proporțiile unei importante ramuri economice.

14. Promovarea unei politici realiste de modernizare a agriculturii și mediului rural, de redobîndire a importanței sociale cuvenite populației de la sate, de creștere autentică a prestigiului agriculturii este absolut necesară și constituie un factor puternic pentru redresarea social-economică și culturală a Moldovei, pentru accelerarea proceselor de integrare europeană.

15. Necesitatea elaborării și implementării Programului Național „Satul Moldovenesc” este condiționată și de considerentul consolidării societății în vederea implementării acțiunilor preconizate prin participarea la acestea a comunităților locale, a cercurilor de afaceri, a structurilor administrației publice centrale și locale, a țărilor donatoare și a organizațiilor financiare internaționale.

16. Programul Național „Satul Moldovenesc” reprezintă un instrument de planificare strategică continuă, inclusiv financiară, armonizată cu obiectivele și prioritățile expuse în SCERS, cu principiile dezvoltării durabile și parametrii Obiectivelor de Dezvoltare ale Mileniului.

1.2. Principiile elaborării și implementării Programului Național „Satul Moldovenesc” (2005-2015)

17. Guvernul Moldovei consideră că: (i) elaborarea și implementarea Programului Național „Satul Moldovenesc” constituie o prioritate fundamentală a dezvoltării țării pe termen lung (până în anul 2015); (ii) soluționarea problemelor sociale în mediul rural și reducerea sărăciei la sat sînt posibile doar în condițiile unei creșteri economice durabile în sfera agroalimentară și în domeniile economice nonagricole cu șanse înalte de dezvoltare în spațiul rural; (iii) revitalizarea satelor urmează să fie efectuată în conformitate cu principiile dezvoltării durabile și luînd în considerare cerințele de integrare europeană.

18. Programul Național „Satul Moldovenesc” a fost elaborat cu respectarea următoarelor etape:

(i) elaborarea programelor pentru fiecare localitate rurală și aprobarea acestora de către consiliile locale;

(ii) elaborarea, în baza programelor locale, a programelor raionale și aprobarea lor de către consiliile raionale;

(iii) elaborarea Programului Național în baza programelor raionale și a programelor elaborate de ministerele și departamentele responsabile de domeniile sectoriale de dezvoltare.

19. Astfel, elaborarea prezentului program a parcurs: (a) dimensiunea verticală, asigurînd integrarea dintre nivelul localităților rurale, al raioanelor și cel național; (b) dimensiunea orizontală, asigurînd integrarea și coordonarea dintre politicile organelor centrale de administrare publică în ceea ce ține de dezvoltarea rurală și cea agroalimentară. O asemenea abordare a permis: (a) luarea în considerare a inițiativelor locale, (b) coordonarea dintre planurile de acțiuni locale de dezvoltare și planurile respective de nivel național și (c) corelarea acestora cu tendințele europene și globale de dezvoltare.

20. Esența Programului Național „Satul Moldovenesc” impune următoarele **principii** în procesul de elaborare și implementare a acestuia:

(i) direcționarea dezvoltării spațiului rural spre ameliorarea calității vieții și reducerea sărăciei – sporirea accesului la serviciile de sănătate și instruire, majorarea salariilor, pensiilor și altor venituri ale populației;

(ii) corelarea obiectivelor, priorităților și politicilor de dezvoltare cu standardele internaționale și ale Uniunii Europene;

(iii) concentrarea resurselor financiare ale țării, care actualmente sînt extrem de limitate, a potențialului uman, a mijloacelor materiale și informaționale asupra soluționării problemelor primordiale de ordin social, economic și ecologic;

(iv) respectarea principiului echității sociale – indiferent de poziția în societate și amplasarea în teritoriu, interesele tuturor participanților la Program, precum și ale beneficiarilor sînt considerate egale;

(v) elaborarea și promovarea politicilor de dezvoltare pentru oameni și prin oameni, ca proces unitar al creșterii economice, al investițiilor în capitalul uman și al asigurării securității ecologice;

(vi) promovarea unui nou concept de securitate a populației rurale – alimentară, economică, socială, ecologică;

(vii) susținerea participării localităților rurale în alianțele regionale și subregionale, în cooperarea transfrontalieră, inclusiv în cadrul Euroregiunilor;

(viii) reducerea discrepanțelor în nivelul de bunăstare a diferitelor categorii de populație, indiferent de locul de trai (sat sau oraș), și asigurarea accesului egal al acestora la bunurile economice, sociale și culturale;

(ix) asigurarea subsidiarității – în cazurile în care dezvoltarea rurală nu poate fi asigurată eficient la nivelurile locale de administrare publică, puterea centrală întreprinde acțiuni de susținere a dezvoltării rurale;

(x) coordonarea proceselor de planificare strategică – măsurile de susținere a dezvoltării rurale se efectuează în coordonare cu cele de dezvoltare națională și regională și au obiective, priorități, mecanisme bine definite și armonizate;

(xi) asigurarea transparenței procesului de distribuire, alocare și utilizare a resurselor pentru implementarea strategiei, programelor și proiectelor de dezvoltare rurală;

(xii) focalizarea acțiunilor prioritare ale Programului spre soluționarea problemelor locale.

1.3. Caracteristica teritoriului național

21. Așezată în partea de sud-est a Europei Centrale (în partea de nord-est a Mării Negre, între România și Ucraina, în bazinul râurilor Prut și Nistru), Republica Moldova are o suprafață de 33,8 mii km², o populație de 4,21 mil. locuitori. Densitatea populației constituie 124,3 locuitori/km² fiind cea mai mare dintre toate țările foste republici ale URSS. Populația rurală constituie 54,7% din totalul populației țării.

22. Din punct de vedere teritorial-administrativ, Republica Moldova este divizată în 32 de raioane, unitatea teritorială autonomă Găgăuzia și localitățile din stînga Nistrului, avînd 5 orașe cu statut de municipiu (Chișinău, Bălți, Comrat, Bender și Tiraspol), 60 de localități urbane fără statut de municipiu, 1575 de localități rurale organizate administrativ în 917 comune.

23. Republica Moldova reprezintă un teritoriu cu un grad excesiv de valorificare antropogenă a spațiului natural. Circa 10% din teritoriul național este ocupat de așezări umane. În comparație cu statele vecine, densitatea acestei rețele este mai mare: 5 localități la 100 km².

24. Condițiile climaterice variază considerabil de la zonă la zonă și depind în mare măsură de relief. Relieful țării în cea mai mare parte este deluros. Altitudinea medie este de 147 m, iar cel mai înalt punct în raport cu nivelul mării este situat la 429 m. Suprafața totală a resurselor funciare constituie 3,385 mil. ha, dintre care 1,951 mil. ha - terenuri cu destinație agricolă, inclusiv 1,659 mil. ha suprafețe arabile, 242 mii ha – plantații multianuale, 335 ha fînețe și 9807 ha - pășune. Suprafața pădurilor și a celorlalte terenuri cu vegetație forestieră constituie 433 mii ha.

25. Republica Moldova nu dispune de resurse acvatice de suprafață bogate, suprafața apelor fiind doar de 76 mii ha. Clima se caracterizează printr-un număr mare de zile însorite (2600 ore de lumină pe an în regiunea de nord și 2350 ore de lumină pe an în regiunea de sud), temperatura medie anuală a aerului este relativ înaltă și constituie 8,6-10,3⁰, precipitațiile anuale deseori nu sînt suficiente pentru activitățile agricole și scad din intensitate de la nord-vest la sud-est, respectiv, de la 618 mm pînă la 307 mm.

26. Deși teritoriul țării este relativ mic, în cadrul acestuia se evidențiază trei zone agroclimaterice, astfel încît, spre sud, crește durata perioadei calde și descrește cantitatea medie anuală a precipitațiilor. Durata perioadei calde variază de la 160 pînă la 190 de zile. O trăsătură negativă a climei este variabilitatea mare a ei în timp, mai ales primăvara. În perioada de vegetație sînt frecvente secetele.

27. Solurile fertile sînt bogăția naturală principală a Moldovei. Cernoziomurile acoperă circa 80% din teritoriul țării (2,5 mil. ha). Solurile Moldovei de tip cernoziomic fac parte din categoria celor mai bune din lume.

28. Ponderea relativ mare a suprafețelor prelucrate în scopuri agricole (terenurile cu destinație agricolă constituind aproape 60% din teritoriu), relieful complicat (circa 70% din teritoriu îl ocupă povîrnișurile), deficitul permanent de apă, condițiile geologice și hidrologice specifice, amplasarea, în multe cazuri nereușită, a comunităților umane - toate acestea condiționează în complex un șir de fenomene negative de ordin social, economic și ecologic.

29. În funcție de condițiile naturale, actualmente s-a stabilit următoarea specializare zonală a agriculturii:

- (i) zona de nord – cultivarea cerealelor, culturilor tehnice, pomicultura, zootehnia;
- (ii) zona centrală – viticultura, pomicultura, culturile furajere, legumicultura;
- (iii) zona de sud – viticultura, pomicultura, floarea-soarelui, cerealele, legumicultura, zootehnia;
- (iv) zona nistreană – legumicultura, pomicultura, cultivarea cerealelor, culturilor furajere, zootehnia.

II. OBIECTIVELE ȘI PRIORITĂȚILE PROGRAMULUI NAȚIONAL „SATUL MOLDOVENESC”

30. Obiectivele și prioritățile Programului Național „Satul Moldovenesc” derivă din prevederile Constituției Republicii Moldova, Strategiei de Creștere Economică și Reducere a Sărăciei și ale Planului de Acțiune „Republica Moldova – Uniunea Europeană”.

31. Obiectivele de dezvoltare a țării pe termen lung corespund standardelor și practicilor general acceptate pe plan internațional, european și național și sînt următoarele:

- (i) dezvoltarea durabilă și social orientată;
- (ii) reintegrarea țării;
- (iii) integrarea europeană.

32. Aceste obiective, precum și existența pe piețele agroalimentare mondiale a unei concurențe economice dure, gravitatea problemelor sociale și ecologice din mediul rural,

necesitatea asigurării securității alimentare a populației Republicii Moldova impun o modernizare rapidă a economiei și a comunităților rurale.

33. Implementarea unor modele europene de dezvoltare a localităților sătești va asigura accelerarea creșterii economice în sfera agroalimentară și în domeniile nonagricole în spațiul rural, sporirea competitivității produselor și serviciilor agroalimentare moldovenești pe piețele externe și interne, atingând, pe această cale, un nivel înalt al calității vieții populației rurale, un grad sporit de ocupare în câmpul muncii și satisfăcând, concomitent, exigențele utilizării raționale a resurselor naturale, protecției mediului, conservării biodiversității și dezvoltării umane durabile a localităților rurale.

34. Crearea în spațiul rural a unei economii moderne (competitive, nondiscriminatorii, cu o concurență loială, bazate pe echitate socială) va necesita: (i) consolidarea și conștientizarea drepturilor de proprietate; (ii) dezvoltarea inițiativei și spiritului antreprenorial; (iii) reformarea organelor publice locale în conformitate cu standardele europene; (iv) dezvoltarea, în cadrul comunităților rurale, a dialogului și parteneriatului social cu grupurile importante de interes (patronat, sindicate, asociații profesionale, ONG-uri etc.); (v) asigurarea coeziunii și solidarității sociale, evitarea fenomenelor de sărăcie și excludere socială; (vi) formarea unei numeroase clase mijlocii, condiție absolut necesară pentru stabilitatea socială.

35. Prin semnarea Declarației Conferinței Națiunilor Unite pentru Mediu și Dezvoltare de la Rio de Janeiro (iunie 1992), Republica Moldova, alături de 140 de state ale lumii, și-a exprimat voința de a se integra în procesul global de tranziție la modelul de dezvoltare durabilă. Esența dezvoltării durabile constă în asigurarea bunăstării, sănătății și educației societății în corelare cu cerințele de conservare și regenerare a resurselor naturale, precum și cu garanțiile pentru generațiile viitoare. Dat fiind faptul că sfera agroalimentară, comparativ cu celelalte activități economice, exercită cel mai puternic impact asupra mediului ambiant, incluzând cea mai considerabilă parte a populației economic active, principiile dezvoltării durabile constituie una dintre bazele metodologice principale utilizate la identificarea obiectivelor și priorităților Programului Național „Satul Moldovenesc”.

36. Faptul că fenomenele sărăciei și deprivării sînt mult mai pronunțate în sate decât în orașe, iar populația rurală este mai numeroasă decât cea urbană imprimă o importanță deosebită realizării, în mediul rural, a Obiectivelor de Dezvoltare ale Mileniului (orizontul de timp – 2015) care au fost formulate la Summit-ul Națiunilor Unite de la New-York, în luna septembrie 2000. Republica Moldova face parte cele 191 state ale lumii care au semnat la acest for Declarația Milenară, angajându-se să lupte împreună împotriva sărăciei, foametei, maladiilor și degradării mediului.

37. O atenție deosebită trebuie acordată localităților și comunelor situate în zona de securitate (fiind zone limitrofe cu regiunea transnistreană) din motivul situației periferice a acestora față de procesele social-economice care au loc în restul teritoriului țării. Aceste localități situate pe ambele maluri ale Nistrului se deosebesc considerabil în dezvoltarea lor social-economică de localitățile situate în restul țării și reprezintă o zonă defavorizată, iar raionul Dubăsari - deosebit de defavorizată, cu un grad înalt de deprivare.

38. Pentru soluționarea acestor dificultăți în dezvoltarea mediului rural al țării, agravate de conflictul transnistrean, este necesară acordarea unei atenții prioritare din partea statului și a donatorilor internaționali orientate anume spre această zonă în scopul consolidării substanțiale a suportului din partea statului pentru aceste localități defavorizate, creșterii condițiilor pentru atragerea prioritară a investițiilor în scopul amplificării dezvoltării economice și reabilitării infrastructurii, pregătirii și perfecționării prioritare a personalului din administrația publică locală

din zona de securitate, stimulării businessului mic și mijlociu, coordonării și direcționării asistenței tehnice din partea organismelor financiare internaționale și a țărilor donatoare.

39. Reieșind din specificul condițiilor create în localitățile rurale din zona de securitate și de pe malul stâng al Nistrului, pentru asigurarea dezvoltării social-economice echilibrate și durabile a acestor localități, afectate de acțiunile autorităților transnistrene ilegale, o atenție deosebită trebuie acordată în primul rând următoarelor domenii: (i) asigurarea securității energetice, căilor de acces, comunicațiilor și infrastructurii; (ii) acordarea unui sprijin metodologic sporit organelor administrațiilor publice locale în dezvoltarea economică a teritoriilor; (iii) introducerea în legislația în vigoare a noțiunii de localitate defavorizată și deosebit de defavorizată prin prisma riscurilor sporite la care sunt expuse localitățile din zona de securitate, precum și a suportului pe care urmează să-l obțină aceste localități din partea statului; (iv) integrarea mai eficientă a acestor localități în complexul agroalimentar al Moldovei; (v) includerea prioritară a acestor localități în strategiile, programele și planurile de ajutoare și asistență acordate Republicii Moldova de către organizațiile internaționale și țările donatoare.

40. Analiza situației social-economice actuale în mediul rural și a tendințelor de dezvoltare pe plan european și mondial impun următoarele **obiective fundamentale**, care urmează a fi realizate în cadrul Programului Național „Satul Moldovenesc”:

- (i) asigurarea creșterii economice durabile atât în sectorul agroalimentar, cât și în sferele economice nonagricole, astfel încât de această creștere să beneficieze toate categoriile de populație rurală;
- (ii) reducerea sărăciei, inechității și a excluziunii sociale la sat, extinderea participării celor săraci la activitățile economice;
- (iii) restabilirea și dezvoltarea infrastructurii (gazificarea, ameliorarea și extinderea rețelelor de aprovizionare cu apă, reparația și construirea drumurilor, dezvoltarea telecomunicațiilor etc.);
- (iv) asigurarea dezvoltării umane și protecției sociale (sporirea accesului la serviciile medicale și educaționale, îmbunătățirea calității acestora și eficientizarea sistemului de protecție socială);
- (v) continuarea proceselor de reformare a sectorului agroalimentar. Scopul acestor activități va consta în crearea întreprinderilor agricole de dimensiuni optime, implementarea tehnologiilor avansate, realizărilor științifice, a sistemelor de conexiuni între diferite componente ale sferei agroalimentare, necesare pentru asigurarea creșterii productivității și competitivității produselor agricole pe plan internațional, realizându-se astfel o trecere de la cantitate la calitate și valoare adăugată sporită;
- (vi) edificarea unui cadru comercial și instituțional durabil conform principiilor economiei de piață. Accentul principal, în context, va fi pus pe implementarea standardelor internaționale de calitate, eficiență și sortiment al produselor agroalimentare, precum și a întregului spectru de servicii necesare pentru lanțul de la producere până la comercializarea acestora;
- (vii) asigurarea și direcționarea preponderent în mediul rural a suportului tehnic și financiar din partea donatorilor internaționali;
- (viii) protecția și ameliorarea mediului, menținerea peisajului rural, a valorilor cultural-istorice și utilizarea rațională a resurselor naturale;

- (ix) eficientizarea managementului resurselor financiare, umane și materiale la nivelul administrației publice locale (inclusiv la sat).

41. Luînd în considerare austeritatea resurselor financiare ale țării și primatul dezvoltării economice ca condiție fundamentală pentru soluționarea problemelor sociale, precum și faptul că drepturile de proprietate asupra pământului și mijloacelor de producție aparțin absolutei majorității a populației de la sate, acțiunile Programului Național „Satul Moldovenesc” sînt focalizate pe următoarele **domenii prioritare**:

- (i) sectorul privat și capacitățile de informare a populației privind drepturile sale de proprietate;
- (ii) administrația publică și capacitățile de promovare a valorilor democratice;
- (iii) protecția socială (sistemul de asistență socială și sistemul de asigurare socială, inclusiv sistemul de asigurare cu pensii);
- (iv) ocrotirea sănătății (puncte medicale, spitale etc.) și educația (grădinițe, școli, instituții de învățămînt superior etc.);
- (v) infrastructura (rețelele de gaze, de aprovizionare cu apă, drumuri, linii de legătură telefonică etc.);
- (vi) localitățile dezavantajate și deprivat;
- (vii) mediul ambiant și valorile cultural-istorice.

42. Atît obiectivul de **modernizare a economiei** și societății rurale, cît cel de **integrare europeană** impun concentrarea eforturilor prioritare în direcțiile de activitate ce sînt de:

- (i) crearea de sisteme și structuri economice competitive (forme organizaționale-juridice adaptate la condițiile economice de piață, dar și la exigențele protecției mediului), prin stabilirea unor modalități de asociere, cooperare și gestionare a întreprinderilor agroalimentare moderne, receptive la aplicarea tehnologiilor eficiente din punct de vedere economic, energetic și ecologic;
- (ii) elaborarea și implementarea sistemelor, mecanismelor juridice și economic-financiare, a cadrului instituțional, normativ și legislativ, potrivit cerințelor de competitivitate internă și externă, de compatibilitate cu standardele Uniunii Europene;
- (iii) consolidarea și extinderea prezenței pe piețele externe tradiționale și pe piețele europene și mondiale a produselor și serviciilor agroalimentare moldovenești, asigurînd aprofundarea racordării politicilor și mecanismelor economice, juridice și organizaționale la cerințele OMC și la prevederile Planului de Acțiuni „Republica Moldova – Uniunea Europeană”;
- (iv) implementarea metodelor, instrumentelor și mecanismelor de stimulare a dezvoltării întreprinderilor agroalimentare și de restructurare a acestora sub aspect financiar, managerial și de marketing;
- (v) perfecționarea sistemelor fiscal, creditar, de subvenționare, de stimulare și protecție a investițiilor interne și externe;
- (vi) crearea și asigurarea bunei funcționări a sistemului de protecție a drepturilor de proprietate, inclusiv a celei intelectuale;
- (vii) crearea unui sistem economico-financiar de asigurare împotriva riscurilor legate de calamitățile naturale, care sînt foarte frecvente în Republica Moldova;

43. Pornind de la existența condițiilor pedoclimatice favorabile și de la necesitatea majorării veniturilor bănești de la o unitate de suprafață de teren agricol, a gradului de ocupare în câmpul muncii, prelucrării maxime a materiei prime produse la întreprinderile autohtone, vor fi stimulate prioritar următoarele **subcomplexe agroalimentare bazate pe culturile intensive**:

- (i) viticultura și vinificația;
- (ii) pomicultura și legumicultura și produsele din legume și fructe (conservele, sucurile etc);
- (iii) tutunăritul și industria tutunului;
- (iv) culturile furajere, complexul zootehnic, în special producerea c ărnii de bovin ă, de porcină și de pas ăre și industria de prelucrare a produselor animaliere;
- (v) producerea plantelor medicinale și eterooleginoase și industria de prelucrare a acestora;
- (vi) pepinieritul vinicol și pomicol și producerea semințelor cu calități sporite.

Dezvoltarea și modernizarea prioritar ă a subcomplexelor enumerate va aduce beneficii considerabile tuturor participan ților la proces: pentru *populație* va fi asigurat ă cre șterea numărului locurilor de munc ă și majorarea continu ă a salariilor; pentru *antreprenori* va deveni posibilă o creștere reală a profiturilor și sporirea competitivității pe piețele externe; *statul* va avea venituri cresc ănde în bugetele de stat și locale, astfel apar ănd posibilități sporite de solu ționare a problemelor sociale.

44. Se va pune accent deosebit pe dezvoltarea în mediile rurale a **activităților economice nonagricole**, îndeosebi a celor care necesit ă un volum sporit de for ță de munc ă, ca mijloc de combatere a șomajului rural, inclusiv: producerea materialelor de construc ție în baza materiei prime locale, dezvoltarea turismului, a activit ăților de prestare a serviciilor, de administrare publică, instruire, ocrotire a s ănătății, cultural-sportive, construc ție a drumurilor și locuin țelor, meșteșugurilor (inclusiv popular-artistice), transporturi în comun etc.

45. **Utilizarea ra țională a resurselor naturale și a energiei.** Fiind direct dependent ă de condițiile pedoclimatice, sfera agroalimentar ă a țării poate avea o dezvoltare durabil ă doar în condițiile solu ționării problemelor considerate în economiile și societ ățile moderne drept probleme de importanță primordială, și anume a celor ce țin de utilizarea, protecția și ameliorarea resurselor naturale: solurilor, apelor, aerului, biodiversității.

46. Solurile, pe de o parte, constituie cea mai important ă bog ăție natural ă a țării (suprafața cernoziomurilor, categorie dintre cele mai fertile soluri pe plan mondial, raportat ă la întreg teritoriul statului, plaseaz ă Republica Moldova pe unul din primele locuri în lume), iar pe de alt ă parte, s ănt supuse unor extrem de pronun țate procese de degradare, în special celor de eroziune (actualmente intensitatea proceselor erozionale, care afecteaz ă grav solurile moldovenești, este una dintre cele mai mari din Europa din cauza reliefului accidentat, ploilor torențiale, ponderii excesive a culturilor pr ășitoare în asolamente, cotelor excesiv de mari a terenurilor exploatate în raport cu întreaga suprafață a țării).

47. O deosebită amploare au luat în ultimii ani alunec ările de teren, cauzate de t ăierea excesivă a p ădurilor și f ășiiilor forestiere (una dintre consecin țele crizei energetice). Fiind sub impactul unei excesive și nera ționale exploatări agricole, pe parcursul multor zeci de ani, solurile s ănt afectate și de alte fenomene cum ar fi: salinizarea, umectarea excesiv ă (înmlăștinirea), compactarea excesiv ă, sc ăderea aera ției, sp ălarea humusului în straturile neaccesibile pentru

plante etc. Reabilitarea suprafețelor considerabile supuse impactelor nominalizate necesită investiții considerabile, un înalt nivel de instruire a personalului implicat, ample activități științifice și de inovare.

48. Pentru dezvoltarea durabilă a economiei și localităților rurale aceste eforturi sunt inevitabile, deoarece fără păstrarea și ameliorarea fertilității solurilor nu poate fi menținută structura fizico-chimică a acestora, conținutul lor sporit de substanțe biofile, care permit producerea producției ecologic pure cu calități gustative excepționale, ceea ce creează un mare avantaj pentru produsele agroalimentare moldovenești, asigurându-le competitivitatea pe piețele europene și mondiale.

49. În condițiile Moldovei, care are soluri fertile și resurse termice suficiente pentru procesele de creștere și dezvoltare a absolutei majorității a culturilor cultivate, factorul decisiv îl constituie umiditatea. În mediu, pe teritoriul țării, cantitatea precipitațiilor atmosferice este depășită de două ori de cantitatea evaporărilor. Sunt foarte frecvente fenomenele de secetă: fiecare al treilea an este secetos, iar frecvența secetelor este în creștere, îndeosebi din cauza fenomenului global de încălzire a climei, dar și din cauza despăduririi teritoriului, deteriorării regimurilor hidrologice ale ecosistemelor locale etc. Practic, fără aplicarea irigației și a metodelor avansate de combatere a fenomenelor de secetă, în Republica Moldova este imposibilă garantarea productivității înalte a culturilor agricole și a stabilității acesteia.

50. Procesele de producere din agricultura contemporană necesită tot mai multe resurse energetice (benzină, motorină, gaz, păcură, energie electrică etc.), de care Republica Moldova nu dispune, importând 99% din resursele energetice consumate și cheltuind la o unitate de teren agricol de 2-3 ori mai multă energie decât în țările Uniunii Europene, cu care intră într-o competiție dură pe piețele agroalimentare. Ținând cont de: a) faptul că în ultimul deceniu prețurile la agenții energetici au crescut de zeci de ori; b) experiența mondială din ultimii 25-30 ani, care a demonstrat că competitivitatea economiilor contemporane depinde în măsură decisivă de intensitatea cu care se reduc pe plan național consumurile de energie la o unitate de producție, este necesar de a implementa procedee și tehnologii care au ca efect reducerea substanțială a consumului de energie, mai ales că tehnica și tehnologiile utilizate actualmente sunt extrem de uzate din punct de vedere moral și fizic.

51. Reieșind din necesitatea majorării **producției pure din punct de vedere ecologic**, utilizării durabile a resurselor naturale și a energiei, se impune focalizarea eforturilor asupra următoarelor activități:

- (i) protecția antierozională a solurilor, ameliorarea solurilor deteriorate și cu fertilitate redusă, folosirea rațională a pășunatului;
- (ii) implementarea tehnologiilor de prelucrare minimă a solului și de administrare în sol a resturilor vegetale și îngrășămintelor organice, îmbinarea a cât mai multe operațiuni la o singură trecere a mașinilor și agregatelor pe terenul agricol;
- (iii) aplicarea sistemelor și tehnologiilor de irigație economicoase din punct de vedere energetic și ținând cont de necesitatea excluderii salinității și solonețizării secundare;
- (iv) elaborarea și implementarea sistemelor de prognozare a proceselor pedoclimatice, a celor de creștere și dezvoltare a plantelor, precum și a bolilor și vătămărilor acestora;

- (v) minimizarea consumului de energie la procesele de păstrare și transportare a produselor alimentare, îndeosebi a celor în stare proaspătă;
- (vi) utilizarea resurselor energetice netradiționale (energia solară, biogazul, energia vântului, obținerea din biomasa vegetală cu menire nealimentară, cum ar fi sorgul saharat, rapița etc., a agenților energetici sub formă de etanol, biomotorină și gaz) pentru necesități de ordin social, precum și la procesele de producere și prelucrare a materiei prime agricole, inclusiv a producției obținute în condiții de seră;
- (vii) optimizarea rațiilor animalelor agricole, după criteriul minimizării produselor furajere consumate la o unitate de producție, energiei termice, de iluminare și altor categorii de energie pentru întreținerea animalelor agricole etc.;
- (viii) optimizarea fluxurilor energetice și materiale, precum și dirijarea eficientă a acestora în agroecosisteme în scopul creării unei sfere agroalimentare care ar satisface următoarele criterii compatibile cu principiile dezvoltării durabile: a) utilizarea eficientă de către mijloacele biologice de producție (fitocenoze și zoocenoze, soiuri și hibrizi de plante agricole, rase de animale) a resurselor materiale și energetice de origine atât naturală, cât și antropogenă și b) protecția și ameliorarea mediului ambiant (solului, apelor, aerului), păstrarea biodiversității, menținerea calității produselor agricole în limitele ce asigură securitatea sănătății oamenilor.

III. POLITICI DE DEZVOLTARE ECONOMICĂ ȘI A INFRASTRUCTURII RURALE

3.1. Agricultură

Analiza situației

52. *Structura producției agricole.* Conform estimărilor preliminare, volumul producției agricole (în prețuri comparabile) a atins în anul 2004 nivelul de 12601 mil. lei, ceea ce constituie o creștere cu 20,4% față de anul precedent (inclusiv producția vegetală - cu 28,7% și cea animală - cu 4%), iar față de anul 2002 - cu 4%.

53. Poziția dominantă în structura producției agricole îi revine *producției vegetale*, cota căreia în volumul total al producției agricole constituie circa două treimi. Aproximativ o treime din volumul producției agricole îi revine *producției de cereale și leguminoase*.

54. Întru redresarea și ameliorarea situației în *fitotehnie*, pe parcursul anilor 2001-2004 s-a îmbunătățit organizarea și asigurarea producerii semințelor și materialului săditor, a culturilor de câmp, s-a efectuat un control riguros asupra respectării tehnologiilor de producere și comercializare a semințelor în gospodăriile semincere și agenților economici autorizați în acest domeniu. Succese vizibile au fost atinse în viticultură. Un șir de măsuri de ordin organizatoric și instituțional au fost întreprinse și pentru ameliorarea situației în sectorul *zootehnic*.

55. Totodată, dezvoltarea durabilă a agriculturii se confruntă cu unele constrângeri de natură economică, managerială, tehnologică, informațională, educațională și altele: productivitatea și randamentul scăzute ale exploatațiilor agricole; tehnica și tehnologiile agricole învechite cu consum înalt de energie și materiale, precum și necorespunzătoare cerințelor ecologice; insuficiența structurilor de informare și consultanță; absența cunoștințelor,

aptitudinilor și experienței managementului modern; posibilitățile reduse de creditare (rata înaltă a dobânzilor la creditele bancare și acces insuficient la creditele pe termen lung); îmbătrânirea demografică și ponderea înaltă a pensionarilor în populația rurală.

Obiectivele prioritare de dezvoltare

56. Pentru a depăși criza în care se află agricultura și a asigura modernizarea și creșterea competitivității în această ramură de importanță majoră, se impune realizarea următoarelor obiective:

- (i) continuarea reformelor în sectorul agricol prin dezvoltarea sectorului privat;
- (ii) edificarea unui cadru antreprenorial, investițional și financiar modern, conform principiilor economiei de piață;
- (iii) eficientizarea utilizării resurselor funciare și a mijloacelor de producere prin elaborarea și implementarea tehnologiilor avansate și a realizărilor științifice;
- (iv) utilizarea terenurilor agricole după principiile ecologice, implementarea și respectarea asolamentelor științific fundamentate;
- (v) sporirea potențialului de productivitate a culturilor agricole și a rezistenței acestora împotriva bolilor, vătămătorilor și condițiilor climatice nefavorabile;
- (vi) restabilirea și dezvoltarea viticulturii, pomiculturii, legumiculturii, tutunăritului, culturilor medicinale și eterooleaginoase, producerii semințelor și materialului săditor, sectorului zootehnic;
- (vii) asigurarea suportului tehnic și financiar din partea donatorilor internaționali;
- (viii) protecția, ameliorarea și utilizarea rațională a resurselor naturale.

Acțiuni prioritare

57. Eficientizarea și optimizarea dimensiunilor exploatațiilor agricole va fi efectuată prin consolidarea juridică și managerială a acestora în baza principiilor economiei de piață și respectării drepturilor de proprietate privată asupra terenurilor agricole și mijloacelor de producție. Această raționalizare și reconfigurare, menită să sporească viabilitatea și competitivitatea întreprinderilor agricole, va avea loc prin: (i) stimularea prin programele de finanțare și comunicative a asocierii proprietarilor agricoli în exploatații eficiente atât în bază dearendă, cât și prin operațiuni de vânzare – cumpărare; (ii) înlesnirea circulației drepturilor patrimoniale asupra resurselor agricole; (iii) fortificarea protecției intereselor patrimoniale ale deținătorilor de resurse, în special a celor funciare; (iv) studierea experienței internaționale din domeniu. Se vor amplifica motivațiile de transmitere a pământului în arendă pe termen lung, îndeosebi pentru crearea plantațiilor pomivitice, inclusiv prin acordarea dreptului preferențial arendașului de a cumpăra pământul luat în arendă. Infrastructura de susținere a dezvoltării pieței funciare va fi sprijinită de instituții private, care vor activa ca centre-focare de publicitate, vânzări și licitații.

58. Va fi stimulată asocierea și integrarea pe orizontală și verticală a fermierilor și întreprinzătorilor agricoli în diverse organizații, inclusiv cooperative, în scopul cultivării, prelucrării și comercializării produselor agroalimentare, pentru a asigura un acces mai eficient la informații, mijloace de producere și comercializare pe piețele interne și externe. Asocierile de acest gen vor asigura scăderea prețurilor la mijloacele de producție și reducerea costurilor la efectuarea tranzacțiilor. În acest context va fi practicată crearea grupurilor de producători, a

asociațiilor și cooperativelor pentru procurarea mijloacelor de producție, a companiilor de distribuție organizată de producători, acorduri de procurări angro. Vor fi create asociații ale micului business și incubatoarelor de afaceri în zona rurală.

59. Vor fi create centre informaționale și de consultanță, întreprinderi demonstraționale prin care vor fi promovate tehnologiile avansate cu consum redus de energie și nonpoluante, soiurile și hibridii de plante, rasele de animale cu productivitate înaltă, rezistente la boli și vătămători. În scopul utilizării optime a capitalului natural al țării, în special a energiei solare, resurselor pedologice, acvatice și termice, depunerilor atmosferice, va fi utilizată raionarea agroecologică în scopul recomandărilor privind amplasarea fiecărei culturi în condițiile pedoclimatice care să corespundă pe deplin necesităților ecologice ale acestora și să asigure randamentul economic maxim. Va fi stimulată reamenajarea terenurilor agricole după principiile ecologice, în special după criteriul minimizării proceselor de eroziune a solurilor și implementării asolamentelor științific argumentate. În context, vor fi intensificate: (i) activitățile de transfer tehnologic și crearea în cadrul instituțiilor științifice și de inovare a serviciilor de extensiune (consultanță, documentare și informare), orientate preponderent spre creșterea competitivității producției și serviciilor agroalimentare, conservarea resurselor energetice, fabricarea produselor ecologic pure și protecția mediului; (ii) procesele de reformare a sistemului de cercetare științifică și dezvoltare tehnologică a sectorului agroalimentar și stimularea activităților inovatoare în domeniu, reformarea și adaptarea la condițiile economiei de piață a educației și sistemului de perfecționare continuă a personalului.

60. Va fi încurajată, inclusiv prin elaborarea și implementarea programelor speciale de stat, dezvoltarea prioritară a sferelor de producere cu randament economic maxim, care asigură sporirea considerabilă a numărului locurilor de muncă și anume: viticultura, pomicultura, legumicultura, tutunăritul, cultivarea plantelor medicinale și eterooleaginoase, producerea semințelor și materialului săditor, sectorul zootehnic, înzestrarea tehnică și tehnologică a sectorului agrar; prestarea serviciilor (zooveterinare, de mecanizare, fertilizare, irigare, protecție a plantelor etc.), de pregătire a cadrelor și de asigurare științifică; (ii) de consultanță, diseminare a cunoștințelor și perfecționare profesională a agricultorilor.

61. Colaborarea cu organizațiile și țările donatoare, precum și cu organismele financiare internaționale va fi continuată și dezvoltată, inclusiv prin Proiectul de Investiții și Servicii Rurale (RISP), Proiectul de Asistență Fermierilor Private, activitățile de ordin agroalimentar din cadrul euroregiunilor „Prutul de Sus”, „Dunărea de Jos” și „Siret-Prut-Nistru”, deschiderea noilor linii de creditare internaționale și menținerea și extinderea celor existente. În scopul îmbunătățirii finanțării rurale, va fi acordat sprijinul necesar pentru dezvoltarea asociațiilor de economii și împrumut în garantarea gajului, în fortificarea capacității Corporației de Finanțare Rurală. Vor fi continuate activitățile în cadrul proiectelor Fondului de Investiții Sociale în Moldova (FISM). Se vor disemina pe larg informațiile privind creditarea și se vor acorda servicii de consultanță în acest domeniu. Vor fi implementate programe speciale în baza fondurilor de susținere a producerii, din care va avea loc compensarea unei părți a ratei dobânzii la împrumuturile contractate de fermieri în băncile comerciale.

62. Obținerea în perspectiva de termen mediu de către Moldova a calității de membru asociat al Uniunii Europene va deschide posibilități majore de dezvoltare a agriculturii, inclusiv în cadrul Programului SAPARD, pe care Guvernul intenționează să le utilizeze cu maximă eficiență.

63. Extinderea exporturilor agroalimentare va fi realizată prin: (i) creșterea semnificativă a calității și competitivității produselor; (ii) respectarea regulilor sistemului mondial de comerț și cerințelor consumatorilor; (iii) aducerea în concordanță a documentelor normative de standardizare naționale cu cerințele actelor normative în vigoare în Comunitatea Europeană; (iv)

implementarea în producere a sistemelor de management al calității ISO-9000; (v) organizarea producerii și comercializării producției ecologice; (vi) implementarea la întreprinderile industriei alimentare a sistemului de securitate și igienă alimentară HACCP.

64. În vederea acordării sprijinului pentru întreprinderile agricole la etapa de postprivatizare vor fi întreprinse următoarele măsuri: (i) elaborarea și implementarea unui șir de programe de asistență pentru fermieri; (ii) crearea asociațiilor profesionale și organizațiilor noi ale fermierilor, precum și consolidarea celor existente (spre exemplu, a celor din sectorul producerii grâului, strugurilor, pepinieritului, laptelui), crearea punctelor de însămânțare artificială a animalelor, crearea unui sistem de colectare, desfacere și prelucrare primară a producției agricole, precum și încurajarea implicării active a fermierilor în elaborarea politicii agrare; (iii) acordarea serviciilor de informare în domeniul comercializării în conformitate cu standardele din țările occidentale; (iv) crearea unui sistem coordonat de informare și consultanță la nivel național, pornindu-se de la realizările Agenției de Consultanță și Școlarizare în Agricultură (ACSA), care va activa pentru comunitățile din zona rurală; (v) crearea unei rețele de piețe regionale agricole pentru vânzări angro, în vederea asigurării oportunităților locale de comercializare pentru fermieri.

65. Vor fi elaborate și implementate mecanisme de diminuare a riscului și de remediere a daunelor cauzate de devieri climaterice prin promovarea serviciilor de extensiune, care ar permite transferul de cunoștințe privind modalitățile de aplicare a asolamentelor antierozionale și a sistemelor speciale de prelucrare a solului și de combatere a secetei. Se va încuraja plantarea pădurilor pe terenurile vulnerabile. Vor fi îmbunătățite prognozele meteorologice și va fi dezvoltat sistemul antigrindină. Se vor efectua investiții în sistemele de irigație, inclusiv în dezvoltarea unor sisteme la scară mică. Se vor elabora și promova scheme de asigurare a culturilor agricole.

66. Vor fi perfecționate și implementate tehnologiile agricole și modalitățile de amplasare și organizare a exploatațiilor agricole, cu luarea în considerare a exigențelor privind utilizarea rațională, ameliorarea și regenerarea resurselor naturale, protecția mediului de poluare și distrugere, conservarea resurselor genetice și a biodiversității. Vor fi desfășurate activități de implementare a agriculturii ecologice, în primul rând în localitățile amplasate în zonele protejate de stat, în cadrul cărora există restricții privind intensificarea agriculturii. Urmărind obiectivul protejării resurselor naturale, va avea loc integrarea considerentelor ecologice în planificarea dezvoltării rurale, concomitent fiind sensibilizată și opinia publică. În acest context, se vor efectua: (i) planificarea coordonată a protecției resurselor de apă și solurilor neutilizate; (ii) integrarea planului național de activități în domeniul biodiversității cu planurile locale de dezvoltare rurală; (iii) elaborarea procedurilor naționale de acreditare pentru produsele organice (ecologice).

67. Ținând cont de obiectivul integrării europene, în procesele de planificare a dezvoltării localităților rurale la nivel regional și local se va ține cont de metodele Uniunii Europene de acordare a asistenței pentru dezvoltarea rurală națională, prin elaborarea unor planuri, care conțin și dimensiuni regionale, după cum se indică în Regulamentele Consiliului Uniunii Europene (EC) nr.1257/1999 și în programul recent de susținere a țărilor în proces de declin economic (SAPARD). Această asistență financiară se acordă prin intermediul mecanismului menit să acopere cheltuielile unei game de măsuri economice, sociale și de protecție a mediului ambiant, preponderent prin intermediul unei abordări de cofinanțare prin completarea fondurilor acordate de UE, prin contribuții din partea statului și a sectorului privat.

3.2. Silvicultura

68. Pădurea necesită o gospodărire complexă și unitară în strânsă legătură cu alte resurse naturale. În condițiile unei gestionări prudente și raționale, pădurea poate oferi beneficii economice și sociale constante, fără a diminua funcționalitatea ei ecologică. Conform Cadastrului funciar general, la 1 ianuarie 2003 fondul forestier național ocupa suprafața de 393,1 mii ha (11,6% din teritoriul țării), inclusiv suprafața acoperită cu pădure - 355,1 mii ha (sau 10,5% din teritoriul țării). Concomitent, Moldova mai dispune de 48,7 mii ha vegetație forestieră din afara fondului forestier (30,7 mii ha perdele forestiere de protecție a terenurilor agricole și 18,0 mii ha plantații de arbori și arbuști), care de asemenea contribuie esențial la menținerea echilibrului ecologic.

69. Practicile agroforestiere, în special fâșiile de pădure pe terenurile agricole, sunt modalități tradiționale și eficiente de combatere a proceselor de eroziune, precum și de protecție a roadei culturilor agricole. În unele sate veniturile de la meșteșugărit devin considerabile prin confecționarea împletiturilor din răchită, producerea butoaielor, altor vase pentru vinificație și a terei din lemn, colectarea plantelor medicinale, tehnice și aromatice, a florilor, a fructelor de pădure și a ciupercilor.

70. Cele peste 5000 de trupuri de pădure, cu suprafețe între 1 ha și 15000 ha, sunt dispersate neuniform pe teritoriul țării. În zona de nord gradul de împădurire constituie 7,2%, pădurile fiind foarte dispersate. Unele raioane din această zonă au cei mai mici indici de împădurire: Drochia - 0,6%, Florești - 1,7%, Rîșcani - 3,5%, Soroca - 6,0%. În zona de centru gradul de împădurire constituie 13,5% și pădurile sunt reprezentate prin trupuri de pădure mai compacte, comparabile cu tipul pădurilor de foioase din partea centrală a Europei de Vest. În zona de sud gradul de împădurire este de 6,7% și aceasta se caracterizează printr-o vegetație forestieră formată îndeosebi pe culmile înălțimilor, care pornesc din centrul Moldovei și din Podișul Tigheciului. Pădurile sunt foarte fragmentate și dispersate. Raionul Taraclia are doar 3,3% de suprafețe acoperite cu vegetație forestieră, raionul Vulcănești - 3,9%, iar unitatea teritorială autonomă Găgăuzia - 7,5%.

71. Problemele cu care se confruntă pădurea și sectorul forestier național țin de domeniul conservării biodiversității forestiere, conversiunea pădurilor natural fundamentale de la regimul crîng la regimul codru și gospodărirea în continuare a acestora în regimul codru, creșterea stabilității pădurilor la schimbările climatico-edafice, sporirea productivității arboretelor și utilizarea la un grad cât mai înalt a produselor pădurilor. Se constată declinul permanent al pădurilor, care se exprimă prin: (i) reducerea diversității biologice a ecosistemelor forestiere și speciilor din biocenoză, degradarea fondului genetic al biotei spontane; (ii) înrăutățirea stării de vitalitate și sănătate a pădurilor, care se exprimă prin prezența anuală a focarelor de defolieri și dăunători de trunchi pe o suprafață de circa 50-60 mii ha; (iii) răspîndirea speciilor adventive și invazibile.

72. Insuficiența atât cantitativă, cât și calitativă a resurselor forestiere influențează starea altor resurse naturale (solurile, calitatea apelor, microclimatul, peisajul național și mai ales cel rural), precum și sunt factori limitativi ai dezvoltării economice a sectorului forestier și a economiei, îndeosebi celei rurale. Deficitul de vegetație forestieră, îndeosebi în zonele de nord și de sud a intensificat impactul negativ asupra agriculturii prin amplificarea proceselor de eroziune mecanică și eoliană a solurilor, aridizarea, reducerea diversității biologice, scăderea productivității muncii în agricultură. În condițiile de criză economică și energetică din perioada de tranziție, deosebit de acută a devenit problema asigurării populației cu combustibil de foc, în special în localitățile rurale, fapt care a provocat tăieri de pădure masive, inclusiv ilicite. Din aceste considerente, gestionarea durabilă a pădurilor și vegetației forestiere este o prioritate a Guvernului.

73. În scopul dezvoltării durabile a țării, în special a mediului rural, precum și asigurării condițiilor de mediu și trai corespunzătoare pentru populație (pentru generațiile actuale și cele viitoare), au fost elaborate și aprobate un șir de acte legislative și normative cu referire directă sau tangențială la sectorul forestier. Prin Hotărârea Parlamentului nr. 350- XV din 12 iulie 2001 a fost aprobată Strategia dezvoltării durabile a sectorului forestier din Republica Moldova, iar Planul general de acțiuni de realizare a strategiei în cauză a fost aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 739 din 17 iunie 2003.

Obiectivele principale de dezvoltare

74. Dezvoltarea silviculturii reprezintă o componentă indispensabilă a Programului Național „Satul Moldovenesc” și impune realizarea următoarelor obiective:

- (i) sporirea potențialului ecoproductiv și bioproductiv al pădurilor naturale;
- (ii) conservarea diversității biologice a pădurilor, inclusiv a faunei care combate dăunătorii plantelor agricole;
- (iii) extinderea suprafețelor acoperite cu vegetație forestieră, inclusiv a fâșiilor forestiere protectoare a terenurilor agricole;
- (iv) sporirea eficienței activităților de pază și protecție a fondului forestier;
- (v) sporirea aportului sectorului forestier la soluționarea problemelor social-economice rurale;
- (vi) conservarea peisajului rural național.

Acțiuni prioritare

75. Dat fiind faptul că pădurile naturale constituie nucleul fondului forestier, în mod prioritar vor fi întreprinse următoarele acțiuni: (i) formarea și menținerea structurii optime a arboretelor; (ii) protejarea ecosistemelor forestiere rare (fâgete, stejărete și gorunete petrofite, păduri de stejar pufos); (iii) menținerea și ameliorarea bonității stațiilor forestiere; (iv) efectuarea lucrărilor de regenerare și reconstrucție a pădurilor, în special prin implementarea biotipurilor rezistente la secetă și la alți factori negativi; (v) crearea coridoarelor de interconexiune între masivele împădurite, care vor spori vitalitatea trupurilor de pădure.

76. Conservarea diversității biologice va fi asigurată prin: (i) constituirea unei rețele ecologice de păduri cu o protecție mai sigură și păduri de interes deosebit pentru conservarea și restabilirea ecosistemelor forestiere reprezentative; (ii) conservarea și consolidarea formelor de relief prin împădurirea, pe baze stațional-tipologice, a terenurilor supuse alunecărilor și erodate pluvial; (iii) interzicerea substituirii pădurilor autohtone prin introducerea și specii exotice fără o testare prealabilă profundă; (iv) renunțarea treptată la combaterea chimică a dăunătorilor forestieri și aplicarea prudentă a metodelor biologice de combatere, care pot diminua diversitatea biologică și distruge echilibrul natural al pădurilor; (v) interzicerea defrișării nejustificate a pădurilor și a vegetației forestiere din afara fondului forestier; (vi) asigurarea conservării speciilor de importanță mondială; (vii) elaborarea și realizarea unor programe de inițiere a publicului larg și a factorilor de decizie în ceea ce privește importanța conservării diversității biologice, stimularea antrenării organizațiilor nonguvernamentale în aceste activități; (viii) pregătirea personalului ingineresc capabil să realizeze obiectivele menționate.

77. Funcțiile ecoprotective ale pădurii se manifestă mai pronunțat numai în cazul în care gradul de împădurire a teritoriilor depășește 15%. Pentru aceasta se vor acoperi cu vegetație

forestieră cel puțin 130 mii ha și se vor crea: (i) trupuri noi de pădure, extinzând suprafețele celor existente, în special prin împădurirea terenurilor degradate, a celor din zonele de protecție a apelor; (ii) insule verzi de arbori și arbuști; (iii) perdele de protecție de-a lungul râurilor, drumurilor și în jurul obiectivelor industriale.

3.3. Industria

Analiza situației

78. Sectorul industrial joacă un rol important în economia Moldovei, având o pondere de circa 18% în PIB, de circa 80% în volumul total al exporturilor și o capacitate ridicată de creare a noilor locuri de muncă.

79. Republica Moldova dispune de un important potențial de dezvoltare a industriei, inclusiv în spațiul rural, având:

- (i) diverse resurse vegetale și animale, de materie primă pentru industria alimentară, a tutunului și a băuturilor, textilă și a confecțiilor (lână, mătase, cânepă), de piele, farmaceutică și cosmetică;
- (ii) resurse minerale ce ar putea asigura activitatea industrială timp îndelungat pentru producerea cimentului, varului, ipsosului, sticlei, cărămizii și a pietrei de construcție;
- (iii) resurse minerale ce pot alimenta pe termen limitat o industrie energetică locală - zăcămintele de hidrocarburi din sudul țării (petrol, gaze, cărbuni);
- (iv) ape minerale, resursele cărora prezintă un potențial economic important, dar sunt valorificate insuficient.

80. Resursele forestiere ale țării dispun de rezerve limitate de materie primă pentru industrie, în special pentru industria mobilei, aceasta valorificându-se în prezent în mod preponderent de import. Totuși, pădurile sau plantațiile agrosilvice ar putea furniza mai multă materie primă pentru mobilă împletită, producerea articolelor de artizanat, care în prezent se efectuează în cantități nesemnificative.

81. O dată cu dezintegrarea spațiului economic al fostei URSS, un număr considerabil de întreprinderi industriale cu producție competitivă, din cauza că și-au pierdut piețele de desfacere, au suferit o degradare rapidă, personalul acestora trecând în alte sfere de activitate sau emigrând peste hotarele țării.

82. Activitatea întreprinderilor privatizate contra bunuri patrimoniale a demonstrat, în majoritatea cazurilor, ineficiența și incompetența lor, precum și nereceptivitatea la metodele performante de management, tehnologiile avansate, atragerea investițiilor, din cauza controlului slab asupra activității societăților pe acțiuni, a numărului imens de coproprietari (acționari) foarte dispersați. Criza din economie a condus la disponibilizarea unui număr impunător de muncitori și specialiști, inclusiv din unitățile industriale, adesea de înaltă calificare, care au trecut în alte sectoare ale economiei, iar mulți au emigrat. Este îngrijorător faptul că sfera de producție industrială își pierde atractivitatea pentru cadrele tinere, actualmente resimțându-se o reducere esențială a numărului de tineri specialiști.

83. Uzinele existente au fost proiectate la mari capacități, ținându-se cont de imensa piață sovietică. Piața internă nu poate absorbi volumul mărfurilor produse de întreprinderi la capacitatea de proiect. Astfel, este necesar ca o mare parte din mărfuri să fie comercializată pe

piețele externe. Pentru a ieși pe alte piețe și a înfrunța concurența existentă, mărfurile produse de întreprinderile industriale trebuie să fie competitive. Până în prezent economia națională în ansamblu, precum și sectorul ei industrial rămân afectate de un pronunțat decalaj dintre cerere și ofertă, de insuficiența investițiilor interne și externe, ceea ce duce la ruina potențialului de producție. În multe cazuri mărfurile (produsele) industriei autohtone nu sînt competitive și cu greu își găsesc solicitanți pe piețele interne și externe. Mărfurile autohtone sînt slab competitive la compartimentul calitate, prețuri, design, marketing.

84. Pe parcursul perioadei de tranziție economia națională, inclusiv industria, a fost afectată de mai multe discrepante structurale și probleme grave, legate de scăderea substanțială a nivelului de trai (capacității de cumpărare) al populației și pierderea pieței tradiționale.

85. Pe viitor se conturează o modificare esențială a structurii componentelor PIB prin revitalizarea și stimularea dezvoltării accelerate a industriei bazate pe dezvoltarea primordială a ramurilor industriale scientointensive și neenergointensive, cu ponderea valorii adăugate majoră în produsul finit și cu un grad înalt de utilizare a forței de muncă, ținînd cont de procesele și tendințele globalizării producerii și poziționării ei pe piață.

86. Întreprinderi industriale cu genuri de activitate care nu sînt legate de prelucrarea materiei prime agricole există în 24 unități administrative din cele 32 raioane și unitatea teritorială autonomă Găgăuzia. În 9 raioane astfel de întreprinderi lipsesc completamente, în trei raioane volumul producției respective constituie mai puțin de 1,0 mil. lei, iar în alte 10 raioane - variază de la 1,0 până la 10,0 mil. lei. În spațiul rural ponderea populației ocupate în această industrie (circa 70 mii persoane) constituie 6% din numărul populației economice active.

Obiectivele prioritare de dezvoltare

87. Necesitatea asigurării unor ritmuri înalte și stabile de creștere economică, diminuarea dependenței economiei naționale de variabilitatea puternică a condițiilor naturale, precum și cerințele de aderare la Uniunea Europeană impun următoarele obiective de dezvoltare a sectorului industrial, inclusiv în localitățile rurale:

- (i) creșterea durabilă a producției industriale și sporirea contribuției industriei la creșterea economică, precum și crearea noilor locuri de muncă;
- (ii) diversificarea producției industriale;
- (iii) îmbunătățirea tuturor caracteristicilor calitative ale producției industriale;
- (iv) accelerarea dezvoltării producției industriale în localitățile rurale;
- (v) ajustarea politicii industriale la cerințele Organizației Mondiale a Comerțului și ale Uniunii Europene;
- (vi) dezvoltarea și stimularea industriilor și serviciilor bazate pe tehnologii avansate, scientointensive, nepoluante și cu un consum redus de materii prime și energie, orientate spre producerea mărfurilor competitive prin implementarea sistemului de dirijare a calității (TQM);
- (vii) crearea condițiilor pentru eficientizarea sectorului producător prin finalizarea procesului de privatizare, restructurarea sistemului de management, financiar, de marketing și de personal;

- (viii) facilitarea procesului de cooperare regională, asociere cu producătorii străini în cadrul euroregiunilor și promovarea specializării internaționale.

Acțiuni prioritare

88. Vor fi favorizate ramurile industriale care au o însemnătate deosebită pentru asigurarea securității alimentare a țării și care asigură competitivitatea economică a produselor moldovenești pe piețele externe: vinificația, prelucrarea produselor pomicole și legumicole, prelucrarea produselor animaliere, a tutunului, prelucrarea plantelor medicinale și eterooleginoase. Va fi stimulată integrarea pe verticală a unităților prelucrătoare cu cele agricole, asigurându-se echilibrarea intereselor social-economice ale participanților la integrare, în special cele ale agricultorilor.

89. În scopul sporirii competitivității întreprinderilor industriale vor fi întreprinse următoarele măsuri: (i) implementarea standardelor internaționale ISO, seriilor 9000 și 14 000, a sistemului total de dirijare a calității (TQM), a sistemului de securitate și igienă alimentară (HACCP) etc., atât în procesul de producere, cât și de distribuire și comercializare; (ii) facilitarea cooperării regionale, inclusiv în cadrul euroregiunilor și promovarea specializării internaționale; (iii) dezvoltarea abilităților manageriale prin programe locale și internaționale de instruire a managerilor, restructurarea managerială, financiară și de marketing; (iv) stimularea cooperării întreprinderilor cu instituțiile de învățământ și de cercetare-dezvoltare, crearea parcurilor științifico-tehnologice, inovaționale și industriale.

90. Pentru a dezvolta noi activități industriale: (i) se vor elabora și implementa strategii și programe de atragere a investițiilor în regiuni; (ii) se vor forma parteneriate strategice de dezvoltare industrială (cu țările UE și din alte țări, regiuni) în funcție de ramura prioritară și accesul la piețe (de resurse sau de comercializare).

91. Vor fi înlăturate barierele tehnice în calea comerțului, asigurate inofensibilitatea și fiabilitatea produselor autohtone, va fi ridicată competitivitatea produselor autohtone, majorată credibilitatea față de calitatea produselor autohtone prin: (i) realizarea Programului de dezvoltare a Sistemului Național de Etaloane pe anii 2003-2008; (ii) perfecționarea sistemului relațiilor de cooperare între întreprinderile țării, extinderea colaborării cu alte țări, în special cu țările Uniunii Europene.

92. Vor fi elaborate și implementate programe investiționale ramurale și interramurale, proiecte investiționale, valorificate în acest scop linii creditare externe și credite comerciale, create zone economice libere de producție, parcuri și incubatoare industriale în localitățile rurale.

3.4. Energetica

Analiza situației

93. Sectorul energetic al Republicii Moldova este una din ramurile de bază ale economiei naționale, de nivelul dezvoltării care depinde stabilitatea macroeconomică a țării, aprovizionarea fiabilă și calitativă a economiei și populației cu energie și combustibili.

94. Analiza activității întreprinderilor energetice pe parcursul anilor 2001-2004 confirmă intensificarea tendinței generale de îmbunătățire a indicatorilor economico-financiari la agenții economici din sector. Toți indicatorii economici principali în sectorul energetic sînt în creștere și caracterizează pozitiv situația economică în ramură.

95. În scopul dezvoltării capacităților de producere a energiei și pentru întărirea rețelelor de transport și de interconexiune cu țările vecine, s-au activizat negocierile cu companiile străine

și lucrările privind implementarea Proiectului Energetic II. Ca rezultat al negocierilor purtate cu investitorii străini au fost semnate memorandumuri de înțelegere între Ministerul Energeticii și companiile RWE Trading (Germania) și „Itera” (Rusia) privind colaborarea în construcția centralelor electrice private în apropierea mun. Bălți și în apropierea satului Burlăceni, raionul Cahul, fiecare cu o putere de circa 450 MW.

96. Întrucât dezvoltarea social-economică a Republicii Moldova este strâns legată de aprovizionarea fiabilă cu gaze naturale a consumatorilor, care și constituie obiectivul principal în activitatea sistemului de aprovizionare cu gaze a localităților rurale, acestui sector i se acordă o atenție deosebită.

Obiectivele prioritare de dezvoltare

97. Obiectivele de dezvoltare în domeniu sînt următoarele:

(i) gazificarea accelerată a țării, elaborarea și implementarea politicii energetice a țării în corespundere cu obiectivele politicilor energetice ale Uniunii Europene;

(ii) elaborarea programului de liberalizare a pieței energetice în corespundere cu principiile pieței energetice a Uniunii Europene;

(iii) dezvoltarea durabilă a complexului energetic prin atragerea investițiilor private;

(iv) elaborarea Concepției privind sistemul electroenergetic interconectat cu țările vecine;

(v) promovarea politicii descentralizării sistemelor de alimentare cu căldură în localitățile cu intensitatea sarcinii termice insuficiente;

(vi) implementarea proiectelor pilot de conservare a energiei și de eficiență energetică;

(vii) atragerea investitorilor strategici la privatizarea și crearea întreprinderilor mixte în sectorul energetic;

(viii) implementarea Proiectului Energetic - II.

Acțiuni prioritare

98. Vor fi urgentate lucrările de implementare a componentei termice a Proiectului Energetic - II. Vor fi continuate negocierile cu potențialii investitori privind modernizarea CET-urilor și construcția mini-CET-urilor, în conformitate cu Programul Național de renovare și descentralizare a sistemelor de alimentare cu căldură a localităților Republicii Moldova și a Concepției de dezvoltare a centralelor electrice în Republica Moldova pînă în anul 2010.

99. Vor fi construite și date în exploatare centrale electrice cu termoficare în mai multe raioane ale țării, care vor majora producția energiei electrice și vor mări gradul de utilizare a capacităților medii anuale, care în 2007 va atinge 60%, în 2010 – 64,8 %, în 2015 - 68,6 %, micșorînd importul acesteia. După finalizarea construcției centralelor electrice cu termoficare, incluse în Concepția sus menționată, producerea energiei termice se va majora în 2010 pînă la 2000 mii Gcal, iar în 2015 pînă la 2250 mii Gcal.

100. În sectorul termoenergetic activitățile vor fi îndreptate spre: (i) realizarea principiilor de bază ale Concepției privind renovarea sistemului republican de alimentare cu căldură; (ii) implementarea Programului Național de renovare și descentralizare a sistemelor de

alimentare cu căldură a localităților din Republica Moldova și perfectarea actelor legislative și normative întru sporirea eficienței sistemelor de alimentare cu energie termică; (iii) combinarea sistemelor centralizat și descentralizat de alimentare cu căldură, instalarea utilajului modern la noile surse de căldură și la cele existente, reutilizarea sistemelor de alimentare cu căldură în baza gazelor naturale, finalizarea lucrărilor de organizare a evidenței energiei termice și a apei calde prin instalarea contoarelor.

101. Vor fi construite gazoducte magistrale, conducte-branchamente, gazoducte interurbane, stații de distribuție a gazelor, stații și puncte de măsurare a gazelor.

3.5. Transporturi și comunicații

Analiza situației

102. Transporturile contribuie la dezvoltarea social-economică a localităților rurale prin îmbunătățirea accesului populației la locurile de muncă, la educație, la ocrotirea sănătății și la alte servicii și prin facilitarea comerțului, atât național cât și internațional. Un transport eficient asigură o mobilitate mai mare, reduce costurile și generează beneficii economice substanțiale.

103. Actualmente Ministerul Transporturilor și Comunicațiilor administrează drumurile publice, cu o lungime totală de 9311 km, inclusiv 3346 km (35,9%) - drumuri naționale și 5965 km (64,1%) - drumuri locale, densitatea rețelei de drumuri publice constituie 0,315 km/km² teritoriu. În structura rețelei de drumuri 56% sunt modernizate, 38% - au îmbrăcăminte asfaltică ușoară și pietruite și 6% sunt drumuri din pământ.

104. Drumurile locale în lungime de 6813 km prezintă o structură foarte eterogenă. Astfel, 46,0 % (3134 km) sunt drumuri pietruite, 8,6 % (588 km) sunt din pământ, iar din drumurile cu îmbrăcăminte modernă ce reprezintă 37,6 % (2560km) peste 88 % (2065 km) au o durată de exploatare depășită, din care peste 2000 km fiind în stare rea.

105. Rețeaua de transport de pasageri în prezent este constituită din 1299 de rute regulate cu un număr total de 3374 curse, inclusiv: (i) interurbane 433 (826 curse); (ii) suburbane 646 (2188 curse); (iii) internaționale 220 (360 curse).

106. La momentul actual în Republica Moldova rețeaua de căi ferate publice constituie 2,6 km la 10 mii locuitori, densitatea medie a acesteia fiind de circa 33 km la 1 mie km². Lungimea desfășurată a liniilor de cale ferată este de 2172 km, cea în exploatare este de 1121 km, inclusiv 1107 km cu ecartament larg (1520 mm). Majoritatea stațiilor de cale ferată sunt deschise, atât pentru traficul de marfă cât și pentru cel de călători, diferențându-se prin nivelul executării operațiunilor comerciale.

107. S.A. "Moldtelecom" este Operatorul Național de telecomunicații din Republica Moldova și gestionează o rețea de telefonie fixă de 676,6 mii linii prin intermediul a 39 filiale, situate în unitățile administrativ-teritoriale ale Republicii Moldova. Densitatea telefonică (numărul de telefoane la 100 locuitori) este de 17,5, inclusiv în localitățile rurale – 8,6.

108. Pe parcursul anilor '90 rata penetrării telefoniei fixe aproape s-a dublat, iar în perioada 2000-2003 acest indice, raportat la 100 de locuitori, a crescut anual cu circa 2%. La finele anului 2003 rata de penetrare a numărului total de linii telefonice a constituit 21,7%. Densitatea telefoanelor variază esențial în mediul rural și urban. Astfel, în localitățile rurale la 100 locuitori revin circa 12,7 linii de telefon, iar în cele urbane – 34,3. În 2003 volumul total al investițiilor în telefonia fixă a constituit aproximativ 452 mil. lei (circa 28,7 mil. Euro), fiind mai mic, în comparație cu anul 2002, cu circa 19%.

109. La momentul actual, majoritatea absolută a serviciilor de telefonie mobilă sînt prestate de doi operatori, care asigură o acoperire de circa 75% din teritoriul țării, numărul abonaților constituind 13,2% din numărul total al locuitorilor Republicii Moldova. Din cauza prețurilor relativ înalte la serviciile de telefonie mobilă și acoperirea teritorială insuficientă, în special, în cazul zonelor rurale, rata de penetrare a telefoniei mobile în Republica Moldova este cu mult mai mică decît media europeană (43,5%), România (24,0%) și alte țări din Europa.

110. Actualmente comunicațiile poștale reprezintă un sistem tehnologic unic de întreprinderi și mijloace de transport, care asigură recepționarea, transportul și distribuirea trimiterilor poștale pe întreg teritoriul țării, în toate localitățile, în fiecare zi lucrătoare. Rețeaua logistică a întreprinderii de Stat „Poșta Moldovei” permite tuturor locuitorilor, atât din zonele urbane cît și din cele rurale, să beneficieze de serviciile poștale de aceeași calitate la aceleași tarife.

111. Rețeaua poștală în prezent este constituită din 34 de centre de poștă raionale, care dispun de 1138 oficii poștale, dintre care 1001 în localitățile rurale, 106 automobile, 5180 salariați. Transportarea poștei se efectuează zilnic pe 96 rute cu o lungime de 16595 km. De serviciile poștale beneficiază 1533 localități (cu o populație de 3644,1 mii persoane), din care 1478 rurale, care sînt deservite de 2250 factori poștali (1812 în localitățile rurale).

Obiectivele prioritare de dezvoltare

112. Obiectivele prioritare de dezvoltare în domeniu sînt următoarele:

(i) ridicarea nivelului de trai și cultural al populației prin satisfacerea ofertelor de transport și călătorii, reducerea costului mărfurilor și serviciilor prin reducerea cheltuielilor de transport a utilizatorilor drumurilor, reducerea timpului de aflare a pasagerilor în drum;

(ii) ameliorarea accesului la servicii economice și sociale prin reabilitarea drumurilor și căilor ferate, precum și extinderea rețelei de drumuri naționale și locale;

(iv) asigurarea populației cu un set minim de servicii de poștă și telecomunicații calitative și la prețuri accesibile, avînd la bază principiile serviciului universal;

(v) ameliorarea calității și extinderea accesului consumatorilor la serviciile informaționale, poștale și de telecomunicații;

(vi) sporirea densității telefonice în rețelele de telefonie fixă, astfel încît către finele anului 2005 să se atingă nivelul de 25 telefoane la 100 de locuitori și de 35 telefoane la 100 locuitori către finele anului 2010.

Acțiuni prioritare

113. Va fi elaborat și implementat un program de lucrări pentru stoparea procesului de degradare a rețelei de drumuri, ce va prevedea, luînd în considerare starea actuală de austeritate financiară, creșterea volumului de lucrări periodice de întreținere a drumurilor de tip ușor. Vor fi realizate un șir de proiecte regionale, inclusiv prin contractarea creditelor externe, granturi, în vederea îmbunătățirii accesului la piețele de desfacere și serviciile sociale pentru populația rurală. Va fi dezvoltată rețeaua de rute după schema sat - centru raional, centru raional - capitală. Odată cu darea în exploatare a noii autoșosei „Gara NORD” din Chișinău va fi creată posibilitatea deschiderii rutelor regulate de autobuz între satele cu flux mare de călători și capitala țării. În perioada realizării programului (cu folosirea tehnologiilor puțin costisitoare și cu eficiență ridicată) vor fi îmbunătățite condițiile de circulație pe drumurile de acces spre toate satele republicii. Lucrările vor fi finanțate, atât din fondul rutier cît și din bugetele locale. Numai

din contul mijloacelor fondului rutier (peste 100 mil. lei) vor fi reparate peste 900 km drumuri de acces.

114. Vor fi optimizate și extinse rutele regulate de transport auto de pasageri și îmbunătățite condițiile de circulație și confort, precum și extinse zonele de influență a transportului feroviar de călători prin dezvoltarea rețelei căilor ferate și majorată calitatea servirii pasagerilor care beneficiază de căi ferate. În viitorul apropiat vor fi realizate lucrările de construcție a sectorului de cale ferată Revaca – Căinari, cu o lungime totală de 43,6 km și costul de 20 mil. dolari SUA.

115. Vor fi majorate capacitățile comunicaționale ale localităților rurale prin: (i) majorarea densității telefonice și a numărului de posturi telefonice în rețelele de telefonie fixă; (ii) realizarea unui Plan de acțiune privind implementarea pachetului minim de servicii accesibile tuturor categoriilor de consumatori - Serviciul Poștal Universal; (iii) extinderea serviciilor prin implementarea serviciului „Mandate bănești electronice internaționale” și a serviciului „Prestarea serviciilor bancare prin intermediul oficiilor poștale”; (iv) implementarea proiectului pentru crearea punctelor de acces la Internet în baza oficiilor poștale; (v) implementarea Programului de reparații și modernizare a oficiilor poștale în vederea menținerii lor într-o stare de exploatare convenită, instalării sistemelor de încălzire, stabilirii unui aspect distinct și atrăgător, dotării cu sisteme informaționale; (vi) elaborarea unei game largi de servicii care vor constitui pachetul minim al Serviciului poștal universal și normele lui de calitate, precum și mecanismul de compensație financiară pentru prestarea acestui serviciu.

116. Circulația mijloacelor financiare ale populației rurale va fi facilitată prin: (i) încheierea de acorduri cu administrațiile poștale, în primul rând ale țărilor în care cetățenii Republicii Moldova sînt plecați la lucru, pentru a implementa serviciul „Mandate bănești electronice internaționale”, (ii) elaborarea cadrului legal, normativ și tehnologic pentru a presta servicii bancare prin intermediul oficiilor poștale, serviciu ce va permite cetățenilor de la sate să beneficieze de posibilitatea de a deschide conturi bancare, efectua plăți și folosi alte servicii prin intermediul oficiilor poștale și în localitățile în care nu sînt filiale ale băncilor.

117. Vor fi efectuate reparații capitale și curente în 626 oficii poștale, conectate la rețeaua de gaze naturale și instalate sisteme de încălzire în 324 de oficii poștale. Vor fi dotate cu computere și instalate sisteme de conectare la Internet în 314 oficii poștale. Vor fi instalate în diferite localități 25 de chioșcuri.

3.6. Infrastructura informațională

Analiza situației

118. Infrastructura informațională formează suportul material necesar pentru edificarea și dezvoltarea societății informaționale. Principalele componente ale infrastructurii informaționale sînt mijloacele de comunicație și de dirijare a fluxurilor informaționale, liniile de comunicații, rețelele și canalele de transport date, calculatoarele (hardware) și produsele program (software).

119. Volumul serviciilor de telecomunicații și informatică, calculat în baza veniturilor pe servicii aparte, a crescut în 2003 cu 39,4%, în raport cu 2002, atingînd cifra de 1,98 miliarde lei. Aceste date demonstrează că ritmul de creștere în sectorul de telecomunicații și informatică este de 6,3 ori mai înalt decît ritmul de creștere a PIB.

Ponderea volumului serviciilor de comunicații în PIB în 2003 a fost de 7,2%, în comparație cu 6,3% în 2002. Ponderea serviciilor de telecomunicații în valoarea adăugată brută a serviciilor constituie 14,3%, în comparație cu valoarea de 12,3%, înregistrată în 2002. Investițiile

efectuate în sectorul telecomunicațiilor și informaticii au constituit în 2003 peste 710 milioane lei.

120. Serviciile de transport date și acces la Internet reprezintă 5,3% din valoarea totală a serviciilor de telecomunicații din Republica Moldova. În 2003 volumul acestor servicii a înregistrat, comparativ cu 2002, o creștere de 122%. În ultimul timp numărul utilizatorilor Internet a crescut substanțial și, conform sondajelor de la jumătatea anului 2004, ponderea utilizatorilor Internet constituie 17,4%. Totuși, rata de penetrare a Internetului în Republica Moldova rămâne relativ joasă, media pe Europa fiind de 25 de utilizatori la 100 de locuitori. Estimările arată că la 100 de persoane revin aproximativ 3,42 calculatoare.

121. Studiile privind gospodăriile casnice, efectuate pe parcursul anului 2004 au demonstrat că doar 29% din gospodării au acces la calculator, iar ponderea gospodăriilor în care se utilizează calculatorul este și mai mică fiind doar de 23%. Dacă în localitățile urbane circa 12,7% din gospodării dispun de cel puțin un calculator la domiciliu, în cazul localităților rurale acest indicator este de 7,4 ori mai mic, constituind doar 1,7%. Decalajul digital persistă nu numai între localitățile urbane și cele rurale, dar și între regiunile țării. Astfel, ponderea gospodăriilor care dispun de un calculator la domiciliu în raioanele centrale este de 9,8%, pe când în cele de nord - 2,8%, iar în cele de sud - 3,3%. O situație similară se atestă și în cazul Internetului, ponderea gospodăriilor casnice care au acces la această facilități fiind de 19,7%.

122. Nivelul de informatizare a sistemului educațional este determinat, în primul rând, de dotarea instituțiilor de învățământ cu tehnică de calcul și accesul la Internet. Astfel, ponderea instituțiilor de învățământ secundar general, dotate cu calculatoare, este doar de 55,8%, iar acces la Internet au doar 6,5% instituții. Toate instituțiile de învățământ secundar profesional, învățământ mediu de specialitate și superior au laboratoare dotate cu calculatoare, însă ponderea școlilor profesionale și a colegiilor care au acces la Internet este joasă - respectiv 9,9% și 31,0%.

123. Procesul de implementare a tehnologiilor informaționale și de comunicații în sistemul de ocrotire a sănătății în Republica Moldova este în desfășurare, direcțiile principale de activitate, fiind dotarea instituțiilor medicale cu tehnică de calcul, conectarea la rețeaua globală Internet, procurarea produselor de program, instruirea personalului. În scopul îmbunătățirii stării de sănătate a comunității, creșterii calității asistenței medicale a fost elaborată și adoptată Concepția Sistemului Informațional Medical Integrat.

124. Informatizarea instituțiilor de cultură a început cu cele din sistemul bibliotecar, procurându-se în acest scop echipamentele și produsele de program dedicate, numărul stațiilor de lucru în biblioteci atingând în prezent circa 150. De asemenea, au fost realizate anumite proiecte-pilot în domeniul asigurării prezenței în Internet a principalelor muzee ale țării, galeriilor de artă, teatrelor și cinematografele, celor mai renumite opere de artă și monumente ale naturii. Oamenii de cultură sînt printre primii care au conștientizat importanța noilor tehnologii, chiar dacă aportul statului în ceea ce constă alocațiile pentru calculatoare și Internet a fost mai mult decât modestă. Spre exemplu, în cadrul bibliotecii publice Crihana Veche, Cahul, cu suportul financiar al Fundației SOROS - Moldova în anul 2002 a fost creat Centrul de Acces la Informație și Industrie, care este implicat permanent în viața comunității, oferind beneficiarilor posibilitatea utilizării tehnologiilor informaționale și accesul la Internet.

Obiectivele prioritare de dezvoltare

125. Imperativul edificării societății informaționale, inclusiv în localitățile rurale, impune realizarea următoarelor obiective:

(i) consolidarea democrației și a instituțiilor statului de drept prin participarea activă a cetățenilor la viața politică, facilitarea accesului la informația publică, îmbunătățirea calității serviciilor publice;

(ii) atingerea unui asemenea grad de dezvoltare a infrastructurii societății informaționale care ar asigura accesul nediscriminatoriu la resursele informaționale a tuturor categoriilor de cetățeni, diminuarea decalajului tehnologic dintre categoriile de beneficiari, în special dintre populația urbană și cea rurală.

(iii) dezvoltarea industriei tehnologiilor informaționale și de comunicații ca una din ramurile strategice, prioritare pentru dezvoltarea economică a țării și modernizarea localităților rurale.

(iv) dezvoltarea cooperării internaționale în domeniul telecomunicațiilor și tehnologiilor informaționale;

(v) atingerea indicilor medii europeni de dezvoltare în domeniu (telefonie fixă - 35% din locuitori, telefonie mobilă - 45% din locuitori, Internet la domiciliu - 20% din gospodării casnice, serviciu universal - 100% din localități).

Acțiuni prioritare

126. Cadrul instituțional și organizatoric al infrastructurii, inclusiv în spațiul rural, va fi dezvoltat prin: (i) racordarea legislației și actelor normative privind tehnologiile informaționale la rigorile Uniunii Europene; (ii) dezvoltarea sistemului de portaluri ale autorităților administrației publice locale care să permită interacțiunea cu instituțiile guvernamentale; (iii) crearea centrelor publice de acces la Internet pe întreg teritoriul țării.

127. În procesele de informatizare va fi implicat un număr cât mai mare de populație și agenți economici, prin: (i) asigurarea accesului nediscriminatoriu la informația publică și respectarea principiilor confidențialității datelor personale; (ii) stabilirea unui sistem de stimulente și facilități pentru agenții economici în domeniul tehnologiilor informaționale, care depun eforturi pentru extinderea serviciilor în localitățile rurale; (iii) crearea sistemelor și aplicațiilor informatice menite să susțină procesele de reformă politică, socială și economică din țară.

3.7. Turismul rural. Diversificarea serviciilor turistice

Analiza situației

128. Turismul reprezintă un sector al economiei naționale cu posibilități de generare a beneficiilor socio-economice și culturale pentru țară și comunitățile acesteia, inclusiv cele rurale, servind, totodată, drept catalizator pentru dezvoltarea altor sectoare ale economiei naționale.

129. Strategia de dezvoltare durabilă a turismului în Republica Moldova pentru anii 2003-2015 și Planul de acțiuni, parte integrală a strategiei nominalizate, adoptat prin Hotărârea Guvernului nr. 1065 din 2 septembrie 2003, precum și Programul Național în domeniul turismului „Drumul Vinului în Moldova”, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr.554 din 24 mai 2004, sînt în deplină concordanță cu obiectivele ce urmează să fie realizate în cadrul Programului Național „Satul Moldovenesc”.

130. Republica Moldova, ca destinație turistică, dispune de un bogat potențial pentru o dezvoltare durabilă a turismului. Produsul turistic al țării reprezintă un ansamblu complex de mediu, atât natural (rezervații naturale și peisagistice, monumente ale naturii, elemente de floră și

faună etc.), cît și antropic (monumente și situri arheologice, muzee, elemente de folclor și artă populară etc.).

131. Activitatea turistică în ultimii ani atestă o creștere vizibilă a tuturor indicatorilor în comparație cu anii precedenți (tabelul 1).

Tabelul 1. Dinamica indicatorilor de dezvoltare a turismului în Republica Moldova în anii 2000-2004

Indicatorii de monitorizare	Anii				
	2000	2001	2002	2003	2004 estimativ
Numărul vizitatorilor încadrați în turismul intern	26705	35668	44138	62541	64542
Numărul vizitatorilor încadrați în turismul internațional	51400	45900	71700	90900	93836
Încasările din activitatea de turism, lei	45828,9	60630,8	98573,9	145608,5	150268
Numărul mediu scriptic al angajaților în sfera turismului	1538	1904	1972	1927	2045

132. Actualmente industria turistică se extinde tot mai pronunțat pe întreg teritoriul țării, creînd produse noi în cadrul diverselor forme de turism, precum: turismul rural, ecologic, vitivinicol, cultural etc. Mediul rural cu comunitățile sale, cu o bogată cultură și tradiții populare, desfășurînd activități agricole specifice, reprezintă elemente esențiale pentru dezvoltarea turismului rural. În Republica Moldova practicarea acestei forme de turism va aduce beneficii directe comunităților rurale, creînd noi locuri de muncă și venituri suplimentare pentru populația de la sate.

133. Pe plan social în cadrul acestui program, turismul va asigura accesul oamenilor la tezaurul de civilizație a societății, va contribui la formarea intelectuală și la o colaborare fructuoasă și bună înțelegere în cadrul programelor de vecinătate și cooperare cu alte localități și regiuni. Pe plan economic turismul rural urmează să fie un factor pozitiv al progresului economic în localitățile respective, prin crearea pensiunilor agroturistice, dezvoltarea infrastructurii turistice la sate, crearea centrelor de meșteșuguri și artizanat.

Obiective prioritare de dezvoltare

134. Principalele obiective în domeniu sînt următoarele:

(i) dezvoltarea turismului rural într-un mod durabil, astfel ca acesta să genereze beneficii economice considerabile pentru țară și comunitățile ei locale, care vor consta din venituri directe, locuri noi de muncă, extinderea mediului de afaceri în localitățile respective, precum și dezvoltarea altor sectoare ale economiei locale;

- (ii) crearea noilor locuri de muncă și ameliorarea mediului de afaceri în localitățile rurale;
- (iii) renovarea și conservarea patrimoniului național de valoare turistică, amplasat pe teritoriul localităților respective, pentru a fi inclus în circuitul turistic;
- (iv) perfecționarea managementului turistic în contextul promovării turismului rural pe plan internațional;
- (v) ridicarea nivelului calității serviciilor turistice prestate în localitățile rurale.

Acțiuni prioritare

135. Atractivitatea turistică a mediului rural va fi amplificată prin: (i) îmbunătățirea infrastructurii turistice; (ii) ajustarea și menținerea nivelului calității serviciilor turistice prestate vizitatorilor străini; (iii) promovarea caracteristicilor existente ale fiecărei regiuni vitivinicole, incluse în Programul Național „Drumul Vinului în Moldova”, tradițiilor, gospodăriilor țărănești, arhitecturii tradiționale etc.; (iv) încurajarea unui parteneriat între sectorul public, cel privat și ONG; (v) încurajarea fluxului investițiilor în întreprinderile turistice existente și cele noi; (vi) ridicarea calității instruirii și diversificării domeniilor de specializare, conform cerințelor sectorului turistic, conformate la standardele internaționale; (vii) menținerea calității mediului, atât pentru vizitatori cât și pentru comunitatea receptoare.

136. Pentru a dezvolta infrastructura turistică vor fi întreprinse următoarele măsuri: (i) crearea în teritoriu a serviciilor de specialitate; (ii) elaborarea și implementarea unor proiecte-pilot de dezvoltare a turismului rural; (iii) elaborarea și aprobarea mecanismelor de stimulare economică a întreprinzătorilor din domeniul turismului rural și a participanților la implementarea Programului Național „Drumul vinului în Moldova”; (iv) includerea gospodăriilor țărănești în circuitul turistic, prin dezvoltarea acestora ca pensiuni agroturistice; (v) asigurarea necesităților de dezvoltare a obiectivelor turistice incluse în Programul Național „Drumul vinului în Moldova”; (vi) revitalizarea meșteșugurilor ca componentă importantă a produsului turistic rural național; (vii) dezvoltarea turismului ecologic prin crearea și dezvoltarea unor parcuri naționale; (viii) conștientizarea importanței dezvoltării turismului (formele de turism specifice: rural, ecologic, vitivinicol, cultural, balneo-sanatorial, de interes special etc.) pentru dezvoltarea locală; (ix) dezvoltarea, promovarea și ajustarea la standardele internaționale a serviciilor balneosanatoriale; (x) crearea condițiilor de instruire continuă a personalului încadrat în turismul rural; (xi) instalarea indicatoarelor-standard turistice și a panourilor informaționale; (xii) elaborarea și promovarea proiectelor investiționale pentru crearea, repararea și modernizarea infrastructurii generale și a celei turistice; (xiii) dezvoltarea gospodăriilor cinegetice care vor organiza itinerare specializate de vânatoare și pescuit; (xiv) lansarea unor acțiuni eficiente de promovare a produsului turistic rural național.

3.8. Dezvoltarea antreprenoriatului. Întreprinderile mici și mijlocii

Analiza situației

137. Dezvoltarea activității de întreprinzător și crearea relațiilor de piață sînt orientate spre stimularea populației pentru activitatea antreprenorială și extinderea libertății economice, asigurînd motivația și posibilitățile organizatorice a autorităților administrației publice. În vederea realizării principiilor reglementării echilibrate și optime de către stat a acestei activități.

138. Deși pe parcursul ultimilor cinci ani în Republica Moldova s-a consolidat sectorul întreprinderilor mici și mijlocii (ÎMM) și a crescut importanța acestuia, deocamdată lipsește o abordare strategică clară și atotcuprinzătoare a problemelor de dezvoltare a acestui sector la nivel de raion. Astfel, dacă la nivel central se acordă o atenție crescândă sectorului în cauză atunci la nivel local lipsește o abordare conceptuală clară a sectorului ÎMM, a rolului acestuia în dezvoltarea regională, a structurilor de susținere a dezvoltării sectorului. Însă fără o abordare locală a problemelor nominalizate nu este posibilă atingerea unor rezultate durabile și de proporții.

139. Mediul de afaceri local continuă să rămână nefavorabil din cauza: (i) reglementărilor imperfecte; (ii) prezenței barierelor administrative în calea activității antreprenoriale (presiunea fiscală, sistem complicat de raportare, proces complicat de intrare în afaceri (înregistrarea, licențierea), ieșirea din afaceri, sistem ineficient de controale și inspecții, corupția persistentă); (iii) lipsei unor strategii și programe locale de susținere a dezvoltării ÎMM; (iv) lipsei mecanismelor de atragere a cercurilor largi antreprenoriale la soluționarea problemelor de dezvoltare locală; (v) pregătirii insuficiente a cadrelor autorităților administrației publice locale la subiectele ce țin de dezvoltarea ÎMM; (vi) lipsei rețelelor informaționale și de comunicare între asociațiile antreprenorilor, APL și prestatorii serviciilor de business; (vii) lipsei mecanismelor de colaborare a întreprinderilor cu instituțiile de știință și inovare; (viii) gradului insuficient de dezvoltare a infrastructurii de asistență informațional-consultativă și de dezvoltare a abilităților de antreprenoriat; (ix) calificarea insuficientă a personalului și nivelul redus de pregătire și de cultură antreprenorială a fermierilor și conducătorilor întreprinderilor din mediul rural; (x) ritmurile joase de implementare a tehnologiilor avansate, a soiurilor, hibridilor de plante și raselor de animale agricole înalt productive și rezistente la boli, vătămători și condiții climatice nefavorabile; (xi) procesul lent de introducere a standardelor europene de calitate și producere și posibilități reduse de promovare a exporturilor.

140. Un obstacol considerabil în calea dezvoltării întreprinderilor din mediul rural îl constituie accesul limitat la resursele-cheie: (i) informaționale, statistice și legislative; (ii) financiare (inclusiv din cauza atractivității investiționale slabe și a posibilităților reduse de asigurare a împrumuturilor cu gaj, precum și ratelor înalte ale dobânzii la creditele oferite de către băncile comerciale); (iii) spații de producere și pentru oficii.

141. Necesitățile ameliorării mediului de afaceri, sporirii accesului la resurse, creșterii competitivității întreprinderilor din mediul rural impun realizarea următoarelor obiective:

- (i) optimizarea legislației și reglementărilor, inclusiv a cadrului fiscal;
- (ii) dezvoltarea capacităților instituționale de sprijin a ÎMM, inclusiv a infrastructurii de consultanță și celei informaționale;
- (iii) dezvoltarea unei reprezentări puternice și eficiente la nivel național a intereselor întreprinderilor din mediul rural;
- (iv) facilitarea accesului la resurse financiare și sporirea atractivității investiționale;
- (v) dezvoltarea capacităților de educație și instruire antreprenorială și de sporire a abilităților angajaților;
- (vi) sporirea competitivității întreprinderilor rurale prin implementarea tehnologiilor avansate și extensiunea cunoștințelor;
- (vii) promovarea exporturilor.

Acțiuni prioritare

142. Dat fiind faptul că întreprinderile mici și mijlocii se caracterizează printr-o vulnerabilitate sporită față de barierele ce afectează mediul de afaceri, Guvernul va asigura ca acestea să beneficieze, în primul rând, de reforma cadrului regulatoriu, ce preconizează simplificarea procedurilor de obținere a avizelor, autorizațiilor, certificatelor și licențelor de funcționare, precum și introducerea principiului ghicșului unic în activitatea organelor responsabile de eliberarea acestora.

143. Se vor întreprinde măsuri de facilitare a procesului de lansare a afacerii prin reducerea timpului și costurilor respective, precum și prin facilitarea accesului la informație cu privire la lansarea afacerii. Va fi perfecționat sistemul de licențiere, raportare și ieșire din afaceri. Totodată, în activitatea instituțiilor publice cu funcții regulatorii accentul va fi pus pe consultarea acestora, întru evitarea încălcărilor, și nu pe persecutarea agenților economici.

144. Atât la nivel central cât și local, se vor întreprinde măsuri de optimizare a presiunii fiscale asupra agenților micului business și stimularea lor de lansare a noi afaceri, precum și de extindere a afacerilor existente. Totodată, cadrul fiscal va juca un rol central în stimularea agenților economici spre ieșirea din economia tenebră. Acțiunile în domeniul respectiv vor viza dezvoltarea cadrului instituțional de susținere a dezvoltării întreprinderilor rurale și reprezentanțelor regionale ale acestuia, constituirea consiliilor raionale și regionale pentru problemele IMM, formarea consiliilor și asociațiilor profesionale ramurale.

145. Vor fi promovate mecanisme de colaborare și coordonare a acțiunilor instituțiilor publice în implementarea politicilor de dezvoltare a sectorului IMM, precum și de susținere și cooperare cu organizațiile de reprezentare a intereselor IMM la nivel național și local. Autoritățile administrației publice centrale și locale vor promova continuu dialogul public-privat și practica de consultare a mediului antreprenorial în vederea evaluării activității sale, identificării problemelor ce nu permit dezvoltarea IMM, precum și modalitățile de soluționare a acestora.

146. Accesul la finanțare pentru IMM va fi facilitat prin acțiuni specifice, cum ar fi: dezvoltarea organizațiilor de microfinanțare pentru majorarea ofertei de microcredite cu o rată accesibilă a dobânzii; asigurarea folosirii eficiente a resurselor financiare alocate din bugetul de stat și locale, inclusiv a suportului financiar din partea instituțiilor financiare internaționale și a altor donatori. Pentru facilitarea accesului întreprinderilor la finanțare pe termen lung, se vor crea condiții necesare pentru dezvoltarea fondurilor de garantare a creditelor, prin intermediul cărora vor fi implementate programe de creditare și microcredite.

147. Vor fi dezvoltate serviciile de informare și consultanță, inițiativa antreprenorială și promovarea schimbului de experiență, prin crearea la nivel local a centrelor informațional-consultative, business-incubatoarelor, dezvoltarea parcurilor industriale, care vor coordona activitățile sale în cadrul unei rețele unice.

148. Competitivitatea întreprinderilor din mediul rural va fi consolidată prin: (i) implementarea programelor de pregătire a personalului calificat în corespundere cu cererea de pe piața forței de muncă; (ii) sporirea capacităților manageriale, de producere și prestare a serviciilor pentru afacerile în derulare, acordând atenție sporită producătorilor autohtoni de mărfuri substituibile a importurilor, la întreprinderile ce creează/introduc noi tehnologii de producere, lansează pe piață noi produse competitive, precum și sectorului prestatorilor de servicii; (iii) implementarea la IMM a noilor standarde de management, de calitate și de producere, a noilor tehnologii; (iv) elaborarea și prezentarea informațiilor și studiilor de piață, efectuarea

trainingurilor pentru creșterea abilităților profesionale în marketing, activități financiare și management, implementarea programelor pentru ameliorarea calității produselor și serviciilor.

3.9. Intensificarea proceselor investiționale

Analiza situației

149. Situația social-economică actuală în mediul rural este de așa natură că doar o majorare esențială a investițiilor interne și externe ar putea garanta pe viitor restabilirea factorilor de bază ai creșterii economice prin înnoirea cardinală a fondurilor fixe, implementarea realizărilor științei și tehnologiilor avansate, deschiderea masivă a locurilor de muncă, ameliorarea calității potențialului uman prin sporirea accesului la educație, contribuind astfel la menținerea și accelerarea ritmurilor de creștere economică, care s-a prefigurat în ultimii 4 ani, și realizarea unui salt al productivității muncii.

150. În anii 2001-2004 volumul total de investiții în capital fix, în total pe economie, au sporit de trei ori, stocul investițiilor străine directe, la 1 octombrie 2004 a atins nivelul de 839,1 mil. dolari SUA. Ponderea majoră a investițiilor este direcționată spre industria alimentară și vinicolă, spre sectoarele energetic și de comunicații, adică spre acele domenii economice și ale infrastructurii care țin de dezvoltarea sferei agroalimentare și a dezvoltării infrastructurii sociale, inclusiv din mediul rural. Totuși Moldova, după nivelul atragerii capitalului străin, rămâne în urma țărilor din regiune, îndeosebi a celor ce avansează rapid în procesul integrării în Uniunea Europeană.

151. În scopul intensificării proceselor investiționale prin Hotărârea Guvernului nr. 234 din 27 februarie 2002 a fost adoptată Strategia Investițională a Republicii Moldova, obiectivul fundamental al căreia constă în edificarea unui sistem economic modern, inovativ și competitiv, compatibil cu principiile, normele, mecanismele și instituțiile economiilor moderne, crearea condițiilor pentru dezvoltarea regională, inclusiv a mediului rural și protecția mediului ambiant. Strategia în cauză prevede că investițiile vor fi stimulate în mod prioritar în următoarele domenii (prioritare și pentru Programul Național „Satul Moldovenesc”):

(i) relansarea economică a regiunilor defavorizate, adică cu o calitate deosebit de proastă a drumurilor și a infrastructurii, precum și cu o rată a șomajului ce depășește nivelul critic (de regulă, acestea sînt localitățile rurale);

(ii) soluționarea problemelor sociale și ecologice, ameliorarea condițiilor de trai de primă necesitate, precum apa potabilă și sistemele de evacuare și neutralizare a deșeurilor reziduale, resursele energetice, spațiul locativ, protecția de calamități naturale, ocrotirea sănătății, protecția și ameliorarea mediului ambiant;

(iii) crearea noilor locuri de muncă, inclusiv pentru cei șărăci, dezvoltarea activităților de producere și de prestare a serviciilor orientate spre export;

(iv) elaborarea, implementarea și dezvoltarea tehnologiilor avansate, inclusiv a celor informaționale, inovațiilor, „know-how”-lor (domenii care actualmente sînt în deplină reformare și modernizare în conformitate cu prevederile Codului cu privire la știință și inovare nr.259-XV din 15 iulie 2004).

152. Mediul rural are un șir de avantaje pentru atragerea investițiilor, atât autohtone cât și externe, principalele dintre care sînt următoarele: (i) amplasarea geografică favorabilă a țării; (ii) gradul destul de înalt de instruire a generației tinere; (iii) potențialul științifico – tehnologic în domeniul agroalimentar relativ avansat; (iv) calitatea excepțională a solurilor (circa 80% din suprafața țării o ocupă solurile negre (ceornoziomurile) cu cea mai înaltă productivitate naturală, care determină componențe chimice și calități gustative excepționale ale plantelor agricole

(îndeosebi, a fructelor, legumelor, poamei, plantelor medicinale și eterooleaginoase) și oportunități sporite de a produce producție ecologic pură; (v) o situație macroeconomică stabilă; (vi) existența forței de muncă calificată cu costuri mult mai joase decât în țările membre ale Uniunii Europene. Acest factor determină în mare măsură o rată relativ înaltă a profitului în unele ramuri, cum ar fi: întreprinderile de prelucrare a materiei prime agricole, industria ușoară (textile, marochinerie), producerea mobilei, materialelor de construcții; (vii) existența în mediul rural a unor peisaje naturale și obiecte cultural-istorice atractive, precum și a mîncărilor și băuturilor irepetabile, caracterul primitiv și pașnic al populației, favorabile unui agroturism modern, ce ar putea fi dezvoltat pînă la proporțiile unei importante ramuri economice.

Obiectivele prioritare de dezvoltare

153. Necesitatea accelerării dezvoltării economice în mediul rural și cea a atingerii unui nivel înalt al calității vieții populației, inclusiv prin asigurarea unui grad sporit de ocupare în câmpul muncii impune următoarele obiective în domeniu:

(i) creșterea investițiilor în scopul asigurării noilor locuri de muncă și dezvoltării ramurilor prioritare ale sferei agroalimentare, în special prin perfecționarea cadrului legislativ normativ și consolidarea drepturilor de proprietate;

(ii) focalizarea investițiilor (inclusiv a celor care provin din granturi, credite și asistență tehnică externă) spre localitățile rurale care, în cea mai mare măsură, necesită susținere în dezvoltarea lor social – economică (localități dezavantajate și defavorizate);

(iii) creșterea investițiilor destinate inovării tehnologice, cercetării științifice și educației, diseminării cunoștințelor manageriale și organizaționale, care vor ameliora mediul de afaceri al economiei rurale și vor spori competitivitatea ei;

(iv) extinderea investițiilor menite pentru protecția mediului ambiant al satelor, pentru ameliorarea utilizării resurselor naturale, în special al solurilor și apelor și pentru reducerea presiunii asupra mediului, cauzate de activitățile economice agroalimentare;

(v) orientarea factorilor de producere din mediul rural spre atragerea în țară a potențialului productiv din exterior și producerea în Republica Moldova a bunurilor destinate piețelor externe;

(vi) consolidarea capacităților tuturor instituțiilor implicate în procesul investițional, atât la nivel național cât și local.

Acțiuni prioritare

154. Pentru stimularea proceselor investiționale vor fi realizate următoarele măsuri de ordin legislativ, instituțional și organizațional: (i) continuarea activităților de armonizare a legislației în domeniu cu cea a Uniunii Europene, în special a celei ce ține de protecția și exercitarea drepturilor de proprietate, dreptului corporativ, drepturilor de proprietate intelectuală, activitatea de evaluare a obiectelor imobiliare, mijloacelor de producție, obiectelor de proprietate intelectuală, hîrțiilor de valoare, întreprinderilor și resurselor naturale etc.; (ii) continuarea privatizării întreprinderilor de prelucrare a materiei prime agricole și a altor întreprinderi din mediul rural, care actualmente se află în proprietate publică; (iii) perfecționarea procedurilor de administrare publică, eliminarea barierelor artificiale la lansarea activităților de afaceri și optimizarea sistemului de controale economice; (iv) prestarea serviciilor pre- și postinvestiționale investitorilor potențiali și celor actuali; (v) asigurarea informațională a participanților la procesul investițional, inclusiv prin crearea și/sau dezvoltarea unei rețele de centre informaționale și analitice, în funcția cărora va fi monitorizarea desfășurării și publicarea informației referitoare la activitatea investițională pe teritoriul Republicii Moldova; (vi) monitorizarea implementării proiectelor investiționale, cu evaluarea concomitentă a eficiențelor lor; (vii) reducerea presiunii fiscale și crearea condițiilor în vederea diminuării ratelor dobînzilor la creditele acordate de către sistemul bancar, crearea condițiilor pentru sporirea creditării pe

termen lung a sectorului real al economiei; (viii) atragerea capitalului străin în domeniul bancar; (ix) dezvoltarea în continuare a sistemului de împrumut prin gaj și a activităților de leasing; (x) dezvoltarea infrastructurii financiare nebankare (rețelele de microfinanțare, companiilor de asigurări, piețele hârtiilor de valoare, fondurilor de pensionare etc.) și atragerea resurselor respective în procesul investițional; (xi) atragerea veniturilor cetățenilor, obținute din munca peste hotare (a remitențelor), în sectorul real al economiei; (xii) elaborarea noilor mecanisme și perfecționarea celor existente de finanțare parțială din bugetul de stat a unor programe investiționale în domeniile prioritare de dezvoltare a sferei agroalimentare.

155. Promovarea unei imagini investiționale favorabile a mediului rural va fi efectuată prin: (i) editarea literaturii promoționale (pliante și broșuri informaționale, care conțin informație specializată pe domenii prioritare de dezvoltare economică și socială), precum și plasarea acestor informații pe INTERNET; (ii) distribuirea literaturii promoționale prin intermediul a) ambasadelor Republicii Moldova în străinătate, a reprezentanților comercial-economici și consulatelor Republicii Moldova; b) ambasadelor statelor străine acreditate în Republica Moldova, reprezentanților economici și consulatelor străine; c) oficiile Camerei de Comerț și Industrie; d) misiunilor de serviciu ale factorilor de decizie, ale persoanelor oficiale și ale oamenilor de afaceri din Republica Moldova în străinătate; e) misiunilor oficiale și particulare ale persoanelor străine în Republica Moldova; f) plasarea materialului promoțional pe diferite standuri informaționale în străinătate g) plasarea în rutele aeriene ce deservesc Republica Moldova a materialelor promoționale, precum și în ghiduri turistice internaționale etc.; (iv) organizarea de misiuni ale oamenilor de afaceri din mediul rural în străinătate; (v) crearea unei baze de date informaționale privind potențialul agricol și industrial atractiv pentru investitori (în aspect rațional și pe comune).

3.10. Dezvoltarea comerțului. Cooperarea de consum

Comerțul exterior

Analiza situației

156. Structura resurselor naturale ale Moldovei condiționează dependența economiei țării de importurile de resurse energetice, de produse chimice, ale industriei metalelor feroase și neferoase etc. Pentru a asigura o balanță comercială pozitivă trebuie ca aceste importuri să fie acoperite prin exporturi, volumul cărora ar fi mai mare decât cel al importurilor. Produsele agroalimentare de toate categoriile formează în prezent circa două treimi din exportul țării. În următorii ani factorul agroalimentar va continua să joace un rol covârșitor în capacitatea de export a economiei naționale. În afară de aceasta, trebuie să se țină cont de faptul că piața internă a Moldovei este destul de restrânsă, atât datorită limitelor sale demografice cât și datorită puterii de cumpărare scăzute. Astfel, dezvoltarea economică a țării pe viitor depinde de refacerea pozițiilor pe piețele tradiționale și penetrarea pe noi piețe, mai sigure, dar și mai exigente.

157. Fără conștientizarea dependenței vitale a economiei naționale de un export eficient, nu poate fi realizată concepția de bunăstare socială, inclusiv cea de securitate alimentară. Extinderea exporturilor urmează să genereze principalele acumulări de capital destinate modernizării bazei tehnologice a agriculturii și industriei prelucrătoare în vederea îmbunătățirii considerabile a calității mărfurilor agroalimentare și a reducerii costurilor de producere.

158. Din mai 2001, Republica Moldova este membru cu drepturi depline a Organizației Mondiale a Comerțului (OMC), ceea ce asigură țării un acces preferențial, bazat pe principiul națiunii celei mai favorizate (MFN), pe piețele țărilor membre ale OMC. Principiile sistemului de comerț, promovate de OMC, sunt bazate pe crearea unui sistem deschis, competitiv, fără discriminări și benefic pentru toți membrii lui.

159. Domeniile cele mai importante, acoperite de acordurile OMC, sunt: circulația mărfurilor (cu condiția reducerii graduale a taxelor vamale de import și abținerea de la utilizarea unor măsuri netarifare pentru protecția industriilor naționale); circulația serviciilor; ocrotirea drepturilor de proprietate intelectuală; reglementarea aspectelor comerciale legate de investiții; protecția mediului înconjurător; concurența loială; măsuri sanitare și fitosanitare; măsuri de apărare comercială (antidumping, măsuri de retorsiune și măsuri de salvagardare); procedurile de reglementare a diferendelor, precum și acordurile care definesc sfera de cuprindere a reglementărilor multilaterale, angajamentele asumate și modalitățile de contracarare a practicilor comerciale neloiale: acordurile privind agricultura; protocolul privind comerțul cu servicii financiare și cel cu telecomunicații de bază.

160. Comerțul exterior al țării în ultimii ani reprezintă un sector care se află în permanentă și continuă ascendență. Pe parcursul perioadei ianuarie-octombrie 2004 volumul comerțului exterior a atins suma de 2169,4 mil. dolari SUA, înregistrând o creștere cu 28,0% (+474,4 mil. dolari) față de aceeași perioadă a anului precedent. Exportul efectuat de către agenții economici în perioada vizată a constituit 788,5 mil. dolari, fiind în creștere cu 26,2% (+163,5 mil. dolari) în raport cu anul precedent. Concomitent, însă, pe parcursul întregii perioade de independență, balanța comercială a Moldovei se caracterizează prin persistența unui deficit considerabil. În perioada 1995 – 2003, deficitul comercial a crescut de la 6,6 % până la 31,3 % în raport cu PIB. Această tendință negativă, impune o reformare a strategiei de promovare a intereselor comerciale ale țării în domeniul agroalimentar prin diversificarea partenerilor comerciali și stimularea exporturilor cu valoare adăugată înaltă.

Obiectivele prioritare de dezvoltare

161. Promovarea comerțului exterior se va efectua prin realizarea următoarelor obiective:

- (i) ameliorarea cadrului legislativ și normativ în scopul eficientizării operațiunilor comerciale și optimizarea procedurilor reglementării respective;
- (ii) intensificarea proceselor de penetrare pe piețele externe a produselor agroalimentare, îndeosebi a celor cu valoare adăugată înaltă;
- (iii) sporirea competitivității produselor agroalimentare moldovenești pe piețele externe și dezvoltarea potențialului de export al sectorului agricol privat.

Acțiuni prioritare

162. Vor fi elaborate și implementate măsuri stimulatorii în vederea creșterii cooperativelor de întreprinzători, întreprinderilor (mici și medii) de prelucrare a producției agricole, centrelor de colectare, sortare, prelucrare și ambalare a producției agricole cu scopul de a consolida eforturile întreprinzătorilor din zona rurală și de a facilita accesul lor pe piețele externe.

163. Exporturile vor fi stimulate prin: (i) formarea aptitudinilor întreprinzătorilor din zona rurală în domeniul operațiunilor de export și dezvoltării afacerilor; (ii) dezvoltarea infrastructurii informaționale și de consultanță în teritoriu și asigurarea exportatorilor cu informație în privința capacităților de absorbție a piețelor externe; (iii) monitorizarea piețelor potențiale; (iv) identificarea piețelor-țintă (prioritare) pentru produsele agricole moldovenești; (v) promovarea politică și informațională a produselor de origine autohtonă pe piețele-țintă; (vi) sprijinirea financiară, administrativă și comunicativă a producătorilor autohtoni care exportă produsele proprii; (vii) organizarea meselor rotunde și a seminarelor, pentru familiarizarea întreprinderilor din zona rurală cu oportunitățile existente pe piețele externe, precum și

încurajarea acestora pentru formarea alianțelor de export; (viii) implementarea programelor de instruire specializate pentru întreprinzătorii din zona rurală în domeniul exportului; (ix) dezvoltarea instrumentelor moderne de acces a întreprinderilor exportatoare la informații privind piața externă.

164. În scopul dinamizării comerțului exterior vor fi valorificate oportunitățile oferite de intensificarea proceselor de integrare europeană și cooperare economică internațională prin: (i) eficientizarea participării Republicii Moldova la negocierile multilaterale din cadrul OMC; (ii) negocierea cu UE a unui regim comercial preferențial în cadrul implementării Planului de Acțiuni „Republica Moldova – Uniunea Europeană”; (iii) participarea activă a țării în zona regională de liber schimb cu țările beneficiare ale Pactului de Stabilitate pentru Europa de Sud-Est și intensificarea relațiilor de comerț liber cu România și Federația Rusă; (iv) obținerea de la instituțiile financiare internaționale a liniilor de creditare pentru finanțarea, inclusiv prin intermediul băncilor locale, a operațiunilor de export efectuate de către întreprinzători din zona rurală.

Comerțul interior

Analiza situației

165. În perioada anilor 2001-2004 la dezvoltarea comerțului cu amănuntul o influență considerabilă au avut un șir de factori ce au condiționat majorarea volumului vânzărilor de mărfuri cu amănuntul prin toate căile de realizare de la 7,6 mlrd. lei în 2001 până la 17,4 mlrd. lei în 2004, precum și îmbunătățirea calitativă a structurii acestuia, inclusiv prin: (i) creșterea ponderii veniturilor bănești în formarea veniturilor totale ale populației, care a contribuit la sporirea capacității de cumpărare a populației; (ii) creșterea vânzărilor de mărfuri nealimentare în structura volumului de mărfuri în comerțul cu amănuntul, ceea ce confirmă mărirea ponderii mărfurilor nealimentare în volumul total în circuitul mărfurilor cu amănuntul de la 55,1% în 2001 până la 60% în 2004 (estimativ); (iii) creșterea ratei vânzărilor mărfurilor cu amănuntul a întreprinderilor private de comerț, precum și a celor mixte (cu participarea capitalului străin) de la 82% până la 92% în 2004 (estimativ).

166. În urma acțiunilor întreprinse în scopul soluționării problemei aprovizionării stabile a populației cu produse de panificație, prețurile de comercializare a pâinii au fost reduse, pe parcursul anului 2004, practic cu 10-25% în toate raioanele țării. Astfel, datorită reducerii prețurilor de comercializare a produselor de panificație, economia fondului de consum al populației constituie circa 6 mil. lei lunar, fapt ce a permis sporirea cheltuielilor pentru cumpărarea altor mărfuri de primă necesitate.

Obiective prioritare de dezvoltare

167. Dezvoltarea comerțului interior va fi axată pe următoarele obiective:

- (i) modernizarea designului unităților de comerț potrivit criteriilor de performanță;
- (ii) extinderea spectrului sortimentului și serviciilor oferite prin rețeaua comercială, aplicarea formelor și metodelor moderne de vânzări și de deservire a clientelei comerciale;
- (iii) extinderea ariei de acoperire cu activități comerciale a localităților din țară;
- (iv) elaborarea și implementarea mecanismelor de stimulare a vânzărilor;
- (v) promovarea cercetărilor de marketing, studiarea permanentă a pieței de consum pentru a răspunde oportun la schimbările ei;

(vi) crearea sistemului informațional distributiv și lansarea comerțului electronic.

Acțiuni prioritare de dezvoltare

168. Va fi elaborată și implementată Schema generală de amplasare (până în anul 2015) a întreprinderilor de comerț cu ridicata și a piețelor alimentare angro pe teritoriul Republicii Moldova, creându-se condiții favorabile pentru atragerea investițiilor pentru construcția, reconstrucția și dotarea cu utilaj tehnic a întreprinderilor de comerț cu ridicata.

169. În scopul eficientizării activităților comerciale va fi elaborat și implementat Regulamentul privind statutul distribuitor al mărfurilor autohtone, întru raționalizarea procesului circulației mărfurilor pe teritoriul țării, diminuarea numărului excesiv de intermediari, în deosebi în mediul rural. Activitățile bazelor angro ale Uniunii Centrale ale Cooperăției de Consum "Moldcoop" vor fi revigorată, inclusiv prin acordarea "Moldcoop" a statutului de reprezentant sau distribuitor oficial al producătorilor autohtoni.

Cooperația de consum

Analiza situației

170. Cooperația de consum din Republica Moldova, înscriind o istorie de peste 135 ani, este autonomă în activitățile sale, cu o structură managerială diversificată și cu un profund caracter social, constituind un important element în sistemul economic al țării, având drept scop acoperirea necesarului și aspirațiilor economice și sociale ale comunității prin intermediul proprietății din posesie, administrate în mod democratic. Membrii cooperatori constituie axa de reper a sistemului cooperației de consum, care actualmente înregistrează circa 400 mii persoane, reprezentând preponderent populația rurală.

171. Cooperația de consum, potrivit concepției și motivației social-economice, este implicată în problematica localităților și populației. Ca subsistem social-economic cu anumite repere în evoluție și adresabilitate, în special mediului rural, acest sector nu poate să lipsească din dezvoltarea social-economică a localităților. Dispunând de structuri organizatorice penetrate în profil teritorial sistemul cooperatist poate produce mutații favorabile, atât în sens evolutiv cât și structural, asupra localităților rurale. Accelerarea dezvoltării social-economice în mediul rural necesită susținerea bazei tehnico-materiale a cooperației de consum pentru activități de comerț, achiziționare - procesare, prestări servicii etc.

172. Acțiunile derivate din punerea în aplicare a Programului Național de revigorare a cooperației de consum au contribuit la stoparea declinului în care s-a situat cooperația de consum în anii '90 ai secolului trecut, iar drept urmare s-au conturat tendințe de creștere economică în toate sferile de activitate cooperatistă. Activitatea cooperației de consum în ultimii ani se caracterizează prin creșterea indicatorilor economici (tabelul 2).

Tabelul 2. Dinamica indicilor economici de dezvoltare a cooperației de consum în Republica Moldova în perioada 2001-2004

Nr d/o	Indici	Unități de măsură	2001	2002	2003	2004	2004/2002 %
1.	Vânzări cu amănuntul	mil. lei	222,2	270,6	355,5	458,0	169,3
2.	Vânzări în alimentația publică	mil. lei	23,9	26,3	31,0	32,8	124,7

3.	Producția industrială	mil lei	28,7	30,4	51,0	57,3	188,5
4.	Achiziții ale producției agricole	mil lei	8,7	7,7	31,9	61,7	de 8,0 ori

173. Grație susținerii cooperativei de consum de către conducerea țării și autoritățile administrației publice centrale și locale, pe parcursul ultimilor doi ani au crescut vânzările cu 69,3%, producția industrială cu 88,5%, iar achiziționarea produselor agricole de 8,0 ori. Reanimarea și dezvoltarea activităților cooperatiste contribuie la ocuparea forței de muncă în acest sector economic. Numărul angajaților actualmente depășește 9300 persoane.

Obiective prioritare de dezvoltare

174. Principalele obiective în domeniu sînt următoarele:

(i) sporirea rolului cooperativei de consum în societate și consolidarea relațiilor cu membrii cooperatori, atragerea de noi membri;

(ii) remedierea activității de achiziționare, procesare și comercializare a produselor agricole, materiei prime zootehnice și de altă natură;

(iii) dezvoltarea infrastructurii comerciale, sporirea calității deservirii consumatorilor și orientarea spre satisfacerea amplă a necesităților de consum;

(iv) extinderea ariei de activitate în aspect geografic și în spectrul activităților și serviciilor oferite;

(v) formarea și dezvoltarea profesională continuă a cadrelor antrenate în activitatea cooperatistă și alte domenii economice.

Acțiuni prioritare

175. Întru realizarea obiectivelor enumerate vor fi întreprinse următoarele acțiuni: (i) promovarea principiilor și valorilor interne cooperative, orientarea spre acțiuni de cooperare, ajutorare reciprocă în scopul realizării obiectivelor comunitare; (ii) extinderea activităților de achiziționare a produselor agricole, materiilor prime zootehnice și de altă natură, cuprinderea maximală cu aceste activități a localităților rurale; (iii) orientarea spre crearea conturului închis în producerea pâinii și produselor de panificație, care va include achiziționarea și prelucrarea cerealelor, fabricarea și comercializarea acestor produse prin rețeaua de comerț cooperatistă.

176. Va fi încurajată interconexiunea dintre sistemul cooperatist și sectorul agroalimentar, dar și alte activități nonagricole de la sat. În orizontul de timp preconizat prezentul Program va avea loc: (i) diversificarea serviciilor oferite antreprenorilor agricoli; (ii) extinderea rețelei comerciale, a ofertei de mărfuri și servicii, modernizarea designului unităților de comerț și a tehnologiei comerciale, diversificarea formelor și metodelor de vânzare a mărfurilor; (iii) promovarea inovațiilor, orientarea spre prioritățile de dezvoltare, pregătirea și perfecționarea profesională a angajaților, dezvoltarea abilităților profesionale.

3.11. Aprovizionarea cu apă potabilă și canalizarea

Analiza situației

177. În Republica Moldova de serviciile de alimentare cu apă și de canalizare centralizate beneficiază 81% din populația urbană și doar 17% din locuitorii mediului rural. Sistemele comunale de alimentare cu apă funcționează în 57 localități urbane și 77 localități rurale. Cealți consumatori utilizează apa în scopuri potabile și menajere din fântâni de mină în număr de circa 150 mii. În majoritatea cazurilor calitatea apei din aceste surse nu corespunde cerințelor Standardului de Stat 2874-82 „Apă potabilă” în privința durtății, conținutului de fluor, a rezidului fix etc. Analizele efectuate de către organele sanitare indică numeroase depășiri ale limitelor compozițiilor apei, stabilite de standardul de calitate a apei, fapt care a contribuit la apariția unor boli hidrice.

178. Lungimea totală a aducțiunilor și rețelelor de distribuție a apei constituie 6,7 mii km cu capacitatea de proiect de 792,2 m³/zi. Apeductele magistrale (circa 350 km) și rețelele de distribuție au un nivel de uzură mai mare de 50%. În prezent 250 km de rețele se află în stare avariata și necesită o înlocuire urgentă, în primul rând a celor sub presiune, din oțel. Sînt depășite și necesită o reconstrucție completă stațiile de tratare a apei.

179. Într-o situație și mai deplorabilă se află gospodăria de canalizare. De sisteme de canalizare dispun 55 localități. Lungimea totală a colectoarelor de evacuare și rețelelor de canalizare constituie 2,6 mii km. În anii '90 gospodăria de canalizare dispunea de 580 stații de epurare a apelor uzate. La data 1 ianuarie 2005 funcționau doar 103 din acestea, eficiența lor fiind de circa 40%. În multe localități stațiile de epurare sînt avariate și asigură epurarea apelor uzate conform normativelor stabilite.

Obiectivele prioritare de dezvoltare

180. Pentru a asigura securitatea sănătății populației și viabilitatea economică a sistemelor de aprovizionare cu apă se impun următoarele obiective:

- (i) sporirea accesului populației la sursele de apă potabilă calitativă și la canalizare și ameliorarea calității serviciilor aferente;
- (ii) asigurarea protecției de poluare și secătuire a surselor de alimentare cu apă;
- (iii) conservarea resurselor acvatice și energetice;
- (iv) optimizarea tarifelor la serviciile de alimentare cu apă și canalizare.

Acțiuni prioritare

181. Sporirea accesului populației la resursele de apă potabilă calitativă va fi asigurat prin: (i) dezvoltarea și modernizarea sistemelor de alimentare cu apă și canalizare în 156 localități; (ii) amenajarea și restabilirea a 93300 de fântâni în mediul rural; (iii) implementarea metodelor biologice de tratare a surselor de ape freatică cu eliminarea hidrogenului sulfurat și a azotului amoniacal; (iv) implementarea metodelor mecanice și biologice de epurare a apelor reziduale.

182. În scopul economisirii resurselor de apă, precum și reducerii costurilor de aprovizionare cu apă vor fi întreprinse următoarele măsuri: (i) asigurarea consumatorilor cu aparate de contorizare a apei; (ii) asigurarea transparenței la formarea tarifelor prin intermediul campaniilor informaționale; (iii) perfecționarea cadrului legal și normativ în domeniul relațiilor

consumatorilor și furnizorilor privind aprovizionarea cu apă și înăsprirea cerințelor față de debitori, creșterea nivelului de achitare pentru apa consumată.

183. Modernizarea sistemelor de aprovizionare cu apă va avea loc prin: (i) implementarea serviciilor de audit tehnologic al sistemelor de alimentare cu apă și canalizare; (ii) ajustarea legislației, normelor și regulamentelor privind aprovizionarea cu apă și canalizare la standardele europene și internaționale; (iii) perfecționarea bazei legislative pentru atragerea capitalului privat în sector sub formă de concesiuni, arendă, administrare fiduciară, întreprinderi mixte, inclusiv privatizarea sistemelor centralizate de alimentare cu apă și canalizare.

3.12. Construcția locuințelor

Analiza situației

184. Conform datelor statistice, la 1 ianuarie 2004 fondul locativ rural constituia 48,3 mil. metri pătrați sau 62,9% din volumul total al fondului locativ din țară. În localitățile rurale unei persoane îi revine în mediu 22,9 m² de suprafață totală, ceea ce este cu 3,8 m² mai mult decât în localitățile urbane. Însă, în localitățile rurale, o problemă serioasă constituie dotarea la un nivel foarte jos a locuințelor cu apeduct (10,4%), canalizare (5,5%), încălzire centrală (1,9%), baie (3,9%), sisteme de alimentare cu apă caldă (0,4%). În anul 2003 au fost date în exploatare 76 mii m² de locuințe aflate în proprietate privată, ceea ce constituie numai 52% din volumul dat în exploatare în 1997, cu toate că față de anul 2002 creșterea suprafețelor a constituit 110%.

185. Luând în considerare importanța soluționării problemelor locative Guvernul a aprobat în ultimii ani un șir de documente, cum ar fi: Concepția Națională Locativă, Strategia pieței spațiului locativ și a altor bunuri imobiliare, hotărâri cu privire la protecția localităților din Republica Moldova împotriva proceselor geologice periculoase, cu privire la renovarea și reabilitarea termică a blocurilor de locuit construite etc. A fost creată Agenția Națională Locuință, care are drept obiective principale dezvoltarea pieței construcției de locuințe și perfecționarea relațiilor financiare în acest domeniu.

186. La etapa actuală problemele principale ale dezvoltării sectorului locativ sînt următoarele: (i) creșterea bruscă a costului lucrărilor de construcții și reparații și a materialelor utilizate; (ii) insuficiența resurselor financiare ale populației, inclusiv ale celei rurale; (iii) lipsa cadrului legal în sfera creditării ipotecare în domeniul locuințelor; (iv) lipsa cadrului legal în domeniul locuințelor sociale; (v) necesitatea cheltuielilor suplimentare pentru sporirea gradului de siguranță a edificiilor și asigurarea măsurilor de securitate contra impactului proceselor geologice periculoase, ceea ce complică situația din sectorul locuințelor, în special cel de la sate. În prezent numărul construcțiilor, în special al celor locative, amenințate de revărsări și inundații constituie mai mult de 130 mii unități, de alunecări de teren – mai mult de 150 mii unități. În urma activității seismice din anii 1976-1992 a scăzut considerabil rezistența construcțiilor.

Obiectivele prioritare de dezvoltare

187. Soluționarea problemelor locative în mediul rural va avea loc prin realizarea următoarelor obiective:

(i) sporirea accesibilității populației, în special a grupurilor social vulnerabile, la locuințe;

(ii) creșterea gradului de siguranță și confort ale construcțiilor existente.

Acțiuni prioritare

188. Realizarea acestor obiective se va produce prin: (i) elaborarea și implementarea unei politici de stat în domeniul locuințelor sociale, care să nu distorsioneze funcționarea eficientă a pieței imobiliare; (ii) perfecționarea cadrului legal și normativ și formarea infrastructurii pentru atragerea mijloacelor în sfera creditării ipotecare pentru construcția, reconstrucția și procurarea locuințelor; (iii) perfecționarea cadrului regulatoriu, a mecanismelor și practicii aplicării lui în domeniul condominiului și al formării asociațiilor de proprietari; (iv) aprobarea și realizarea Programului de stat „Încheierea lucrărilor de construcție la blocurile de locuit nefinalizate”; (v) modernizarea și reabilitarea locuințelor existente.

3.13. Dezvoltarea cercetărilor statistice în agricultură și mediul rural

Analiza situației

189. Informația statistică constituie baza monitorizării și evaluării proceselor de implementare a prezentului Program. Acest fapt impune necesitatea perfecționării continue a statisticii naționale, implementării noilor tehnologii informaționale, sporirii credibilității societății în informația statistică.

190. Actualmente funcționează un sistem integrat de cercetări statistice asupra activității agricole în sectorul individual (gospodăriile populației și cele țărănești de fermier). Cercetările în cauză permit obținerea informației vizând suprafețele însămânțate, recolta medie și globală, productivitatea animalelor, date necesare pentru calcularea volumului și dinamicii producției agricole obținute, atât de producătorii mici nominalizați cât și în ansamblu pe țară.

191. Un rol deosebit aparține statisticii nivelului de trai al populației care include și sectorul rural, în baza anchetelor bugetelor gospodăriilor casnice, care se efectuează conform metodologiei Băncii Mondiale. Principalele rezultate ale cercetării în cauză sunt prezentate trimestrial și anual în buletinul statistic „Veniturile, cheltuielile și diferențierea social – economică a populației”, inclusiv sectorul rural.

192. Ancheta Forței de Muncă (AFM) din cadrul actualului sistem statistic reprezintă o sursă de informații privind evoluția numărului și structurii populației active și inactive, a populației ocupate și a șomajului, inclusiv în mediul rural.

193. În octombrie 2004 a fost efectuat recensământul populației, rezultatele căruia, fiind actualmente în curs de prelucrare, vor ilustra situația demografică atât în întregime pe țară, cât și în mediul rural.

194. Pentru monitorizarea dezvoltării sectorului rural se efectuează 116 cercetări statistice cu periodicitate lunară, trimestrială și anuală, inclusiv în agricultură și mediul înconjurător – 28, transport și comunicații – 11, industrie și energetică – 17, comerț și servicii – 9, investiții și construcții – 12, sfera socială și demografie – 22.

Obiectivele prioritare de dezvoltare

195. Obiectivul major de perfecționare a statisticii, inclusiv a celei ce ține de spațiul rural, în anii 2005-2015 îl constituie reformarea complexă a statisticii oficiale în conformitate cu standardele europene.

Acțiuni prioritare

196. Necesitățile managementului implementării prezentului Program, care va fi bazat pe monitorizarea și evaluarea realizării lui, impun efectuarea următoarelor acțiuni: (i) perfecționarea sistemului de indicatori statistici privind dezvoltarea rurală în conformitate cu standardele Uniunii Europene; (ii) perfecționarea metodelor de colectare a datelor în baza perfecționării sistemului de cercetări statistice și de sondaj, utilizării pe scară largă a surselor administrative de informație, colectării informației prin Internet, perfecționării registrului național al unităților statistice (RENUȘ), perfecționării instrumentarului statistic (anchetelor, chestionarelor) în corespundere cu Sistemul Conturilor Naționale; (iii) elaborarea și lansarea noilor cercetări statistice în legătură cu schimbările și fenomenele din mediul rural (crearea stațiilor de mașini tehnologice, crearea centrelor de consultanță, agromagazinelor etc.); (iv) dezvoltarea colaborării internaționale în domeniul statisticii privind dezvoltarea sectorului rural; (v) perfecționarea statisticii migrării populației rurale.

197. În scopul asigurării transparenței proceselor de implementare a Programului Național „Satul Moldovenesc”: (i) va fi perfecționat sistemul de diseminare a informației statistice; (ii) va fi dezvoltată infrastructura statistică în baza utilizării tehnologiilor informaționale, perfecționării sistemului clasificărilor statistice și implementării lor în sistemul informațional statistic.

3.14. Suportul științific și inovațional al implementării Programului Național „Satul Moldovenesc” (2005-2015)

Analiza situației

198. Transformările social-economice, care au demarat la începutul anilor ’90, au afectat substanțial sistemul de cercetare și inovare atât din punct de vedere cantitativ, cât și calitativ. Cota parte a cheltuielilor din buget pentru știință raportată la PIB s-a redus de la 0,76% în 1991 până la 0,2% în 2002. Acest nivel este cu mult mai jos nu numai față de nivelul de finanțare în țările dezvoltate (Japonia – 3,6%; SUA – 2,8%; Germania – 2,3%), dar și față de țările postsocialiste (Cehia – 1,3%; Ungaria – 1,1%; Ucraina – 1,1%; Rusia – 0,85%).

199. Degradarea bazei tehnico-materiale, precum și reducerea numărului de cercetători științifici au avut drept efect diminuarea numărului de elaborări tehnico-științifice. Numai în perioada 2000-2001 ponderea lucrărilor de proiectare, construcție, de producere a mostrelor a scăzut de la 36,6% până la 20,1% din volumul total al lucrărilor de cercetare și inovare. Totuși, știința, în special cea agroalimentară, continuă să creeze noi soiuri și hibrizi de plante, să adapteze tehnologiile agricole existente la noile condiții de gospodărire etc.

200. Dată fiind importanța sferei de cercetare și inovare în dezvoltarea economiei, inclusiv a agriculturii, a fost adoptat „Codul cu privire la știință și inovare al Republicii Moldova”, care determină politica de stat în sfera de cercetare și inovare și care prevede sporirea rolului științei, inclusiv în soluționarea problemelor spațiului rural.

Obiectivele prioritare de dezvoltare

201. Scientizarea dezvoltării mediului rural, modernizarea economică și socială a satului vor avea loc prin realizarea următoarelor obiective:

(i) dezvoltarea științei agricole ca sursă de creare și implementare a noilor soiuri, hibrizi de plante, rase și crosuri de animale, tehnologii avansate nonpoluante;

(ii) elaborarea și perfecționarea tehnologiilor de prelucrare a materiei prime, ceea ce ar spori satisfacerea preferințelor alimentare ale consumatorilor și ar reduce prețurile de cost ale produselor finite;

(iii) modernizarea utilajului întreprinderilor de prelucrare a materiei prime agricole, ceea ce ar permite ridicarea producerii la nivelul standardelor și cerințelor internaționale;

(iv) argumentarea, din punct de vedere organizațional, managerial, financiar și de marketing, a restructurării postprivatizationale a întreprinderilor agroalimentare, specializării și integrării lor pe verticală (a producătorilor cu întreprinderi de prelucrare și comercializare) și pe orizontală (între producători-proprietari de pământ), în scopul stabilirii măsurii optime a suprafețelor de terenuri agricole diferențiat folosite și suficiente pentru implementarea tehnologiilor moderne de cultivare a plantelor, utilizării suficiente a tehnicii agricole și obținerii produselor competitive pe piața internă și externă;

(v) elaborarea măsurilor de diminuare a consecințelor negative ale calamităților naturale asupra agriculturii;

(vi) elaborarea bazelor științifice ale agrosistemelor ce ar asigura utilizarea rațională a resurselor naturale, o productivitate înaltă și stabilă a agroecosistemelor, menținerea fertilității solului și echilibrului ecologic;

(vii) crearea mecanismelor de intensificare a transferului tehnologic, a serviciilor de extensiune a cunoștințelor și de comercializare a rezultatelor activității de cercetare și inovare.

Acțiuni prioritare

202. Necesitatea asigurării unei dezvoltări durabile a spațiului rural și sporirii competitivității produselor și serviciilor agroalimentare impune îndeplinirea următoarelor acțiuni: (i) crearea și implementarea noilor soiuri și hibridi de plante, precum și rase de animale agricole, cu o productivitate și rezistență mai înaltă decât cele existente; (ii) elaborarea metodelor de sporire a productivității plantelor și animalelor, de economisire a energiei și protejare a mediului; perfecționarea tehnologiilor de producere a materialului seminal, semincer și săditor, a soiurilor și hibridilor valoroși ai principalelor culturi.

203. Vor fi perfecționate tehnologiile de producere, păstrare și prelucrare industrială a producției agricole, ceea ce ar asigura reducerea consumului de energie, sporirea eficienței economice și reducerea deșeurilor. Sistemul de asigurare a calității și inofensivității produselor alimentare va fi modernizat pe baze științifice și în conformitate cu standardele europene. Va fi elaborat un sistem științific argumentat optimal al circuitului alimentar „Producere-prelucrare-comercializare”, bazat pe principii de parteneriat reciproc avantajos, ajustat la condițiile pedoclimatice și social-economice ale țării.

204. În cadrul activităților de protecție și ameliorare a mediului ambiant și de creare a condițiilor de fabricare a produselor agroalimentare ecologic pure: (i) va fi elaborat conceptul creării carcasei forestiere unice pe teritoriul țării, în scopul stopării deșertificării și protejării terenurilor agricole de acțiunea factorilor naturali nefavorabili; (ii) va fi perfecționat sistemul de protecție a plantelor și animalelor, în special prin elaborarea și implementarea metodelor de protecție biologică; (iii) vor fi elaborate recomandări științifice și perfecționate actele normative și legislative în vederea cointeresei populației rurale în renașterea satului; (iv) va fi elaborat un regim special de impozitare a întreprinderilor mici nonagricole rurale, inclusiv a celor în care vor fi investite mijloacele bănești ale remitenților (persoanelor care se află la muncă peste hotare).

IV. DEZVOLTAREA SOCIALĂ

4.1. Piața muncii și migrațiunea forței de muncă

Analiza situației

205. Declinul economic din sectorul agroalimentar a provocat reducerea considerabilă a locurilor de muncă, șomajul în masă și migrațiunea forței de muncă din spațiul rural peste hotare. Reducerea locurilor de muncă a condus la creșterea poverii din partea persoanelor întreținute asupra părții active a populației și diminuarea rolului veniturilor din muncă în formarea veniturilor populației rurale.

206. Actualmente, promovarea și realizarea politicii de stat în domeniul ocupării forței de muncă se efectuează în baza Strategiei ocupării forței de muncă în Republica Moldova, aprobată prin Hotărârea Guvernului nr.611 din 15 mai 2002, Legii nr.102-XV din 13 martie 2003 privind ocuparea forței de muncă și protecția socială a persoanelor aflate în căutarea unui loc de muncă și Programului național de ocupare a forței de muncă pentru anii 2003-2005, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr.224 din 1 martie 2003. Realizarea în practică a prevederilor actelor legislative și normative menționate contribuie la prevenirea șomajului, ameliorarea situației pe piața muncii și sporirea gradului de ocupare a forței de muncă, inclusiv la sate.

207. Rata șomajului, conform Biroului Internațional al Muncii (BIM), în trimestrul III 2004, la nivel de țară, a constituit 6,3%, iar a celui înregistrat oficial – 2%. Persistă disparități semnificative între rata șomajului la bărbați - 8,5% și la femei - 4,8%. Pe parcursul a 9 luni ale anului 2004, la agențiile teritoriale pentru ocuparea forței de muncă s-au adresat cu solicitarea de a fi susținuți la angajarea în câmpul muncii 48,6 mii șomeri, inclusiv 21,6 mii locuitori rurali.

208. În baza programelor locale de dezvoltare a lucrărilor publice remunerate, pentru persoanele aflate în șomaj, care nu dețin o profesie, au fost organizate lucrări publice remunerate, fiind ocupate la astfel de lucrări 2,1 mii persoane, inclusiv 1,6 mii locuitori rurali. Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă, precum și agențiile teritoriale ale acesteia acordă un șir de servicii ce țin de ocuparea forței de muncă, cum ar fi: (i) medierea muncii; (ii) informarea și consilierea profesională; (iii) consultanța și asistența pentru inițierea unei activități de întreprinzător; (iv) subvenționarea costurilor forței de muncă; (v) stimularea mobilității forței de muncă; (vi) orientarea și formarea profesională.

209. O măsură importantă pe piața forței de muncă o constituie crearea locurilor noi de muncă, care prevede concomitent și subvenționarea de către stat a creării locurilor noi de muncă în ramurile economiei naționale, și, anume, în sectorul real, în domeniul turismului, meșteșugăritului, micului business, la lucrările publice remunerate, în activități în baza patentei de întreprinzător.

210. Totodată, nivelul înalt al șomajului și nivelul scăzut al salariilor au condus la o emigrare masivă a populației economice active, îndeosebi a celei tinere, peste hotare. Actualmente, Republica Moldova, deopotrivă cu alte țări, se confruntă cu diminuarea potențialului economic (de muncă și de cercetare științifică și inovare), ceea ce înseamnă, totodată, cheltuieli bugetare considerabile legate de instruirea forței de muncă și formarea potențialului uman de înaltă calificare fără ca aceasta să aibă eficiență și finalitate pe plan național.

Obiectivele principale de dezvoltare

211. Necesitatea combaterii șomajului și reducerii fluxurilor migraționale ale forței de muncă impun următoarele obiective:

- (i) facilitarea formării noilor locuri de muncă și sporirea accesului la acestea;
- (ii) majorarea cererii de forță de muncă calificată ca premisă necesară pentru sporirea eficienței muncii, ridicarea calității produselor și a serviciilor;
- (iii) modernizarea programelor de învățământ și adaptarea continuă a acestora la cerințele pieței muncii;
- (iv) dezvoltarea spiritului antreprenorial al populației, inclusiv drept condiție de creare a posibilităților de autoangajare în câmpul muncii;
- (v) asigurarea protecției intereselor cetățenilor Republicii Moldova aflați la muncă peste hotare;
- (vi) facilitarea revenirii în patrie a emigranților de muncă și crearea posibilităților de utilizare eficientă a veniturilor acestora, obținute peste hotare, în interesele dezvoltării economice a țării.

Acțiuni prioritare

212. Ameliorarea situației pe piața muncii din spațiul rural se va efectua prin: (i) promovarea reformelor structurale în domeniul muncii, producerii și capitalului; (ii) susținerea creștii și dezvoltării întreprinderilor mici și mijlocii, intensificarea proceselor investiționale; (iii) susținerea ocupării și pregătirii profesionale a tineretului, șomerilor și categoriilor defavorizate de cetățeni (persoanelor cu dizabilități); (iv) reformarea sistemului de alocări sociale în vederea stimulării ocupării și creștii noilor locuri de muncă; (v) organizarea pregătirii profesionale neîntrerupte; (vi) punerea în aplicare a unor instrumente de stimulare a ocupării șomerilor în locurile vacante sau care devin vacante, inclusiv de încurajare și pregătire a șomerilor, pentru a se lansa în activități pe cont propriu.

213. Schimbările structurale din economia rurală vor avea loc cu utilizarea instrumentelor de monitorizare, previziune și planificare a dezvoltării pieței muncii prin: (i) calcularea și supravegherea sistematică a ratei șomajului, efectiv și potențial, indemnizat și neindemnizat, la nivel local și statal; (ii) anticiparea efectelor restrucurării și re tehnologizării asupra ocupării forței de muncă și organizarea din timp a procesului de recalificare și redistribuire a forței de muncă disponibilizate.

214. În perspectiva pe termen lung (anii 2005-2015) politicile de ocupare a forței de muncă vor fi orientate spre: (i) reînnoirea potențialului de cadre din contul angajării în câmpul muncii a tineretului pregătit corespunzător din punct de vedere profesional; (ii) modificarea radicală a motivației muncii; (iii) optimizarea sistemului de orientare profesională și recalificare a cetățenilor economic activi, în primul rând a celor ce formează rezerva mobilă a forței de muncă, luându-se în considerare cererea adecvată a economiei naționale în ceea ce privește forța de muncă, pentru a asigura interesele ei de competitivitate.

215. În perioada vizată de prezentul Program vor fi întreprinse următoarele măsuri primordiale: (i) modernizarea și îmbunătățirea serviciilor de mediere a muncii pentru persoanele din domeniul rural aflate în căutarea unui loc de muncă; (ii) diversificarea și eficientizarea serviciilor de informare și consilierea profesională; (iii) stimularea antrenării la lucrări de interes public a șomerilor; (iv) încurajarea mobilității teritoriale a forței de muncă prin acordarea unor stimulente materiale; (v) organizarea pregătirii profesionale a persoanelor aflate în căutarea unui loc de muncă, conform cerințelor pe piața muncii; (vi) stimularea angajatorilor la încadrarea în muncă a absolvenților; (vii) creditarea agenților economici în condiții avantajoase pentru crearea locurilor de muncă; (viii) efectuarea cercetărilor de marketing și de prognoză pe piața muncii;

(ix) crearea unui centru de marketing al pieței muncii; (x) crearea a 3 centre-pilot de integrare pe piața muncii a persoanelor cu handicap; (xi) elaborarea și implementarea mecanismului de stimulare a angajatorilor pentru încadrarea persoanelor defavorizate pe piața muncii; (xii) crearea centrelor de informare și integrare profesională a tineretului, inclusiv în cadrul agențiilor pentru ocuparea forței de muncă; (xiii) acordarea serviciilor de consultanță și asistență financiară tinerilor privind oportunitățile în domeniul antreprenoriatului.

216. În perspectiva pe termen scurt (anii 2005-2006) direcțiile de evoluție a pieței muncii în spațiul rural vor fi axate pe: (i) crearea, întreținerea și dezvoltarea sistemelor informaționale locale ale pieței muncii și diversificarea căilor de acces la locurile de muncă libere ale persoanelor aflate în căutarea unui loc de muncă; (ii) crearea în cadrul agențiilor pentru ocuparea forței de muncă a posturilor automatizate de informare pentru persoanele aflate în căutarea unui loc de muncă și a „liniilor fierbinți” respective; (iii) elaborarea, editarea și difuzarea buletinului informativ „Piața muncii”, a pliantelor destinate persoanelor aflate în căutarea unui loc de muncă; (iv) dezvoltarea unui sistem de standarde profesionale și de calificare potrivit cerințelor europene; (v) perfecționarea condițiilor de pregătire profesională a studenților, eficientizarea însușirii profesiilor în instituțiile de învățământ special și superior; (vi) includerea în programele de învățământ a bazelor antreprenoriatului, inclusiv a businessului mic și mijlociu, dezvoltarea spiritului antreprenorial la elevii din școlile medii, instituțiile polivalente speciale și tehnico-profesionale; (vii) implementarea sistemului modern și flexibil de asigurări contra șomajului; (viii) intensificarea activităților privind dezvoltarea regională a pieței forței de muncă și a măsurilor active de combatere a șomajului la nivel local.

217. Baza politicii migraționale pe viitor o va constitui reglementarea celor trei faze ale ciclului de migrare: plecarea lucrătorilor din țară, aflarea acestora peste hotare și revenirea lor în patrie. În acest context, va fi elaborat și implementat un program de atragere a remitențelor în soluționarea problemelor de dezvoltare a satului. Conform acestui program, în sarcina fiecărei primării se va pune identificarea domeniilor de activitate în care pot fi atrase mijloacele cîștigate de către locuitorii satului peste hotare, inclusiv prin crearea întreprinderilor mici și mijlocii care, sub controlul și garanțiile autorităților administrației publice locale și cu coparticiparea acestora, vor profita de facilități la procedura de înregistrare a întreprinderii, de un regim preferențial față de cel general de scutire de controale și impozite pentru o perioadă bine definită. Acțiunile enumerate vor fi menite să sporească credibilitatea agenților economici față de intențiile statului și să creeze un aflux de remitențe în sectorul real al economiei din localitățile rurale și în obiectele de menire socială, ceea ce va permite crearea noilor locuri de muncă, creșterea veniturilor, reintegrarea cetățenilor care se întorc de peste hotare, crearea unui climat investițional favorabil pentru dezvoltarea economică a satului.

218. Programul de atragere a remitențelor în localitățile rurale va prevedea: dreptul primăriei de a decide asupra fondării, cu acordarea facilităților expuse în paragraful precedent, a întreprinderilor de menire social-culturală, agricolă, industrială, sau din alt domeniu, din mijloacele cîștigate de către locuitorii satului peste hotare; (ii) elaborarea unui mecanism de simplificare a înregistrării întreprinderilor mici și mijlocii fondate din remitențe; (iii) elaborarea și implementarea unui mecanism de acordare a scutirilor de impozit pentru o perioadă de 3-5 ani pentru întreprinderile mici și mijlocii fondate cu remitențe; (iv) elaborarea și implementarea, cu monitorizarea de către Departamentul Migrațiune și Ministerul Economiei, a unui proiect-pilot de fondare a unei întreprinderi mici sau mijlocii din mijloacele cîștigate de către persoanele aflate în migrațiune de muncă peste hotare.

219. În scopul protejării eficiente a intereselor cetățenilor moldoveni aflați peste hotare, facilitării întoarcerii acestora în patrie, utilizării optime a veniturilor obținute de către ei de la munca din străinătate, precum și diminuării efectelor negative ale aflării lor în alte țări, vor fi întreprinse următoarele măsuri: (i) semnarea acordurilor bilaterale privind protecția socială a

persoanelor aflate în migrație de muncă cu toate țările în care se află cetățeni ai Republicii Moldova; (ii) efectuarea unui studiu de evaluare a numărului de copii ai căror părinți se află peste hotare și a necesităților acestora, precum și elaborarea programelor de suport pentru copii aflați în situații dificile în legătură cu lipsa în țară a părinților; (iii) efectuarea unui studiu de evaluare a numărului persoanelor aflate în migrație de muncă, la nivelul primăriilor, raioanelor și la nivel național; (iv) identificarea localităților care au condiții favorabile pentru integrarea celor întorși în patrie, precum și a refugiaților din localitățile din stînga Nistrului, care să fie compatibile cu șansele de angajare, chiria spațiului locativ și altele; (v) stabilirea relațiilor cu originarii din diferite localități ale țării ce se află peste hotare, în scopul fondării unor comunități moldovenești în străinătate, care ar acorda sprijin în protecția drepturilor acestora și i-ar informa despre evenimentele importante ce au loc în Moldova.

4.2. Politica salarială

Analiza situației

220. Republica Moldova promovează o politică salarială unică pe întreg teritoriul țării, indiferent de localitate (urbană sau rurală), tipul de proprietate, forma de organizare juridică a unității economice și domeniul de activitate. Cadrul juridic de reglementare a salarizării este asigurat de Codul muncii, Legea, nr.1432–XIV din 28 decembrie 2000 privind modul de stabilire și reexaminare a salariului minim, Legea salarizării nr. 847–XV din 14 februarie 2002 și un șir de hotărâri ale Guvernului, prin care sînt reglementate condițiile de salarizare specifice pentru angajații diferitelor ramuri din sectorul bugetar. În sectorul bugetar, salarizarea se efectuează în baza Rețelei tarifare unice, nivelul salariilor fiind în raport direct cu posibilitățile financiare ale statului.

221. Pentru unitățile economice cu autonomie financiară, care constituie sectorul real al economiei, statul reglementează mărimea salariului minim, salariului tarifar pentru categoria I de calificare, rețeaua tarifară pentru muncitori, tarifele de stat pentru categorii aparte de angajați (funcționari, specialiști, personal de conducere), sporurile de compensare pentru condițiile nefavorabile. Mărimile concrete ale salariilor și condițiile de salarizare se stabilesc de către unitățile economice de sine stătător. Conform situației de la 1 ianuarie 2005, salarizarea angajaților în Republica Moldova se caracterizează prin salariul minim stabilit pe țară, în mărime de 200 lei pe lună; precum și salariul tarifar pentru categoria I de calificare în microîntreprinderi – 360 lei, iar în celelalte unități economice, inclusiv în agricultură – 440 lei.

222. Salariul mediu lunar în domeniul agriculturii, economiei vînatului și silvicultură în perioada ianuarie-noiembrie 2004 a constituit 573 lei (53,4% din salariul mediu lunar pe economia națională) și s-a mărit față de perioada similară a anului 2003 cu 26,3%.

223. Actualmente, problemele principale în domeniul salarizării sînt următoarele: (i) restanțele esențiale ale agenților economici și sociali pentru remunerarea muncii (datorii cu termenul de achitare expirat), care în agricultură, economia vînatului și silvicultură, la 1 decembrie 2004, însumau 76,7 mil. lei, constituind 48,6% din suma tuturor datoriilor salariale; (ii) discrepanțele regionale, apărute ca rezultat al restructurării multor întreprinderi și tergiversării reformelor în sectorul agrar; (iii) existența unui număr mare de acte normative ce reglementează remunerarea muncii în ramurile economiei naționale; (iv) imperfecțiunea sistemului de salarizare, care deocamdată nu asigură corelarea optimală dintre costul muncii și nivelul de salarizare; (v) lipsa unui standard social care ar sta la baza argumentării științifice a mărimii salariului minim pe țară, precum și determinării salariului tarifar pentru I categorie în diferite ramuri ale economiei naționale; (vi) lipsa metodologiilor și a capacităților științifice pentru evaluarea argumentată a prețului forței de muncă în diferite ramuri ale economiei naționale, inclusiv la nivel național și rural; (vii) lipsa bazei juridice pentru indexarea salariilor

angajaților, în funcție de ritmul inflației; (viii) lipsa cadrului legislativ-normativ unic privind salarizarea angajaților în sectorul bugetar.

Obiectivele prioritare de dezvoltare

224. Pornind de la faptul că îmbunătățirea nivelului de trai al populației prin majorarea salariului, care constituie sursa principală a veniturilor, reprezintă una din preocupările de bază ale Guvernului, promovarea politicii salariale în mediul rural va fi orientată spre realizarea următoarelor obiective:

- (i) asigurarea protecției angajaților cu nivel scăzut de venituri;
- (ii) sporirea nivelului garanțiilor minime de stat în domeniul salarizării;
- (iii) perfecționarea cadrului legislativ și normativ pentru remunerarea muncii lucrătorilor din sectorul bugetar;
- (iv) depășirea treptată a diferențierii în remunerarea muncii angajaților din sfera bugetară și sectorul real al economiei.

Acțiuni prioritare

225. În perspectiva pe termen mediu obiectivele stabilite se vor realiza prin:

- (i) monitorizarea impactului sistemelor de salarizare în diferite ramuri ale economiei naționale;
- (ii) crearea cadrului legal privind sistemul de stabilire a salariilor de bază în sectorul bugetar și a indemnizațiilor pentru persoanele care ocupă funcții de demnitate publică; (iii) perfecționarea condițiilor de salarizare specifice pentru angajații diferitelor ramuri ale sectorului bugetar (la nivel național și local); (iv) asigurarea creșterii salariului real al angajaților prin majorarea periodică a cuantumului salariului tarifar pentru categoria I de calificare a angajaților din diferite ramuri ale economiei naționale, inclusiv sectorul agroalimentar.

226. În condițiile unice de salarizare specificul întreprinderilor agricole care, în temei, activează în localitățile rurale este evidențiat ca măsură pe termen mediu prin aplicarea unei rețele tarifare pentru muncitori cu coeficienții tarifari 1,0 – 2,0 față de 1,0 – 2,36 pentru celelalte ramuri ale sectorului real și prin stabilirea în convențiile colective privind salarizarea a unor perioade mai îndelungate de implementare a noului cuantum al salariului tarifar pentru categoria I de calificare.

227. În perspectiva pe termen lung vor fi întreprinse următoarele măsuri: (i) consolidarea parteneriatului dintre autoritățile administrației publice, societatea civilă și patronate, în scopul extinderii oportunităților oferite agenților economici în domeniul aplicării sistemelor flexibile de salarizare; (ii) revizuirea, consolidarea și perfecționarea bazei normativ-juridice ce reglementează salarizarea în diferite ramuri ale economiei; (iii) implementarea unui nou sistem de salarizare în sectorul bugetar, bazat pe performanțele individuale ale angajaților, inclusiv ale funcționarilor din sectorul rural al țării, precum și a sistemului de remunerare a muncii în funcție de costul forței de muncă în sectorul real al economiei, inclusiv al angajaților din sectorul rural al țării.

4.3. Asigurarea și asistența socială

Analiza situației

228. Actualmente, ameliorarea sistemului de protecție socială, inclusiv în mediul rural, are loc prin implementarea prevederilor Strategiei de reformare a sistemului de asistență socială, inclusiv prin extinderea și perfecționarea cadrului legislativ-normativ.

229. În țară funcționează 24 centre de reabilitare, 13 aziluri și un pensionat, în care sînt deservite 1311 persoane. Pînă în prezent astfel de instituții nu au fost deschise în 11 raioane (Anenii Noi, Basarabeasca, Cantemir, Cimișlia, Dubăsari, Ocnița, Orhei, Rezina, Ungheni, Vulcănești). În 19 raioane sînt elaborate 14 proiecte de aziluri și 5 de centre de reabilitare socio-medicală. În scopul eficientizării activității acestor instituții, Guvernul a aprobat Hotărîrea nr.1500 din 31 decembrie 2004 „Pentru aprobarea Regulamentului – tip cu privire la funcționarea azilului pentru persoane în vîrstă și persoane cu dizabilități” și Hotărîrea nr.1018 din 13 septembrie 2004 „Cu privire la aprobarea Regulamentului-cadru al Centrului de plasament temporar al copilului”.

230. **Cantine de ajutor social**. Un rol important în acordarea serviciilor sociale îl are organizarea meselor de binefacere pentru anumite categorii de cetățeni. În țară funcționează 73 cantine sociale, care prestează servicii alimentare pentru 4325 de persoane vîrstnice și cu dizabilități. În organizarea, deschiderea și funcționarea acestui tip de instituții publice se resimte lipsa de inițiativă în raioanele Cantemir, Basarabeasca, Florești, Orhei, Călărași, Telenești, Comrat și Ceadr-Lunga.

231. În scopul renovării activității acestor instituții, a fost adoptată Legea nr. 81-XV din 28 februarie 2003 privind cantinele de ajutor social și Regulamentul–tip cu privire la funcționarea cantinelor de ajutor social, aprobat prin Hotărîrea Guvernului nr.1246 din 16 octombrie 2003.

232. **Deservirea socială la domiciliu**. În vederea intensificării protecției sociale a persoanelor socialmente vulnerabile și acordării ajutorului social la domiciliu persoanelor solitare și inapte de muncă, în țară activează 107 secții de deservire socială la domiciliu, care întrunesc 2105 lucrători sociali ce deservesc 21390 persoane solitare și inapte de muncă, iar circa 16271 persoane nu beneficiază de ajutor social la domiciliu.

Obiectivele prioritare de dezvoltare:

(i) reformarea sistemului de asistență socială prin direcționarea resurselor financiare către cei mai săraci și focalizarea acestora pe grupuri sociale aflate în situații de risc;

(ii) dezvoltarea sistemului de servicii sociale prin diversificarea și îmbunătățirea calității serviciilor sociale specializate;

(iii) creșterea consecventă a nivelului și calității vieții populației, în special a celor săraci;

(iv) depășirea cât mai rapidă a diferențierii sociale nejustificate, inclusiv eradicarea sărăciei extreme și a foametei.

Acțiunile prioritare

233. Se vor întreprinde acțiuni în vederea extinderii rețelei de servicii sociale profesionale prin: (i) coordonarea și monitorizarea activității serviciului de deservire socială la domiciliu; (ii) reformarea sistemului de deservire socială la domiciliu; (iii) crearea azilurilor,

cantinelor de ajutor social, centrelor de plasament, centrelor de reabilitare sociomedicală; (iv) monitorizarea impactului programelor de asistență socială asupra bunăstării populației; (v) elaborarea și implementarea programelor de ameliorare a calității serviciilor sociale, acordate celor săraci; (vi) elaborarea și implementarea bazei de date unice a beneficiarilor de asistență socială.

4.4. Protecția familiei și copilului. Asigurarea egalității de șanse pentru femei și bărbați

Protecția familiei și copilului

Analiza situației

234. În mediul rural serviciile sociale destinate familiei și copilului sînt slab dezvoltate și continuă a fi centralizate, ceea ce nu permite evaluarea necesităților reale ale comunităților și a problemelor specifice ale acestora. În instituțiile de asistență socială se resimte insuficiența cadrelor profesionale. Dată fiind situația social-economică actuală, multe familii nu pot asigura condiții favorabile pentru creșterea și educarea copiilor. Pentru crearea unor asemenea condiții, este necesară alocarea din partea statului a unor resurse financiare în vederea sprijinirii acestor familii.

235. În Republica Moldova reducerea sărăciei în rândurile copiilor constituie una dintre cele mai stringente probleme. Astfel, din numărul total al populației aflate în sărăcie extremă, copiii constituie 21%, iar cuplurile căsătorite cu copii formează o categorie dominantă între familiile sărace, atîngînd o cotă de peste 33,1%.

Obiectivele prioritare de dezvoltare

236. Obiectivele prioritare de dezvoltare în domeniu sînt:

(i) elaborarea și implementarea standardelor minime de calitate a serviciilor sociale în instituțiile rezidențiale și centrele comunitare, a standardelor profesionale pentru toate tipurile de specialiști angajați în serviciile de protecție a copilului, precum și a ghidului metodologic cu privire la adopție.

(ii) ridicarea nivelului profesional al angajaților din sistemul de protecție a copilului;

(iii) dezvoltarea și acordarea unor servicii sociale profesionale familiei, servicii menite să prevină și să ajute în depășirea situațiilor de criză.

Asigurarea egalității de șanse pentru femei și bărbați

Analiza situației

237. În Republica Moldova circa 48% din populație sînt bărbați și 52% – femei. Acest coraport se menține în timp, dar se produc modificări la categoriile de vîrstă. În categoria de vîrstă de pînă la 15 ani prevalează persoanele de gen masculin, în cea de la 16 pînă la 31 de ani diferența este neesențială, iar în categoria de vîrstă de peste 30 de ani femeile alcătuiesc mai mult de 50 la sută din componența numerică. La categoria populației economic active femeile constituie 50,4 la sută din numărul total al acesteia.

238. Cadrul juridic național, în linii generale, corespunde exigențelor internaționale în materie gender, dar nu este definit suficient mecanismul legal de protecție a femeilor împotriva discriminării. În acest context, a fost elaborat proiectul de lege cu privire la asigurarea egalității între femei și bărbați.

239. Domeniul educațional reprezintă o direcție strategică importantă în promovarea politicilor de egalitate a genurilor în societate. Legea învățământului stipulează drepturi egale fetelor și băieților privind accesul la educație. La începutul anului de studii 2003/2004 în sistemul de învățământ universitar și superior de scurtă durată (colegii) femeile - studente constituiau 57% din numărul total de studenți.

240. În anul 1994, Republica Moldova a ratificat Convenția cu privire la eliminarea tuturor formelor de discriminare față de femei (CEDAW). Sînt în vigoare acte normative care conțin prevederi speciale ce țin de promovarea egalității genurilor, cum ar fi: (i) Planul Național „Promovarea egalității genurilor umane în societate pentru perioada 2003-2005”; (ii) Planul Național de acțiuni în domeniul drepturilor omului, care include și compartimentul asigurării drepturilor femeii.

241. La nivel național, funcționează Comisia guvernamentală pentru problemele femeii, Departamentul oportunități egale și politici familiale al Ministerului Muncii și Protecției Sociale, unitățile gender în cadrul ministerelor și departamentelor. Drept realizare importantă trebuie menționată stabilirea dialogului structurilor de stat și organizațiilor neguvernamentale din domeniu.

Obiectivele prioritare de dezvoltare

242. Obiectivele prioritare de dezvoltare în domeniu sînt următoarele:

(i) integrarea principiilor egalității între femei și bărbați în toate politicile și programele la nivel raional și local;

(ii) crearea și dezvoltarea unui sistem, la nivel local, de monitorizare și evaluare a situației în domeniul gender;

(iii) asigurarea unor șanse egale pentru femei și bărbați în realizarea drepturilor lor umane la viața fără violență;

(iv) asigurarea unei reprezentări echilibrate a femeilor și bărbaților în funcțiile de decizie la nivel raional și local;

(v) asigurarea unor șanse egale pentru femei și bărbați pe piața muncii;

(vi) sensibilizarea comunității asupra importanței problematicii gender.

Acțiuni prioritare

243. Întru realizarea obiectivelor menționate, vor fi întreprinse următoarele acțiuni: (i) adoptarea de acte normative cu privire la asigurarea șanselor egale pentru femei și bărbați și la prevenirea și combaterea violenței în familie; (ii) elaborarea și implementarea planurilor locale de promovare a egalității genurilor; (iii) crearea comisiilor raionale pentru egalitatea genurilor, precum și a centrelor psiho-sociale de reabilitare a victimelor violenței; (iv) dezvoltarea statisticii dezagregate pe gen; (v) eficientizarea procesului de colaborare dintre structurile de stat și organizațiile neguvernamentale din domeniu.

4.5. Ocrotirea sănătății

Analiza situației

244. Asistența medicală mamei și copilului reprezintă preocuparea de bază în activitatea sistemului sănătății. Astfel, în ultimii 3 ani, mortalitatea maternă s-a micșorat cu 50% și în 2003 a constituit 21,9 la 100 000 copii născuți vii, indicele respectiv fiind cel mai mic în ultimii 8 ani, iar mortalitatea infantilă și a copiilor sub 5 ani s-a redus, respectiv, cu 12,3% și 14,2%.

245. În acest răstimp, a fost creat Serviciul centralizat Asistență Medicală Urgentă, iar în toate raioanele au fost constituite substațiile de asistență medicală urgentă cu puncte de asistență medicală urgentă dislocate în localitățile rurale. Astfel, infrastructura serviciului prespitalicesc de asistență medicală urgentă asigură deservirea urgențelor medico-chirurgicale conform normelor internaționale de acordare a asistenței medicale urgente, în cazurile urgențelor medico-chirurgicale și transportării medicale asistate.

246. În scopul sporirii accesului populației din localitățile rurale la medicamente, în anii 2003-2004 a fost extinsă rețeaua farmaceutică de stat de ambulator în 852 localități. Urmează ca în localitățile rurale, în care activează instituții medico-sanitare, să se organizeze filiale ale secțiilor farmaciei spitalicești pentru deservirea bolnavilor ambulator.

247. Activitățile relatate sunt insuficiente pentru rezolvarea problemelor existente în sectorul ocrotirii sănătății din zonele rurale. Reparația instituțiilor medicale, aprovizionarea cu apă, canalizare, linii telefonice, energie termică, crearea și îmbunătățirea condițiilor de acces al populației la instituțiile medicale, dotarea cu echipament și utilaj medical, transport constituie probleme majore care influențează accesul populației la asistență medicală de o bună calitate. Starea tehnică a utilajului medical este deplorabilă, uzura constituind: în raioanele Briceni, Dondușeni, Florești, Rîșcani, Vulcănești – 90-100%, Edineț, Rezina, Leova, Nisporeni, Sîngerei, Șoldănești – 80-85%, iar în restul raioanelor - 60-70%.

Obiectivele prioritare de dezvoltare

248. Obiectivele prioritare de dezvoltare în domeniu sînt:

(i) asigurarea accesului universal și echitabil, în special al populației socialmente vulnerabile, la serviciile calitative de sănătate prin dezvoltarea sectorului medicinei primare, de urgență și spitalicească;

(ii) eficiențizarea utilizării resurselor, asigurînd echilibrul asistenței medicale la nivel de localități satești și restul nivelurilor de asistență medicală;

(iii) reducerea ratei mortalității infantile și copiilor cu vîrsta de pînă la 5 ani;

(iv) ameliorarea sănătății materne și reducerea mortalității materne;

(v) diminuarea răspîndirii maladiilor infecțioase și eliminarea treptată a bolilor social determinate, în special, a tuberculozei, HIV/SIDA, narcomaniei și alcoolismului.

Acțiuni prioritare

249. Va fi asigurat accesul tuturor cetățenilor la asistență medicală primară, specializată de ambulator, de urgență prespitalicescă și spitalicească calitativă, precum și în timp operativ, în conformitate cu necesitățile fiecărei localități rurale prin dezvoltarea eficientă a mecanismelor sistemului asigurării obligatorii de asistență medicală.

250. Se va extinde accesul în toate localitățile țării la asigurare cu medicamente de primă necesitate prin rețeaua farmaceutică de stat. Vor fi perfectate standardele medico-economice și a celor ce țin de calitatea asistenței medicale, prin modernizarea protocoalelor clinice în instituțiile de asistență medicală primară, ridicarea nivelului de calificare a personalului, extinderea procesului de acreditare a instituțiilor medicale în localitățile rurale.

251. Vor fi implementate programele naționale: (i) de asistență în planificarea și protejarea sănătății reproductive, conduitei integrale a maladiilor; (ii) de ameliorare a asistenței

medicale perinatale și de imunizare a populației; de reducere a numărului de nașteri ai copiilor cu greutate foarte mică și de creare a condițiilor de supraviețuire a acestora.

252. Va fi regionalizată asistența medicală specializată prin alocarea de fonduri, necesare pentru reabilitarea și restructurarea maternităților din toate centrele raionale și orașele mici. Se va redresa serviciul de colectare a sîngelui, pentru a satisface necesitățile maternităților în plasmă proaspăt congelată și alte preparate sangvine. Se vor extinde capacitățile de spitalizare a gravidelor în centrele specializate ale țării, în special în secțiile patologice obstetricale, în mod planic, conform criteriilor de referință a maternităților.

253. Va fi perfecționat managementul sanitar, în scopul eficientizării activităților de ameliorare a sănătății materne: cuprinderea în evidență a femeilor gravide în termenele stabilite, coordonarea activităților medicilor de familie și ale consultaților specializați.

254. Se vor extinde capacitățile serviciilor de supraveghere epidemiologică, se vor consolida instituțiile ce asigură monitorizarea infecțiilor tuberculozei, HIV/SIDA și a bolilor sexual transmisibile.

255. Se va fortifica baza tehnico-materială a sistemului de sănătate, se va îmbunătăți dotarea instituțiilor medico-sanitare cu echipament și tehnologii medicale moderne, în conformitate cu necesitățile fiecărei comunități.

256. Va fi creată rețeaua informațională unică a sistemului asigurării obligatorii de asistență medicală și a ocrotirii sănătății prin conectare la rețeaua informațională a tuturor instituțiilor medico-sanitare din țară.

4.6. Educația

Analiza situației

257. Realizarea opțiunii strategice a Republicii Moldova de integrare europeană este de neconceput fără atingerea unor criterii social-economice și standardelor de viață comunitară, conform cărora educația are un rol primordial pe termen mediu și lung. Ținând cont de faptul că majoritatea populației țării locuiește în mediul rural, este important de a întreprinde măsuri eficiente pentru asigurarea dezvoltării durabile în domeniu.

258. Actualmente, în învățământul preșcolar funcționează 1345 instituții din 1428 existente, care sînt frecventate de 97987 copii de vîrstă preșcolară sau circa 50% din numărul total al acestora. De pregătire obligatorie pentru școală beneficiază doar 80% din copiii de 5-7 ani. O parte din grădinițe funcționează în regim sezonier, există o insuficiență a cadrelor didactice, a materialelor didactice, mobilei și echipamentului. Costurile educației și îngrijirii copiilor sînt înalte în raport cu veniturile populației. Părinții contribuie la alimentația copiilor cu 50 la sută din norma de alimentație, restul fiind acoperit din buget.

259. În învățământul preuniversitar funcționează 115 școli primare cu 16172 elevi, 661 gimnazii (125712 elevi), 380 școli medii de cultură generală (161929 elevi) și 335 licee cu 227504 elevi. Continuă procesul de reorganizare a școlilor medii de cultură generală în gimnazii și licee. Avînd în vedere tendințele demografice de reducere a numărului de elevi, în localitățile rurale, pe de o parte, este dificil de a asigura accesul la învățământul liceal, iar, pe de altă parte, școlile mici sînt ineficiente din punct de vedere pedagogic și financiar. Școlile din mediul rural duc lipsă de cadre didactice (peste 2250 de unități), de bază tehnico-materială, echipament și utilaj didactic, computere și acces la Internet. O parte din școli necesită reparații capitale, inclusiv a acoperișurilor, sistemelor de termoficare, apeductelor, sistemelor de canalizare, sălilor de sport, atelierelor pentru educația tehnologică etc. Actualmente, 459 de instituții de învățământ,

sau 31% din numărul lor total al acestora, funcționează în clădiri adaptate. În circa 270 de sate de reședință lipsește un sistem eficient de transport școlar pentru elevii din satele care nu au instituții de învățământ.

260. În estivalul 2004 a fost asigurată funcționarea a 78 tabere de odihnă cu un contingent de 52,5 mii copii și 304 tabere, cu sejur de zi, cu 48 mii copii, care au permis odihna a circa 25% din copiii de vârstă școlară obligatorie. În perspectivă, este prevăzută revitalizarea a 40 tabere de tip staționar și construirea a încă 15 unități noi.

261. Este lansat Programul Prezidențial „SALT”, care prevede conectarea la Internet a tuturor instituțiilor de învățământ preuniversitar. Acesta prevede, în primul rând, asigurarea școlilor cu tehnică de calcul și perfecționarea cadrelor didactice și manageriale pentru utilizarea tehnologiilor informaționale și de comunicare în procesul de învățământ, comunicare și management educațional. În prezent, 885 de instituții de învățământ preuniversitar din țară dispun de clase cu computere, din care 206 au semnat contracte cu S.A. „Moldtelecom” pentru prestarea serviciilor Internet. Funcționează 920 de linii telefonice pentru conectare prin modem, din care 600 sînt testate pentru conectare.

262. În prezent, aproape 60% din cadrele didactice au o vechime în muncă de peste 18 ani, se observă o tendință de îmbătrânire a corpului didactic. În același timp, tinerii specialiști (fiecare al doilea) nu preferă să lucreze, mai ales, în localitățile rurale. Pentru redresarea situației, este necesară o contribuție substanțială a autorităților administrației publice locale în vederea asigurării cadrelor tinere cu locuințe, indemnizații și facilități, conform legislației în vigoare.

263. În țară funcționează 19 gimnazii de tip internat pentru copii orfani și rămași fără îngrijirea părinților cu un contingent de 5305 copii și 3 case de copii cu un contingent de 126 copii. Din numărul total de copii aflați în aceste instituții circa 35% sînt copii orfani și rămași fără îngrijirea părinților, inclusiv 292 de copii orfani de ambii părinți, 595 sînt abandonați de părinți, ceilalți, prin judecată, sînt privați de drepturile părintești, sînt copii ai părinților lipsiți de libertate și ai părinților bolnavi psihic ori inapți de a-și îndeplini funcția de părinte. Din numărul total, 65% sînt copii din familii socialmente vulnerabile - familii cu trei și mai mulți copii, mame solitare, părinți neîncadrați în câmpul muncii, care nu dispun de cele mai elementare condiții de întreținere și educație a copiilor. Obiectivul prioritar al acestor instituții este pregătirea copiilor pentru integrarea socială și reintegrarea lor în familie.

264. În sistem activează: 2 școli speciale pentru copii cu dizabilități locomotorii cu un contingent de 367 elevi, care au drept obiectiv prioritar recuperarea deficiențelor fizice și pregătirea copiilor pentru integrare în societate; 5 școli speciale și o casă de copii pentru copiii cu dizabilități de auz cu un contingent de 612 elevi, care au drept obiectiv prioritar dezvoltarea percepției auditive, formarea și dezvoltarea vorbirii și integrarea copiilor în societate; 2 școli pentru copii cu deficiențe de vîz cu un contingent de 259 elevi, care au drept obiectiv prioritar recuperarea deficiențelor de vîz, formarea deprinderilor de orientare în spațiu și pregătirea elevilor pentru integrarea socială; 28 școli auxiliare pentru copii cu dizabilități mintale cu un contingent de 3544 elevi, care au drept obiectiv prioritar recuperarea deficiențelor psihofizice, pregătirea elevilor pentru activitatea de muncă și integrarea în comunitate; 3 școli sanatoriale (două - pentru copii cu boli neuropsihice și una - pentru copii cu boli cardiovasculare cu un contingent de 670 elevi), care au drept obiectiv prioritar tratamentul maladiilor și o școală pentru minorii cu devieri de comportament cu un contingent de 35 elevi, care are drept obiectiv corecția comportamentului și reintegrarea minorilor în familie și comunitate.

265. Învățământul secundar profesional constituie o parte integrantă a sistemului educațional și este orientat spre formarea și dezvoltarea unor abilități, competențe și atitudini profesionale. Actualmente, în țară funcționează 77 unități de învățământ secundar profesional: 52

școli profesionale, 19 școli de meserii și 6 școli de meserii pe lângă instituțiile penitenciare. În aceste instituții își fac studiile peste 19 mii de elevi la circa 83 profesii. Obiectivele învățământului secundar profesional prevăd: asigurarea compatibilității conținutului instruirii și calificărilor cu cele ale țărilor europene pentru facilitarea mobilității forței de muncă; asigurarea accesului la servicii educaționale pentru tinerii care, din anumite motive, au părăsit sistemul de învățământ fără nici o calificare profesională; prestarea de servicii educaționale diverselor categorii de beneficiari în vederea sporirii competitivității forței de muncă pe piața internă și cea externă.

Obiective prioritare de dezvoltare

266. Obiectivele prioritare de dezvoltare în domeniu sînt următoarele:

- (i) asigurarea accesului la educația preșcolară pentru toți copiii;
- (ii) asigurarea școlarizării tuturor elevilor din mediul rural;
- (iii) asigurarea didactico-materială și cu echipament didactic a instituțiilor de învățământ din mediul rural;
- (iv) crearea condițiilor fizice și sanitaro-igienice pentru buna funcționare a instituțiilor de învățământ;
- (v) asigurarea accesului la informare și comunicare;
- (vi) promovarea activităților ce țin de dezvoltarea aptitudinilor individuale ale elevilor sub aspectul promovării principiului studierii istoriei, tradițiilor și culturii de la local spre universal;
- (vii) asigurarea instituțiilor de învățământ preuniversitar din mediul rural cu cadre competente;
- (viii) crearea condițiilor pentru promovarea unui parteneriat cu autoritățile administrației publice locale și societatea civilă.

Acțiunile prioritare

267. Întru realizarea obiectivelor menționate, vor fi întreprinse următoarele măsuri: (i) crearea serviciilor educaționale de calitate înaltă pentru copii și familii: serviciul psihologic, prestări cu plată în sferile: dezvoltarea fizică, dans, tehnologii informaționale, confecții, limbi străine etc.; (ii) crearea alternativele educaționale pentru satisfacerea necesităților individuale ale populației din mediul rural; (iii) raționalizarea rețelei instituțiilor de învățământ; (iv) implementarea sistemului de transport școlar; (v) crearea serviciilor de asistență a copiilor cu cerințe educaționale speciale în instituțiile de învățământ secundar general, dezvoltarea serviciilor comunitare de asistență și de sprijin al acestora; (vi) conectarea la rețeaua Internet a fiecărei școli; (vii) crearea, pe lângă universități, a școlilor duminicale pentru elevii de la sate, cu susținerea financiară a autorităților administrației publice locale pentru deplasarea elevilor; (viii) formarea centrelor de dezvoltare a meșteșugurilor populare în baza cabinetelor de educație tehnologică.

4.7. Cultura, accesibilitatea la cultură, protejarea patrimoniului cultural

Analiza situației

268. Transformările social-economice care au demarat la începutul anilor 90 au afectat substanțial infrastructura culturală din mediul rural, atât din punctul de vedere al stării tehnico-materiale, cât și din punctul de vedere al gestionării. Descentralizarea a impus un nou mod de dezvoltare a instituțiilor de cultură de la sate, care se bazează pe finanțarea locală. Degradarea întreprinderilor agricole și industriale locale a afectat rețelele instituțiilor de cultură care aparțineau fostelor colhozuri, sovhozuri și sindicatelor de ramură. Aceste lăcașe de cultură au fost, practic, desființate. A fost redusă rețeaua instituțiilor de cultură de stat. Actualmente, rețeaua instituțiilor de cultură din teritoriu constituie 1204 case și cămine de cultură, 1302 biblioteci, 70 de librării, 112 instituții de învățământ artistic și 64 de muzee.

269. Este dificilă situația în care se află casele de cultură, construite special pentru activități culturale, cu săli de concert de la 200 până la 1000 de locuri, în funcție de mărimea localității, și încăperi pentru repetiții ale colectivelor artistice, în marea lor majoritate de amatori, în unele din care sunt amplasate bibliotecile publice. Din numărul total al căminelor de cultură, 646 (53%) de unități necesită reparație capitală, iar 139 (11%) de lăcașe se află în stare avariată. În ultimii 10 ani s-a micșorat cu 181 unități rețeaua bibliotecilor publice. În prezent, peste 366 (27%) de localități în care sunt amplasate bibliotecile necesită reparații capitale, iar 62 sunt avariate. Este învechit moral fondul de carte, în localitățile mici rețeaua nu corespunde noilor tehnologii informaționale.

270. În sistem funcționează 112 școli de învățământ artistic sau 56% în raport cu anul 1990, cu un contingent de 16510 elevi. Aceste instituții pun baza și asigură continuitatea în instruirea artistică, contribuind la educația tinerei generații.

271. Instalațiile de cinema și cinematografe de care dispunea Republica Moldova în anii 1990, în mare lor majoritate, au dispărut, iar cele rămase, din lipsa mijloacelor financiare, se află într-o stare critică, sunt frecventate de un număr foarte redus de spectatori, se demonstrează filme vechi, iar din lipsa încălzirii, în perioada lunilor de iarnă, nu funcționează. Situația creată impune întreprinderea unor acțiuni concrete pentru restabilirea pe etape a cinematografelor și instalațiilor de cinema din centrele raionale și sate, reparația edificiilor și dotarea cu tehnică modernă a instituțiilor cinematografice.

272. În casele și căminele de cultură sunt angajați 3569 specialiști, dintre care doar 538 de persoane (23,7%) au studii universitare și 1145 de persoane (50,4%) – studii medii de specialitate. În biblioteci activează 2491 de salariați, din care 1138 persoane (45%) - studii universitare și 951 de persoane (38%) - studii medii de specialitate. Specialiștii din instituțiile de cultură din teritoriu sunt cel mai slab salarizați dintre toate categoriile de bugetari. Acest fapt generează părăsirea domeniului de către specialiștii calificați. Starea de permanentă schimbare, fluctuația cadrelor, implementarea noilor tehnologii informaționale impun noi exigențe activității de formare profesională și instruirii continue, acest aspect fiind în continuare una dintre problemele vulnerabile ale profesiei de bibliotecar, iar continuitatea profesiei în zonele rurale poate fi asigurată doar prin majorarea salariilor la nivelul pedagogilor, având în vedere conținutul educativ al activității de bibliotecar.

273. Pe teritoriul Republicii Moldova sunt identificate peste 15 000 de monumente de istorie și cultură, din diverse epoci istorice, care acoperă întreg palmaresul de civilizații care s-au constituit și s-au perindat pe aceste meleaguri de-a lungul secolelor, o jumătate din ele fiind

reprezentate de monumente de arheologie. Dintre acestea, doar 5309 monumente sînt incluse în Registrul monumentelor ocrotite de stat și beneficiază oficial de statut de monument protejat, 4239 sînt de importanță națională și 1070 – de importanță locală. Din categoria monumentelor mai relevante fac parte 891 de edificii ecleziastice, 3 cetăți medievale (Tighina, Soroca, Palanca), 17 conacuri cu parc, circa 700 de monumente de arhitectură urbană și populară, 2543 de monumente arheologice, 1284 de monumente comemorative ridicate în memoria celor căzuți în cel de-al doilea război mondial.

274. În ultimele cîteva decenii, au fost distruse irecuperabil circa 1500 de monumente de valoare științifică și culturală incontestabilă și procesul de distrugere a monumentelor continuă.

275. Meșteșugurile populare întrunesc o categorie specifică de locuitori ai satelor, care, la moment, nu au un statut juridico-economic bine definit, nefiind apreciat nici potențialul lor social-economic. Conform datelor statistice, în prezent peste 15500 persoane ar putea profesa un meșteșug, din care, în temeiul investigațiilor efectuate, doar 2,8% activează anul întreg, 2,4% practică meșteșugul sezonier, iar 3,1% - ocazional.

Obiectivele prioritare de dezvoltare

276. Obiectivele prioritare de dezvoltare în domeniu sînt:

- (i) protejarea și valorificarea patrimoniului cultural național;
- (ii) crearea condițiilor egale de acces al cetățenilor la valorile culturale și la procesul cultural.

Acțiunile prioritare

277. Obiectivele menționate vor fi atinse prin: (i) protejarea și valorificarea patrimoniului cultural, impulsivitatea activității muzeelor; (ii) revitalizarea rețelei instituțiilor de cultură și crearea unor condiții egale de acces la valorile culturale și la procesul cultural; (iii) ameliorarea situației în domeniul bibliotecilor; (iv) dezvoltarea rețelei instituțiilor de învățămînt artistic extrașcolar; (v) coordonarea acțiunilor de construcție și reparație a instituțiilor de cultură și reanimarea activității culturale în localitățile rurale; (vi) dezvoltarea și revigorarea meșteșugurilor artistice populare.

4.8. Politica de tineret, promovarea culturii fizice și a sportului

Analiza situației

278. În prezent, tinerii reprezintă cea mai numeroasă categorie socială, persoanele cu vîrsta între 15 și 29 ani constituind aproape un sfert din populația țării. Acest fapt plasează Republica Moldova în grupul țărilor cu cea mai tînără populație din Europa, realizarea integrală a potențialului celor tineri reprezentînd o sarcină prioritară. Din populația totală, circa 26,5% constituie tineri în vîrstă de 16-29 ani. În localitățile rurale locuiesc circa 546,9 mii tineri sau 60,2% din numărul total al acestora.

279. Reformarea sistemului educațional, consolidarea bazei tehnico-materiale a instituțiilor de învățămînt, în special a universităților, au deschis noi posibilități pentru cei tineri, numărul studenților din învățămîntul superior atingînd în anul 2004 circa 110 mii. Extinderea rețelei de licee, restructurarea instituțiilor de învățămînt mediu de specialitate le oferă tinerilor, în special celor din localitățile rurale, accesul la studii generale și profesionale de calitate.

280. Dificultățile perioadei de tranziție au afectat mai mulți tineri, care s-au confruntat și se confruntă cu multiple probleme, cum ar fi șomajul, migrațiunea ilegală, traficul de ființe umane, delinvența juvenilă, marginalizarea anumitor grupuri de persoane tinere.

281. Pe parcursul anilor 2001-2004, reieșind din prioritățile stabilite în domeniul politicii de tineret, au fost realizate mai multe acțiuni ce prevăd o participare mai largă a tinerilor la transformările economico-sociale și realizarea măsurilor de combatere a marginalizării și excluderii sociale a tinerilor.

282. Guvernul și autoritățile administrației publice locale și-au structurat activitățile conform priorităților Strategiei pentru tineret, desfășurând acțiuni în diferite domenii. Au fost întreprinse acțiuni de binefacere, editate un șir de pachete informaționale cu diverse teme: “Instruirea pentru angajare”, “Spune NU traficului de ființe umane”, “Protejând natura, protejăm viitorul”, “Protejează-te”, “Tinerii împotriva drogurilor și SIDA”, organizate seminare în colaborare cu organizațiile neguvernamentale de tineret, creat un WEB-site pentru tineri, deschise câteva școli de vară pentru dezvoltarea capacităților tinerilor producători de filme și promovarea turismului în Republica Moldova, săptămânal s-a realizat rubrica “TRAFIC-STOP” în cadrul emisiunilor pentru tineret la Radio-Moldova.

283. La desfășurarea târgurilor republicane ale locurilor de muncă pentru tineri au participat tinerii din toate raioanele țării, în domeniul angajării în câmpul muncii au fost pregătiți circa 4000 tineri din raioane, beneficiind de informații și instruire pentru angajare în câmpul muncii prin intermediul centrelor regionale de resurse din Bălți și Orhei.

284. În ultimul deceniu, practic, a fost distrus modelul teritorial de funcționare a culturii fizice și sportului, reprezentat prin mai multe asociații și cluburi sportive din mediul rural. O mare parte din structurile sportive de la sate și-a pierdut esențial finanțarea de la bugetul local, de la bugetul sindicatelor și din sursele extrabugetare. Începând cu anul 1991, pe parcursul unui deceniu, s-a redus cu 30% numărul obiectelor sportive din localitățile rurale, micșorându-se de la 6,5 mii la circa 4,0 mii. Sub pretextul nerăționalității economice, multe întreprinderi și instituții s-au eschivat de la întreținerea bazelor sportive, acestea parțial fiind comercializate, altele - devastate.

285. Au fost create peste 70 de consilii locale pentru tineret și rețeaua națională a consiliilor locale, precum și centre regionale de resurse pentru localitățile Basarabeasca, Bălți, Ungheni, Soroca și Fălești. A fost instituită rețeaua educatorului de la egal la egal, instruiți peste 1 000 de tineri în calitate de educatori de la egal la egal, în urma acestui stagiu beneficiind 36 000 de tineri.

286. În scopul soluționării problemelor existente, politica de tineret, promovarea culturii fizice și sportului în mediul rural se vor axa pe implementarea stipulărilor Legii cu privire la tineret, Strategiei pentru tineret și Legii cu privire la cultura fizică și sport. Aceste acte legislative și normative stabilesc direcțiile principale în domeniu și identifică prioritățile specifice.

Obiectivele prioritare de dezvoltare

287. Obiectivele prioritare de dezvoltare în domeniu sînt:

(i) sporirea șanselor de angajare a tinerilor prin crearea noilor locuri de muncă;

(ii) susținerea mediului de afaceri în rândurile tinerilor, promovarea diverselor forme de antreprenariat;

(iii) acordarea și susținerea activităților de construcție a spațiului locativ pentru tineri și familiile tinere;

(iv) crearea centrelor de tineret în localitățile rurale cu prestarea serviciilor de informare și consultanță;

(v) organizarea timpului liber, sporirea oportunităților de practicare a culturii fizice și sportului în rândurile tinerilor, altor pături sociale din mediul rural;

(vi) stimularea dezvoltării sectorului asociativ și susținerea participării tinerilor la procesul de luare a deciziilor, sporirea gradului de conlucrare a autorităților administrației publice locale și tinerilor din localități;

(vii) cultivarea în rândurile tinerei generații a patriotismului, respectului față de valorile naționale, tradițiile și obiceiurile comunităților locale;

(viii) restabilirea și buna funcționare a modelelor teritoriale de organizare a mișcării sportive, atragerea tuturor păturilor sociale în practicarea exercițiilor fizice.

Acțiuni prioritare

288. În scopul promovării politicii de stat în domeniul tineretului din localitățile rurale, vor fi efectuate următoarele acțiuni: (i) elaborarea și implementarea strategiilor (agendelor) locale pentru tineret în baza Strategiei pentru tineret, aprobate prin Hotărârea Guvernului nr.1541 din 22 decembrie 2003; (ii) sporirea accesului tinerilor la serviciile publice de educație, formare profesională, programe de sănătate și ocuparea forței de muncă; (iii) intensificarea procesului de integrare socială a tinerilor cu comportament deviant: tineri vagabonzi, persoane aflate în instituțiile de corecție, tineri aflați în conflict cu legea; (iv) implementarea Cartei europene privind participarea tinerilor la viața comunităților locale și regionale; (v) extinderea colaborării organizațiilor de tineret cu alte organizații ale societății civile; (vi) impulsionearea dialogului și a parteneriatului social în relațiile cu tinerii.

289. Întru promovarea unui mod de viață sănătos, pentru fiecare localitate rurală va fi elaborat și implementat un program de dezvoltare a culturii fizice și sportului. Se va reanima activitatea structurilor sportive asociative la locul de trai, fiind organizate cu regularitate competiții sportive locale și regionale. În fiecare localitate va fi implementat programul de renovare și construcție a obiectelor sportive: stadioane, terenuri și săli de sport.

V. PROTECȚIA ȘI AMELIORAREA MEDIULUI, UTILIZAREA DURABILĂ A RESURSELOR NATURALE

Analiza situației

290. Starea mediului ambiant și utilizarea eficientă a resurselor naturale influențează condițiile de creștere economică, nivelul și calitatea vieții populației. Utilizarea irațională, în ultimele decenii, a resurselor naturale, în primul rând, exploatarea intensivă a terenurilor agricole, utilizarea în agricultură și în industrie a tehnologiilor nocive din punct de vedere ecologic, poluarea apei și a aerului au condus la reducerea productivității potențialului natural și au avut un impact distructiv asupra mediului ambiant, în special, asupra resurselor acvatice, aerului, solurilor și biodiversității.

291. *Protecția resurselor de sol* constituie o problemă ecologică majoră. Solurile reprezintă cea resursă naturală de cea mai mare parte a populației. În prezent, bonitatea terenurilor agricole este în descreștere. Calitățile naturale ale solurilor

Moldovei pot servi drept bază pentru dezvoltarea unei agriculturi înalt productive, inclusiv de fabricare a producției ecologic pure și a unei industrii alimentare orientate spre export. Însă procesul accelerat de degradare a resurselor funciare diminuează considerabil oportunitățile de dezvoltare a sectorului agroindustrial și a economiei naționale în ansamblu.

292. Un pericol considerabil îl constituie procesele de eroziune a solurilor. Suprafața terenurilor erodate crește anual cu 0,9%, iar de pe terenurile agricole se pierd 26 mil. tone de sol fertil. Pagubele anuale aduse economiei naționale ca urmare a degradării solurilor se estimează la circa 3,1 mlrd. lei, inclusiv: 1,5 mlrd. - pierderi provocate de eroziune; 0,2 mlrd. lei – de alunecări de teren și rîpi; 1,4 mlrd. lei – valoarea estimativă a producției agricole, care nu a fost obținută în urma diminuării productivității terenurilor. Nivelul cel mai înalt de erodare a terenurilor agricole s-a înregistrat în raioanele Călărași (57,6%), Ungheni (46,3%), Cahul (42,5%) și Hîncești (42,1%).

293. Cauzele principale ale degradării resurselor de sol sînt: (i) utilizarea tehnologiilor imperfecte de prelucrare a solului; (ii) atribuirea terenurilor agricole cu luarea insuficientă în considerare a necesităților de conservare a solului; (iii) aplicarea insuficientă a asolamentelor științific argumentate; (iv) lipsa resurselor financiare la nivel național și local, precum și la noii proprietari de pămînt; (v) accesul limitat al populației rurale la informația cu privire la exploatarea eficientă a pămîntului; (vi) tăierile ilicite ale fîșiiilor forestiere de protecție a terenurilor agricole; (vii) insuficiența perdelelor de protecție forestieră.

294. **Protecția resurselor acvatice**. În principalele rîuri ale țării calitatea apei variază de la „moderat poluată” (Nistru, Prut) pînă la „poluată” (Răut, Bîc). Majoritatea resurselor de ape subterane nu corespund standardelor și cerințelor de calitate a apei potabile, avînd o concentrație excesivă de substanțe chimice nocive (fluor, fier, hidrogen sulfurat, cloruri, sulfat, mineralizare excesivă). Deosebit de nefavorabilă este situația în mediul rural, unde, în mare parte, populația utilizează apă din pînza freatică (132 mii fîntîni, captaje, izvoare) și numai 17% din familii se alimentează din surse centralizate.

295. Actualmente, calitatea apelor este afectată de următorii factori: (i) deversarea apelor reziduale insuficient purificate din lipsa sau deteriorarea stațiilor de epurare a apelor reziduale; (ii) scurgerea îngrășămintelor minerale, a pesticidelor și altor substanțe poluante din depozite și gunoști neamenajate; (iii) utilizarea în scopuri agricole a terenurilor în zonele și fîșiiile de protecție și lipsa unor zone sanitare amenajate; (iv) depozitarea deșeurilor animaliere și menajere în perimetrul gospodăriilor și localităților; (v) deversările accidentale de la întreprinderi; (vi) ineficiența sistemului de monitoring, evaluare și compensare a pagubelor cauzate resurselor acvatice.

296. Pe parcursul ultimilor doi ani, din motivele menționate, au fost înregistrate poluări excesive în apele rîurilor mici (Bîc, Răut, Ichel, Botna, Cubolta, Lunga). De asemenea, o situație critică s-a creat și pe cursul rîului Nistru în aval de localitățile Soroca, Rezina, unde, începînd cu anul 2000, au loc evacuări ale apelor uzate fără epurare cu un caracter permanent în timp de 5-6 ore/zi și în cantități mari - 300 – 1500 m³.

297. Impactul negativ pe care îl produce calitatea nesatisfăcătoare a resurselor de apă este demonstrat de nivelul înalt de morbiditate a populației. Mediul rural este deosebit de afectat, deoarece peste de 80% din populație consumă apă din surse locale (ape freatice, subterane) ce nu corespund cerințelor standardelor în vigoare.

298. O altă problemă esențială o constituie **poluarea aerului**, cauzată de unitățile de transport auto, centralele termoelectrice și cazangerii. Cauzele principale ale poluării atmosferice sînt: (i) utilizarea excesivă a unităților de transport uzate; (ii) folosirea carburanților de calitate

inferioară; (iii) utilizarea c ărbunilor și a p ăcurei în lipsa instala țiilor performante de purificare; (iv) utilizarea în produc ție a tehnologiilor învechite; (v) insuficien ța monitoringului emisiilor, evaluării și compensării pentru pagubele aduse medului.

299. Până în prezent rămâne nesoluționată problema **acumulării și păstrării de șeurilor industriale și menajere**. Actualmente, în țară sînt acumulate mai mult de 30 mil. tone de deșuri, inclusiv peste 6 mil. tone de deșuri industriale provenite din prelucrarea materialelor de construcție, produselor alimentare și a băuturilor. Rampele existente de depozitare a deșeurilor (cu o suprafață totală de circa 1000 ha) nu pot asigura securitatea ecologică. În majoritatea localităților rurale și a orașelor mici asemenea rampe de depozitare de fapt nici nu există. În consecință, o parte considerabilă a gospodăriilor casnice și a agenților economici depozitează ilegal deșeurile menajere și industriale pe terenuri neamenajate (pe marginea drumurilor, malurile râurilor, în râpi). Practic, lucrări de neutralizare a deșeurilor acumulate nu se efectuează.

300. Un pericol major de poluare a mediului ambiant îl reprezintă substanțele și deșeurile toxice, inclusiv pesticidele inutilizabile. Cantitatea acestora este de 1712 tone, stocate în 340 de depozite, 80% din care sînt în stare nesatisfăcătoare. Adicional, 23920 tone de uleiuri contaminate și posibil contaminate cu bifenili policlorurați (BPC), utilizate în sectorul energetic, reprezintă un pericol major pentru mediu.

301. Cauzele principale ale apariției problemei pesticidelor neutilizabile și a poluării mediului sînt următoarele: (i) lipsa uzinelor de sortare și prelucrare a deșeurilor; (ii) insuficiențele mecanismelor de prevenire, evaluare și compensare a prejudiciului adus mediului ambiant și resurselor naturale în urma activităților umane; (iii) insuficiența resurselor financiare necesare, la nivel național și local; (iv) nivelul scăzut al cunoștințelor și culturii ecologice a populației și agenților economici; (v) utilizarea și păstrarea incorectă a substanțelor chimice și pesticidelor.

302. **Resursele forestiere** ale Republicii Moldova sînt constituite din resursele fondului forestier și ale vegetației forestiere de pe terenurile din afara acestuia. Funcția principală a resurselor forestiere, în prezent și în perspectiva pe termen lung, trebuie să fie menținerea echilibrului ecologic. Însă cota suprafeței împădurite (mai puțin de 10% din teritoriu) este insuficientă pentru asigurarea eficientă a acestei funcții de protecție a mediului. Gradul mic de împădurire provoacă un înalt nivel de erodare a solului, alunecări de teren, degradarea resurselor acvatice, intensificarea secetele. Pe parcursul ultimului deceniu suprafața împădurită a țării s-a micșorat ca urmare a tăierilor atît autorizate, cît și ale celor ilicite.

303. Cauzele principale ale degradării resurselor forestiere sînt: (i) creșterea numărului de tăieri ilicite, cauzate de majorarea prețurilor la materialul lemnos și la carburanți; (ii) lipsa unui control eficient din partea autorităților administrației publice locale; (iii) nivelul scăzut al cunoștințelor și culturii ecologice; (iv) pășunatul excesiv și lipsa unui management adecvat al resurselor forestiere; (v) aplicarea îndelungată a regenerării din lăstari și necorespunderea condițiilor pentru creșterea unor tipuri de arboreturi.

304. Suprafața **rezervațiilor naturale** protejate de stat constituie doar 1,96% din teritoriul țării (pentru comparație: în Ucraina – 3%, în Franța – 7%, în Germania – 13%, în Austria – 25%), fiind insuficientă pentru asigurarea protecției diversității biologice. Moldova este o țară specifică în ceea ce privește situația geografică, clima și condițiile geologice, relieful și structura solurilor. De asemenea, țara noastră este frecvent afectată de calamități naturale, cum ar fi: inundațiile, ploile torențiale, grindina, vînturile puternice, alunecările de teren, secetele, înghețurile, cutremurele de pămînt. Vulnerabilitatea economiei naționale și a populației față de calamitățile naturale este agravată de predominarea sectorului agroalimentar în economia națională, specificul istoric în amplasarea localităților și densitatea mare a populației.

Obiectivele prioritare de dezvoltare

305. Obiectivele prioritare de activitate privind soluționarea celor mai stringente probleme ecologice actuale și crearea premiselor pentru realizarea acțiunilor concrete în domeniul protecției mediului și utilizării durabile a resurselor naturale sînt:

- (i) diminuarea poluării componentelor mediului înconjurător (apă, aer, sol);
- (ii) perfecționarea sistemului de gestionare a deșeurilor, reducerea impactului și cantităților de substanțe și deșeuri toxice;
- (iii) protecția biodiversității și extinderea fondului forestier;
- (iv) protecția și extinderea ariilor naturale protejate de stat;
- (v) diminuarea eroziunii și reducerea ritmurilor altor genuri de degradare a solurilor;
- (vi) perfecționarea sistemului de monitoring al proceselor și fenomenelor hidrometeorologice periculoase, informarea și instruirea populației în domeniu;
- (vii) perfecționarea mecanismelor administrative, economice și financiare de protecție a mediului ambiant și de gestionare durabilă a resurselor naturale;
- (viii) sporirea nivelului de conștientizare ecologică a populației, a accesului liber al publicului larg la informația de mediu și participarea societății civile la luarea deciziilor privind managementul utilizării resurselor naturale.

Acțiuni prioritare

306. Diminuarea poluării componentelor mediului înconjurător (apă, aer, sol) implică următoarele acțiuni: (i) armonizarea bazei legislative și normative în domeniul protecției mediului și utilizării durabile a resurselor naturale cu prevederile celor 225 Directive de mediu ale Uniunii Europene, în conformitate cu cele 18 Convenții internaționale de mediu ratificate de Republica Moldova; (ii) inventarierea resurselor acvatice ale Republicii Moldova și determinarea calității lor, monitorizarea surselor de poluare și participarea la cofinanțarea proiectelor privind îmbunătățirea calității surselor de apă potabilă (pentru perioada 2005-2006 vor fi alocate din sursele Fondului Ecologic Național 5 mil. lei în vederea creării sistemelor centralizate de aprovizionare cu apă în circa 50 de localități; pentru perioada 2006-2015 – cofinanțarea proiectelor în sumă de 5 – 6 mil. lei anual); (iii) cofinanțarea proiectelor de construcție, reconstrucție și reutilizare a instalațiilor de purificare a apelor reziduale, sistemelor de alimentare cu apă și canalizare în toate raioanele țării până în anul 2015; (iv) inventarierea stării celor circa 6000 de sonde arteziene, fântînile de mină, izvoarelor și atragerea investițiilor necesare pentru cofinanțarea proiectelor de amenajare, reparare și protecție a surselor de apă potabilă în toate raioanele (din cele 737 fântîni și izvoare amplasate pe traseele naționale vor fi reparate în anul 2005 circa 70, iar în perioada 2006-2015 - celelalte); (v) monitorizarea calității apelor de suprafață, inclusiv celor transfrontaliere – în 50 secțiuni amplasate pe 16 râuri mari și mici, 6 bazine acvatice, 1 liman, în conformitate cu 49 indici hidrochimici și 5 grupe de elemente hidrobiologice – permanent, potrivit planului aprobat; (vi) monitorizarea calității aerului atmosferic, la 17 posturi staționare repartizate în teritoriu - permanent.

307. Perfecționarea managementului deșeurilor, reducerea impactului și a cantităților de substanțe și deșeuri toxice se va efectua prin implementarea Programului Național de valorificare a deșeurilor menajere și de producție, aprobat în anul 2000; Strategiei Naționale cu privire la reducerea și eliminarea poluanților organici persistenți și Planului Național de implementare a

Convenției de la Stockholm, aprobată în 2004, care prevede: (i) susținerea acțiunilor de reambalare, depozitare centralizată și distrugere, în perioada 2005-2007, a 1712 tone de pesticide, inclusiv din clasa poluanților organici persistenti (POP) și negocierea cu donatorii internaționali (BM, GEF etc.) în scopul atragerii investițiilor pentru inventarierea POP și BPC, neutralizarea și decontaminarea uleiurilor și utilajului contaminat cu bifenili policlorurați (BPC) în perioada indicată; (ii) promovarea și participarea la cofinanțarea proiectelor de reconstrucție și lichidare treptată a depozitelor de deșeurilor toxice, inclusiv a depozitului din s. Cișmichioi (4 mii tone) în perioada 2005-2009; (iii) cofinanțarea proiectelor privind crearea întreprinderilor pentru utilizarea și prelucrarea deșeurilor, construcția și amenajarea poligoanelor pentru depozitarea deșeurilor. În perioada 2005 – 2015, din sursele Fondului Ecologic Național, vor fi alocate anual circa 5 mil. lei pentru amenajarea a circa 30 de gunoșiști autorizate și lichidarea a circa 60 de gunoșiști neautorizate, cu recultivarea respectivă a terenurilor; (iv) efectuarea unui studiu de fezabilitate și de evaluare a eficienței cost-beneficiu pentru modernizarea rampelor de depozitare a deșeurilor, primii pași fiind trecerea la colectarea separată a deșeurilor și inițierea construcției unor unități de valorificare a deșeurilor, inițial pentru municipiul Chișinău, în perioada 2005 – 2007, cu susținere financiară externă; (v) elaborarea și participarea la implementarea proiectelor-pilot de valorificare a deșeurilor în zonele rurale în cele 32 raioane prin parteneriat cu Centrul Regional de Mediu, Fondul de Investiții Sociale din Moldova, Proiectul „Controlul poluării din agricultură” finanțat de GEF, Banca Mondială etc.

308. Protecția și extinderea fondului forestier și a ariilor naturale protejate de stat vor fi asigurate prin implementarea Strategiei dezvoltării durabile a sectorului forestier, Strategiei Naționale și Planului de acțiuni în domeniul conservării diversității biologice, care prevede: (i) promovarea și cofinanțarea proiectelor respective și atragerea investițiilor străine ce vor conduce la creșterea ponderii suprafețelor acoperite cu păduri de la 10,4% în anul 2005 până la 11,0% în anul 2006 și majorarea continuă a acestora în perioada 2007-2015; (ii) extinderea suprafețelor ariilor naturale protejate de stat și zonelor umede pentru 2005 - până la 70000 ha, în 2010 – până la 75000 ha și în 2015 – până la 80000 ha, inclusiv rezervațiile naturale „Molești-Rezeni, Seliște-Leu și rezervațiilor peisagistice „Căpriană” și „Rudi-Arionești”; (iii) organizarea și desfășurarea anuală a concursului republican „Cea mai verde, mai salubră și amenajată localitate” în baza surselor financiare ale Fondului Ecologic Național: în 2005 – 300 mii lei; în 2006 – 500 mii lei; în perioada 2007–2015 - 500 – 700 mii lei; (iv) cofinanțarea măsurilor privind amenajarea și crearea parcurilor, fâșiilor de protecție a bazinelor acvatice, perdelelor de protecție a câmpurilor agricole etc. anual, în conformitate cu solicitările de proiect, 4-5 mil. lei anual din sursele Fondului Ecologic Național și fondurilor ecologice locale și atragerea investițiilor străine în acest scop; (v) promovarea acțiunilor de conservare a diversității biologice și dezvoltarea silviculturii localităților prin cofinanțarea proiectelor din Fondul Ecologic Național în 2005 – 100 mii lei; în 2006 – 150 mii lei, inclusiv cu suportul financiar extern al GEF, Băncii Mondiale.

309. Diminuarea eroziunii și reducerea ritmurilor de degradare a solurilor va avea loc prin: (i) participarea la elaborarea și realizarea măsurilor de protecție antierozională a solurilor și reabilitarea terenurilor degradate prin cofinanțarea proiectelor de împădurire din sursele FEN, conform solicitărilor de proiecte; (ii) elaborarea și implementarea proiectelor-pilot privind utilizarea rațională a resurselor de sol în colaborare cu organele abilitate pentru protecția solului și participarea la cofinanțarea proiectelor de acest gen din mijloacele fondurilor ecologice; (iii) monitorizarea calității solului în baza a 11 gospodării agricole din 10 raioane de pe 52 câmpuri agricole pentru determinarea concentrației de fond a pesticidelor și metalelor grele, calcularea normelor de introducere a îngrășămintelor în sol, conform indicilor agrochimici – permanent, potrivit unui grafic aprobat.

310. Perfecționarea sistemului de monitoring al proceselor și fenomenelor hidrometeorologice periculoase, informarea și instruirea populației în domeniu impun

următoarele acțiuni: (i) perfecționarea sistemului de previziune a proceselor și fenomenelor hidrometeorologice periculoase și îmbunătățirea sistemului de avertizare a populației; (ii) sporirea gradului de instruire a populației privind impactul proceselor și fenomenelor hidrometeorologice periculoase; (iii) modernizarea echipamentului și tehnologiilor sistemului de monitoring al proceselor și fenomenelor hidrometeorologice periculoase.

311. Perfecționarea mecanismelor administrative, economice și financiare de protecție a mediului ambiant și de gestionare durabilă a resurselor naturale va avea loc prin: (i) elaborarea proiectului de hotărâre a Guvernului „Cu privire la crearea secției de evidență și control a Fondului Ecologic Național”, în scopul gestionării mai eficiente a surselor Fondului; (ii) negocierea cu guvernele Belgiei, Cehiei, Danemarcei, Japoniei, Franței, Poloniei, României, Turciei și Italiei privind atragerea investițiilor pentru soluționarea problemelor de protecție a mediului și utilizare durabilă a resurselor naturale.

312. Sporirea nivelului de conștientizare ecologică a populației, accesul liber al publicului la informația de mediu și participarea la luarea deciziilor privind managementul utilizării resurselor naturale prevăd: (i) elaborarea și desfășurarea „Orelor ecologice” (anii 2005 – 2015 - câte 4 teme anual și ținerea a circa 1000 lecții în fața publicului); (ii) participarea la elaborarea planurilor locale de acțiuni în domeniul protecției mediului; (iii) publicarea materialelor informative privind starea mediului, buletinelor, rapoartelor ecologice și altor publicații; (iv) consolidarea capacităților autorităților administrației organelor publice centrale și locale privind informarea și abordările participative în domeniul protecției mediului; instruirea privind utilizarea durabilă a resurselor naturale; (v) susținerea financiară din sursele fondurilor ecologice locale pentru crearea centrelor locale de informare cu privire la starea mediului și consultanță ecologică.

VI. FORMAREA PROFESIONALĂ A CADRELOR DIN SERVICIUL PUBLIC

Analiza situației

313. Din punct de vedere funcțional și instituțional, autoritățile administrației publice locale încă nu s-au adaptat suficient la condițiile economiei de piață și ale unei societăți democratice. Principiile și metodele de selectare, instruire și perfecționare continuă a funcționarilor publici din mediul rural nu corespund pe deplin obiectivelor de asigurare a unei administrări eficiente, de elaborare și promovare a unor politici de calitate înaltă. Nivelul de pregătire a cadrelor din serviciul public este insuficient pentru utilizarea metodelor moderne de management financiar, informațional, educațional etc.

314. Un rol deosebit în realizarea Programului Național „Satul Moldovenesc” îi revine Academiei de Administrare Publică (AAP) pe lângă Președintele Republicii Moldova, care își desfășoară activitatea în calitate de centru național de promovare a politicii statului în domeniul formării și perfecționării cadrelor din serviciul public și asigurării metodic-științifice a activității autorităților administrației publice.

Obiective prioritare de dezvoltare

315. Obiectivele prioritare de dezvoltare în domeniu sînt:

(i) satisfacerea integrală a necesităților Republicii Moldova în vederea formării și perfecționării continue a funcționarilor publici din mediul rural;

(ii) ameliorarea calității procesului de instruire și ajustarea sistemului de studii din AAP pe lângă Președintele Republicii Moldova la standardele și tradițiile europene;

(iii) crearea sistemului de selectare și pregătire a rezervei cadrelor de conducere în domeniul administrării publice locale;

(iv) asigurarea științifică și științifico-metodică a activității autorităților administrației publice locale;

(v) studierea obligatorie a sistemelor și tehnologiilor informaționale, precum și a bazelor managementului modern de către funcționarii din localitățile rurale;

(vi) implementarea tehnologiilor noi manageriale și informaționale în activitatea autorităților administrației publice locale;

(vii) promovarea responsabilității, patriotismului, valorilor democratice și culturale în activitatea personalului din administrația publică;

(viii) crearea în cadrul atestării funcționarilor publici a sistemului electronic de evaluare a nivelului de pregătire a acestora.

Acțiuni prioritare

316. În scopul consolidării capacităților de instruire și formare continuă a cadrelor din autoritățile administrației publice locale vor fi întreprinse următoarele acțiuni: (i) restructurarea, modernizarea și ajustarea la standardele și tradițiile europene a structurii strategiilor, concepțiilor și planurilor de studii ale AAP; (ii) elaborarea și implementarea curriculumului nou în vederea pregătirii funcționarilor publici din sectorul rural atât în cadrul studiilor universitare, cât și în cadrul studiilor liceale; (iii) crearea specialităților noi în domeniul administrării publice; (iv) elaborarea și implementarea sistemului studiilor la distanță pentru funcționarii publici din sectorul rural; organizarea filialelor teritoriale ale AAP la Bălți, Comrat și Cahul.

317. Pe plan național, necesitatea ameliorării proceselor de instruire și formare continuă a cadrelor din autoritățile administrației publice locale impune următoarele acțiuni: (i) reorganizarea sistemului în cauză conform standardelor europene; (ii) elaborarea și implementarea sistemului de studiere aprofundată a tehnologiilor informaționale și telecomunicaționale avansate, a utilizării tehnicii computaționale și limbilor moderne de către funcționarii publici din sectorul rural; (iii) intensificarea cercetărilor științifice în domeniul administrării publice și crearea condițiilor favorabile pentru cercetătorii din autoritățile administrației publice locale; (iv) sporirea accesului funcționarilor publici din autoritățile administrației publice locale la studii postuniversitare specializate (masterat) și doctorat; (v) elaborarea și implementarea sistemului de selectare, pregătire și promovare a rezervei cadrelor de conducere din sectorul administrației publice locale; (vi) elaborarea și implementarea sistemului computațional de evaluare a nivelului de pregătire a funcționarilor publici în cadrul atestării acestora.

VII. COSTURILE ESTIMATIVE ȘI REZULTATELE PRINCIPALE ALE IMPLEMENTĂRII PROGRAMULUI NAȚIONAL „SATUL MOLDOVENESC” (2005-2015)

318. Costul estimativ total al implementării Programului Național „Satul Moldovenesc” în anii 2005-2015 constituie circa 45 mlrd. lei, inclusiv în anii 2005-2006 – 7 mlrd. lei. Pentru

dezvoltarea infrastructurii sociale pe parcursul întregii perioade prevăzute de program vor fi necesare investiții în construcții, lucrări de modernizare și reparații, în sumă de 2 mlrd. lei. Anual, pentru construcția, modernizarea și repararea sistemelor de asigurare cu apă și a rețelelor de canalizare vor fi necesare mijloace financiare de circa 160 mil. lei; pentru dezvoltarea rețelelor de distribuire a gazelor naturale – 200-220 mil. lei; pentru protecția și dezvoltarea mediului ambiant – 500 mil. lei.

319. Acțiunile ce vor fi implementate în anii 2005-2015 vor oferi posibilitatea de majorare esențială a nivelului calității vieții populației rurale, în comparație cu anii precedenți. Către anul 2015 ponderea localităților în care rețeaua de apă potabilă funcționează va constitui circa 84%, vor fi gazificate 93% din numărul total de apartamente și case de locuit, densitatea telefonică în rețelele de telefonie fixă la 100 de locuitori va constitui 43%, inclusiv în mediul rural – 37%.